کابل

۹۲

آدرس : انجمن ادبی، جادهٔ «ابن سینا»
عنوان تلگرافی : کابل انجمن
مخابرات باغ ، ص شهزاده احمد علیخان
(درانی) مدیر عمومی انجمن

کابل

(مجلهٔ مصور ماهوار)
(ادبی ، اجتماعی ، تاریخی)
از شعبهٔ نشریات انجمن ادبی نشر میشود

اشتراک
کابل : ۱۲ افغانی
ولایات داخله : ۱۴ «
« خارجه : نیم پوند انگلیسی
طلبهٔ معارف نصف قیمت

سال (۸) ماه عقرب ۱۳۱۷ هجری شمسی — اکتوبر-نومبر ۱۹۳۸ میلادی شمارهٔ (۸)

فهرست مندرجات

مضمون	نگارنده	صفحه
دوعید دریك زمان	پشتو ټولنه	۱
مراسم این دوجشن بزرگ		۳
رسید جشن نجات وطن مبارك باد	جناب «قاری»	۱۰
بتقریب جشن میلاد همایونی	جناب هاشم خان «شایق»	۱۱
دهمین جشن نجات	« سرورخان «صبا»	۱۳
طلیعهٔ جنوب یاروز نجات	«امین الله خان «زمریالی»	۱۵
نجات	« محمد گل خان «نوری»	۱۶
علم واختصاص	« محمد قدیر خان «نره کی»	۱۷
علم	« محمد اعظم خان «ایازی»	۲۷
اطفال وحس مسئولیت	« احمد الله خان «کریمی»	۳۶
کاروان علم وادب	« یارمحمد خان «نظامی»	۳۸
صدق وادب	ترجمهٔ جناب ملك الشعراء « قاری »	۴۳
دره های نجراب	جناب « رشتیا »	۴۷
غزل	از طبع جناب « بیتاب »	۵۱
«	« «میراحمد خان «رنا»	۵۲
شیفتهٔ طبیعت	« عبدالطیف خان ملك خیل «	
همت اوفراست	« جناب اورادالدینخان	۵۴
پشتون اووطن	« « « اخلاص » «	
آرامگاه اوست	« (م - ا - ن)	۵۵
ری	جناب سراج الدینخان «سعید»	۵۶
استاد عشق	ترجمهٔ جناب «رشتیا»	۶۷
سلطان محمود	« «عبدالغفور خان «امینی»	۸۰
افتتاح مکاتب فنون حربیه		
مراسم بیرق افراشتن	«اصلاح»	۸۸
مارش بیرق		۹۴
یك مثال برجسته	مدیریت نشریات	۹۵
هشتمین مرحلهٔ آئینهٔ عرفان	مجلهٔ کابل	۹۷
مجلهٔ بلدیهٔ هرات	«	«
یاد داشت های سودمند		«
فکاهیات	مدیریت نشریات	۹۸
مسابقهٔ عکاسی وغلطنامه		۱۰۰

تصاویر — صفحه

ذات اشرف همایونی اعلیحضرت المتوکل علی	درپشتی
محصل استقلال ونجات بخشای وطن اعلیحضرت شهید	۱
ع ، ج حبیب الله خان طرزی ونمایندگان دول اسلامی بوزارت مختاری افغانی مقیم توکیو	۹
ع ، عبدالرحمن خان قونسل و محصلین افغانی	۱۶
منظرهٔ عمومی عمارت صیفیهٔ پغمان	۲۶
کافی مهتاب در پغمان	۳۵
ازمناظر سرك بدخشان	۴۲
شاخ گل عکاسی و گل خطمی	۶۰
نمونهٔ یکی از صنائع قدیم ملی افغانستان (قالینچه)	۸۷
از صحنه های حیات قدیم (دکان پینه دوز)	۱۰۰

محصل استقلال و فرد اول مجاهدات نجات وطن

تمثال فرخندهٔ یگانه را دمرد بزرگ ورجل تاریخی افغانستان اعلیحضرت
غازی محمد نادر شاه شهید رحمة الله علیه که در دوران حیات شریف
خویش بار بار برای وطن مصدر مجاهدات وخدمات قیمت دار
و کار نامه های با افتخاری شده شرف و شئون ملی
را چه در محاربات استقلال وچه در مبارزات
نجات وطن بهمت بلند خویش بجا
فرموده وبالاخره حصهٔ اخیر حیات
نجیب خویش را تانفس باز پسین
در اصلاحات و تأمینات
اجتماعی بصرف
رسانیده
اند

دوعید در یك زمان

میلاد اعلیحضرت همایونی -و- دهمین جشن نجات وطن

تمام ملل روزهای نیك وساعات خوش خود را جشن میگیرند و همه ساله بیاد آن خوشیها می کنند قیمت این قسم روزهای فرخنده در نظر ملل به تناسب درجهٔ ارتقای معنوی ملت مذکور افزود شده میرود زیرا افراد درصورتیکه از نور عرفان بیشتر برخوردار باشند ، قیمت روزهای مسعود وکار نامه های بزرگ قوم خویش را دانسته و همچنین قدر و اهمیت رجالیکه اینکار نامه هامرهون دانائی وحسن مجاهدت آنهاست ، در نظر شان بلند تر میشود . یکی ازین روزهای با افتخار برای ملت افغان روز ۲۳ میزان است ، چه درین روز مملکت از یك انقلاب ارتجاعی بسی وحشیانه و از دست عمال بی صلاحیت و ظالم بواسطهٔ مجاهدات وایثارها و پافشاریهای مردانهٔ رجل بزرگ ومصلح کبیر افغانستان اعلیحضرت

هر ملت په خپلو ښو ورځو او د خوشحالی ساعتو کښ جشن کوی او هر کال د هغو ورځو په یاد خوښی او خوشالی کوی . د داسی بختورو ورځو قدر او قیمت هر څومره چه دیوه ملت معنویات لوړیږی همداغومره زیاتیږی ، ځکه څومره چه افراد د عرفان له نوره زیاته برخه اخلی دخپلو بختو رو ورځو او دخپلو مشرانو د کارنامو قدر او قیمت یی په نظر کښ زیاتیږی او د هغوی ښه او عاقلانه کوښښونه د اهمیت په ستر گه وینی .

د میزان در ویشتمه (۲۳) ورځ د پښتنو د افتخار له ورځو یوه ورځ ده چه پدی ورځ کښ یی دیوه لوی او نامدار سړی (د افغانستان مصلح کبیر) غازی او شهید اعلیحضرت محمد نادرشاه

محمد نادر شاه غازی شهید رحمة الله علیه نجات و روی اساس صحیح ترومتین تری دوباره درشاهراه ترقی وتعالی خویش قدم گذاشته است .

چنانچه ملت قدرشناس افغان همه ساله بتاریخ مذکور برای تذکر از آن روز گار بد بختی وشکران ازنجات وطن جشن گرفته مراتب امتنان تمام ملت را ازان فرزند بزرگ و جلیل القدر و منجی خویش اظهار می کنند .

آنچه بیشتر برقدر وقیمت این جشن بزرگ ملی می افزاید همانا توافق آن است باسالگره ولادت پادشاه محبوب ما خلف الصدق آن فقید معظم که در عین زمان رونق ونهضت ارتقائی امروزهٔ وطن مرهون وجود مبارک ایشان بوده وچشم انتظار آیندهٔ ملت تماماً بسیمای نجیب و سعادت آمود اعلیحضرت اودوخته است

ازین است که این تقریب دوگانه راتمام ملت افغان حقیقتاً مبدأ یك عالم مفاخر دانسته به نزدیکی آن قلب هر فرد پر از مسرت و غرور و صف ناپذیری میگردد .

بنابران ما هم ازین موقع استفاده کرده ورود این دوجشن باافتخار را بحضور اعلیحضرت معظم همایونی پادشاه محبوب خود و کافهٔ ملت نجیب و حق شناس افغان تبریك گفته ضمناً بروح پاك رجل تاریخی وطن اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید تحیات خالصانه میفرستیم .

رحمة الله علیه په کو ښښو او نارینتوب له بوه بد او وحشیانه انقلاب نجات منډه کړو اودوهم زل یی د وطن دترقی او لوړتیا صحیح او کلك اساس کښیښو د . نو ځکه د پښتنو قدر شنب سه ملت لپاره د باد و لو دهغو بد و ورځو اوشکر په ځایولو د نجات هر کال په همدغه ورځ جشن کوی او ټول ملت له خپل منجی او حقدارځخه خپل امتنان اوخوښی ښکاره کوی .

څه شی چه ددی ملی جشن قدراوقیمت ډیر زیاتوی هغه ددی جشن توافق اوپله پسی والی دی چه دګران پادشاه اعلیحضرت همایونی محمد ظاهرشاه دتولد سالګری سره یی لری نوپه عین زمان کښ دوطن ننی ارتقا یی نهضت ددوی دمبارك وجود مرهون دی اودټول ملت دانتظار ستر ګی ددوی لور ته چه د نیکبختی اوسعادت انار یی په وچولی کښ ښکاری کښری دی، نوځکه ددی دوه اختر و یوځای والی ټول پښتانه سر چشمه دمفاخرو ګڼی او په راتګ ددی ورځی دهر یوه زړه له خوشالیو ډکیږی ، نومونږهم دامو قع غنیمت ګڼو او ددی دوه جشنو دراتګ مبارکی داعلیحضرت همایونی خپل ګران پادشاه لوړحضور اوټولو ښا غلو پښتنو اوحق شناسه ملت ته وړاندی کوواو دوطن هغه تاریخی اوننګیالی اولاد اعلیحضرت شهید مبارکی روح ته خالصانه تحیات لیږو.

(پښتو ټولنه)

مراسم این دو جشن بزرگ

ولادت باسعادت شهریار جوانبخت افغانستان اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه که مصادف باروز (۲۲) میزان وقریب باروز نجات وطن (از خانه جنگی و برادر کشی) میباشد، این روزهای نیک از برجسته ترین ایام خوشبختی ومسرت عموم اهالی این مملکت بوده ملت افغانستان این روزهای بزرگ را درردیف سائر اعیاد ملی خود محسوب نموده، در تمام اقطار مملکت جشن میگیرند وابواب مسرت وشادمانی بروی شان مفتوح میگردد.

بنابرین بروز شنبه ۲۲ میزان که روز تولدی ذات اشرف همایونی است، حسب اطلاعیهٔ که قبلاً از طرف وزارت دربار برای عموم وزراء ومعین ورؤساء و کوردیپلوماتیک مقیم کابل وسائر مامورین عالی رتبهٔ ملکی و صاحب منصبان عسکری بعمل آمده از ساعت ۲ تا ٤ بعد از ظهر در قصر دلکشا حضور بهمرسانده بحضور ع، ج محمد نوروز خان سرمنشی حضور ذات شاهانه بکتاب ولادت باسعادت اعلیحضرت همایونی حسب معمول بغرض عرض تبریک امضاء نمودند.

هکذا بمناسبت حلول دهمین سال نجات وطن ازطرف وزارت جلیلهٔ دربار بعنوان عموم وزراء

دوه ویشتمه ورځ د میزان چه نیکبخته ورځ د زیږیدولو د جوانبخت پادشا د افغانستان اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه ده ـ او نژدی ده د ورځ سره د نجات وطن (له جنګیدلو او ورور وژولو) دانیکه ورځ له ښوورځو څخه دخوشبختی اوخوشحالی دټولو خلقو ددی مملکت ده ملت دافغانستان دا لوی ورځی خپل دملی اختر و ورځی بولی، په ټولو ځایو کی د مملکت جشنونه اوخوشحالی کیږی.

له دی سببه په ورځ د شنبه ۲۲ د میزان چه ورځ دزیږیدلو د ذات اشرف همایونی ده، بقرار دخبرور کولو دوزات دربارو ټولو وزراؤ او معینانو اوغټانو او کوردیپلوماتیک اوسیدونکی د کابل او دغه رنګه ټولو لوړ مامورین ملکی اوصاحبمنصبان عسکری، له ۲ بجو څخه تر ٤ بجو پس له ماپښینه په قصر دلکشا کی حاضرسول او بحضور کی د ع، ج محمد نوروز خان سرمنشی دحضور شاهانه بکتاب کی د نیکبخته زیږیدو د اعلیحضرت همایونی د پاره دعرض کولو دتبریک ئی امضاء وکړل.

او دغه رنګه بمناسبت دراختو دلسم کال دنجات وطن له طرفه دوزارت دربار و ټولو

ورجال بزرگ دولتی ومعززین ملکی وصاحبمنصبان عسکری کارت های خبری توزیع شده ، بروز یکشنبه ۲۳ میزان بساعت (یازده و نیم) قبل الظهر مدعوین محترم در قصر دلکشا حضور بهم رسانیدند ، پس از آن ذات شوکت سمات شهریاری تشریف فرما گردیده واز طرف عموم حاضرین مراسم احترام ملوکانه بعمل آمده وبعد ازمراسم احترام ، ذات همایونی بمناسبت دهمین سال جشن نجات وطن نطق غرای شاهانه راایراد فرمودند .

پس از اختتام نطق ذات اشرف همایونی ع ، ج ، عبدالاحدخان رئیس شورای ملی معروضهٔ تبریکیهٔ ملت را بحضور شاهانه بعرض رسانیده وج ، ع ، ج ، ا ، ا ، نشان والاحضرت سردار محمدهاشم خان رئیس الوزراء نطق جامع و فصیحی ایراد فرمودند . که اینك سواد نطق ذات شاهانه و معروضهٔ تبریکیهٔ ملت و نطق والاحضرت صدراعظم صاحب یکی بعد دیگری از جریدهٔ شریفهٔ اصلاح نقل وجهت مطالعهٔ قارئین گرام نشر وشایع میگردد .

وزراء اوغتانو اومعززینو ملکی او صاحبمنصبانو عسکری وته کارتونه دخبری ویشل سوی او په ورځ دیکشنبه ۲۳ میزان پریولس نیم بجی دمخه ترماپښین محترمرا غوښت سوی ټوله په قصر دلکشا کی حاضر سوه . پس له هغه ذات شوکت سمات شهریاری تشریف راوی او له طرفه دټولو حاضرینو رسم داحترام دپادشاهی وسو ، پس له احترامه . ذات همایونی پمناسبت دلسم کال دجشن نجات وطن ښه غراشاهانه نطق ئی وکی .

پس له ختمیدو څخه دنطق دذات اشرف همایونی ع ، ج عبدالاحد خان رئیس شورای ملی معروضه دتبریکیه دملت دخوائی وحضور شاهانه ته عرض کړل او ج ، ع ، ج ، ا ، ا ، نشان والاحضرت سردار محمد هاشم خان رئیس الوزراء ښه جامع او فصیح نطق وکی چه دادی نطق دذات شاهانه اومعروضه دتبریکیه دملت اونطق دوالاحضرت صدر اعظم صاحب چه ده جریدهٔ شریفهٔ اصلاح څخه نقل او دپاره د مطالعی دویو نکو نشر او شائع کیږی .

نطق افتتاحیهٔ اعلیحضرت همایونی

در دهمین جشن نجات وطن

« بامسرت خاطر این جشن مبارك را که یادگار سال دهم نجات وطن است ، بهمهٔ ملت عزیزم تبریك میگویم و بارواح اعلیحضرت شهید که نهضت افغانستان با اصلاحات امروزه اش

« دزړه په خوشحالی دابختور جشن چه دوطن د نجات دلسم کال یادگار دی ټول گران ملت ته می تبریك وایم . اود شهید اعلیحضرت ارواح ته چه دافغانستان نهضت سره دنننی اصلاحات دهغه

مرهون عزم و جان نثاری شان است و کسانیکه درین راه جان خود را فدا نموده اند دعای مغفرت میخوانم . »

« عزیزان من ! »

« اینك از آنروزیکه وطن عزیز از فشار جهل ومفاسد انقلابات داخلی به تدبیر اعلیحضرت شهید وجانبازی های فدائیان وطن نجات می‌یابد ۹ سال می گذرد و من با مسرت گفته میتوانم که در ظرف همین چند سال ما بانجام یك سلسله اصلاحات و اجراآت مهمی موفق شده ایم که هر کدامش درراه دوام امنیت واستواری شیرازهٔ ملت و تهذیب عمومی و بهبود اوضاع مالی کمك مؤثری نموده است و انشاءالله با دوام این اجراآت متین امیدوار هستیم که ملت عزیز ما در آیندهٔ قریب با قدم های سریعتر در شاه راه ترقی پویان گردیده و دراثر عزم واداره‌ٔصحیح بدور های درخشانی نائل آیند . »

« آنچه حوصله و استقامت ما را نسبت به سعادت وطن می افزاید فعالیت مامورین نفوذ تمدن علی الخصوص اتفاق عناصر ملت است و طوریکه بمشاهده میرسد یکی از مؤثرات این امور است که ملت با حکومت همکار وهمدست گردیده برای پیشبرد بهبودی وطن عزیز ورفاه ملت خود آماده و مهیا میباشند چنانچه از نتیجهٔ همین همکاری ملت باحکومت بود که قوم بخیر وشر خود فهمیده ونگذاشتند که اعمال جاهلانهٔ

دهغوی د عزم او دځان جاره ول مرهون دی او هغو کسانو ته چه په دی لاری کښ ئی خپلو ځانونه جار کړی دی د مغفرت دعا لولم »

« ځما عزیزانو ! »

« دادی له هغی ورځی چه گران وطن د داخلی انقلاباتو له مفاسده او د جهل له فشاره د شهید اعلیحضرت په تدبیر او د وطن د فدائیانو په جاروالو د ځانونجات مومی نه کالونه تیریږی اوزه په خوشحالی سره وبلی شم چه ددی خوکلو په منځ کښ مونږ په سر رسولو د یوی سلسلی اصلاحاتو او مهمو اجراآتو باندی موفق شوی یو چه هر یوله هغو د امنیت د دوام په لاره او د ملت د شیرازی په ټنگولو او د عمومی تهذیب او د مالی اوضاعو په ښه والی کښ مؤثره مرسته کړیدی او انشاءالله د متینو اجراآتو په دوام سره امیدواریو چه زمونږ گران ملت په نږدی راتلونکی په چابکو پلونه د ترقی په شاهراه کښ تللی او د صحیح اداره او د عزم په اثر ځلیدونکی دوری ته ورسیږی . »

« هغه شی چه حوصله او استقامت د وطن د سعادت په نسبت زیاتوی د مامورینو فعالیت د تمدن نفوذ علی الخصوص د ملت د عناصر و اتفاق دی او لکه چه لیدلی کیږی د دی امورو د مؤثراتو څخه یو دادی چه ملت حکومت سره همکار او هم لاس شوی او د گران وطن د بهبودی او پرمخ تگ لپاره او د خپل ملت هوسائی ته تیار او آماده دی لکه چه له نتیجی د همدی همکاری د ملت له حکومت سره وه چه قوم پخپل خیر او شر باندی پوهیدلی او پری ئی نښودله چه د مفسدینو هغو

مفسدین درواقعات ناگوار امسال بوقوع رسیده بود تاثیر نماید . »

« عزیزان من ! »

« چون مقصود بزرگی نصب العین ماست وآرزو مندیم تمدن وترقی دروطن عزیز به پیمانهای وسیع میسر آید لهذا برای وکلای ملت وبزرگان مملکت که مسئول ترقیات ملك وملت اند خاطر نشان میکنیم که درهمه حال بااقدامات حکومت تشریك مساعی داشته وظایف خود را بمشورهٔ وجدان ودیانت درمیدان عمل بیاورند تابرای پیشبرد ترقیات وطن راه سعی وعمل نیزازهرگونه آلایش مصفابوده وبالطف خداوندی درراه حصول مدنیت پیشرفت نمایانی بنمائیم . »

درخاتمه : ازخداوند برای موفقیت خود وملت عزیزم درخدمات آیندهٔ مملکت توفیق ومعاونت میخواهم . »

جاهلانه کارو چه د سږ کال په ناوړه واقعاتو کښې پیښ شوی و تأثیر و کړی . »

« ځما عزیزانو ! » .

« هر کله چه لوی مقصود زمونږ نصب العین دی او هیله لرونکی یو تمدن او ترقی په گران وطن کښې په لویو پیمانو سره میسرشی نو دملت وکیلانو چه د ملك لویانو ته چه د ملك او دملت د ترقی مسئول دی خاطر نشان کوو چه په هر حال کښې د حکومت د اقداماتو سره د مساعی تشریك لرلی خپلی وظیفی د دیانت او وجدان په مشوره سره د عمل په میدان کښې راوړی تر څو د وطن د ترقیاتو د پرمخ تگ لپاره د سعی او عمل لاره هم له هر رازی ککړو څخه پاکه وی او د خداوندی په لطف سره د مدنیت د حصول په لاره کښې ښکاره پرمخ تگ وکړو . »

په پای کښې له خدایه د خپل او د خپل گران ملت موفقیت په راتلونکی خدمتو د مملکت کښې توفیق او معاونت غواړم » .

معروضهٔ ملت بحضور اعلیحضرت همایونی

« اعلیحضرتا ! »

« بمناسبت جشن سال دهمین نجات وطن تبریکات پرخلوص خود وملت وفادار اعلیحضرت را به پیشگاه همایونی معروض میداریم وامیدواریم ملت ومملکت افغانستان درظل فرمانفرمائی وتوجهات قیمت دار اعلیحضرت روزهای خوشتر وباسعادت تری را استقبال کنند »

« اعلیحضرته ! »

دوطن دنجات دلسمی کال دجشن د مناسبت خپل او داعلیحضرت دوفادار ملت ډك له خلوص تبریکات دستاسو همایونی په حضور معروضه وو او هیله لرونکی یو دا فغانستان ملت او مملکت داعلیحضرت دقیمتدارو توجهاتو او دپادشاهی تر سیوری لاندی دخوراښی او ترا بختوری ورځی استقبال وکاندی ! . »

« اعلیحضرتا ! »

« افغانستان از برکت مجاهدات ومساعی وطن پرورانهٔ اعلیحضرت شهید که در تمام ادوار حیات خود درفکر سعادت وبهبود این کشور بوده اند وهم در دورهٔ باسعادت اعلیحضرت همایونی از هر جهت مأمون ومترقی وروز بروز وسایل رفاه و آرامش اهالی فراهم میآید و تمام افراد این ملت میدانند که اعلیحضرت همایونی در راه ترقی و آبادانی کشور تاچه اندازه بذل توجه ومساعی میفرمایند »

« امید واریم این دورهٔ مبارك که میتوان آنرا دورهٔ رفاه وترقی دورهٔ امن و خوشبختی کشور نامید برای سالهای زیادی باقی وبر دوام باشد تاملت وکشور عزیز ما درسایهٔ توجه ومساعی اعلیحضرت بیشتر از بیشتر مترقی ومرفه الحال گردد . »

« درخاتمه : باین تقریب فرخنده بهترین وخالص ترین ادعیات خود را بر روح شهریار شهید نجات وترقی دهندهٔ افغانستان اهدا کرده سلامتی وطول عمر اعلیحضرت وترقی وخوشبختی کشور عزیز خودرا ازخداوند مسئلت میداریم »

« اعلیحضرته ! »

« افغانستان دشهید اعلیحضرت دوطن پالونکی زیارو اومجاهداتو له برکته چه دخپل ژوندون په گردو دوروکښ ددی ملك دبهبود اوسعادت په فکر کښ واوهم دهمایونی اعلیحضرت په باسعادته دوره کښ له هری خوامترقی اومأمون اوورځ په ورځ دخلقو دآرامی اوهوسائی وسیلی ټولیږی او ددی ملت گرد افراد پوهیږی چه همایونی اعلیحضرت دملك دآبادی او ترقی په لاره کښ ترڅه اندازه پوری توجه اومساعی ښندی .! »

« امید لرو دامبارکه دوره چه ښائی هغی ته دترقی او درفاه دور او دملك دخوشبختی او دامن دورو باله شی تر ډیرو کلو پوری باقی اودوام ولری ترڅو ملت او گران ملك زمونږ داعلیحضرت دمساعی او توجه ترسیوری زیات له پخوا څخه مترقی اومرفه الحال وگرزی . »

« په پای کښ په دی مبارك تقریب کښ دخپلو خوراښی او تراخالصی ادعیات دافغانستان ترقی ورکونکی اونجات بخښونکی شهید ټولواك په روح اهداء کړی داعلیحضرت دعمر طول او سلامتی او دخپل گران وطن خوشبختی او ترقی له خدایه غواړو . »

معروضهٔ والاحضرت صدراعظم صاحب

« اعلیحضرتا »

« باین تقریب مسعود تبریکات خالصانهٔ خود وکابینه و مامورین رابه حضور ملوکانهٔ همایونی اظهار داشته برروان پاك اعلیحضرت شهید والد نامدار شما که درراه تحصیل امن ونجات افغانستان

« اعلیحضرته ! »

« په دی مسعود تقریب کښ دخپل او دکابینی او دمامورینو خالصانه تبریکات دهمایونی ملوکانه په حضور ښکاره کړی دستاسو نامدار پلار شهید اعلیحضرت په پاك روح چه د افغانستان د نجات او دامن دتحصیل په لاره کښ دخپل دوطن دوستی

مراتب ایثار و وطن دوستی خود را ابراز فرموده اند ادعیات قلبیه را اتحاف مینمائیم .

« اعلیحضرتا »

« روز نجات از ایام متبرك و تاریخی افغانستان است »

« درهمین روز است که افغانستان به همت وفداکاری والد فقید شما از مصائب طاقت فرسای انقلاب که تمام هستی و موجودیت کشور را طرف تهدید قرار داده بود نجات یافته به زندگانی نوین و باشرفانه وارد شده است .

« ماخیلی مسرت داریم که می بینیم اهالی مملکت عزیز ما قدر مجاهدات وفداکاریهای مربی نجیب خود اعلیحضرت شهید را دانسته و به آمال وطنپرورانه و ترقیخواهانهٔ اعلیحضرت که مثل والد بزرگوار خود در فکر ترقی و بهبود وطن هستید ابراز همکاری وپیروی مینمایند .

« خدای خود را شکر گذاریم که وطن عزیز ما در تحت توجهات وهدایات ملوکانه روز بروز بطرف ترقی و تقدم سیر میکند واهالی این سرزمین در مهد رفاه و آرامش حیات بسر میبرند .

« در خاتمه: مجدداً بروح پاك اعلیحضرت شهید سعید دعای مغفرت اهداء نموده واز بارگاه ایزد توانا مسئلت میداریم که بااعلیحضرت همایون شما عمر طولانی ببخشاید تاافغانستان درسایهٔ زمامداری اعلیحضرت بآخرین درجات ترقی و خوشبختی نایل آید .

اودایثار مراتب ښکاره کړیدی دزړه پوری ادعیات تحفه کوو . »

« اعلیحضرته ! »

« دنجات ورځ دافغانستان دتاریخی او دمتبرکو ورځو څخه دی . »

« په همدی ورځ کښ دی چه افغانستان دستاسو دفقید پلار په همت اوفداکاری سره دانقلاب دطاقت سولونکو مصیبتو څخه چه دوطن ټول شته اوموجودیت دتهدید په مخ کښ ایښی ونجات موندلی باشرفانه اونوی ژوندون ته ننه وتی دی . »

« مونږ ډیر خوشحال یو چه گورو زمونږ دگران ملك خلق دشهید اعلیحضرت دخپل نجیب مربی دفداکار یواو مجاهداتو قدر باندی پوهیدلی داعلیحضرت دترقی غوښتونکی او وطن پالونکی مقصدو سره چه دخپل بزرگوار پلار په شانی دوطن دترقی اوبهبود په فکر کښ یاست پیروی اوهمکاری ښکاروی . »

« خپل خدای ته شکر باسوچه زمونږ گران وطن دملوکانه دهدایات اوتوجهاتو په اثر ورځ په ورځ دترقی اوتقدم په لوری درومی اوددی مځکی استیدونکی دآرامی او هوسائی په زانگو کښ ژوندون کوی . »

« په پای کښ بیاد سعید شهید اعلیحضرت پاك روح ته دمغفرت دعااهدا کړی دلوی څښتن له درباره غوړو چه همایونی اعلیحضرته اوږد عمر وبخښی ترڅو افغانستان داعلیحضرت دټولواکی ترسیوری لاندی دخپل دخوشبختی او ترقی لویو درجو ته ورسیږی ! »

چندی قبل در جاپان بمناسبت افتتاح مسجد جامع (کو به) نماینده گان دول اسلامی اجتماع نموده بودند که دران جمله شهزاده سیف‌الاسلام حسین پسر اعلیحضرت پادشاه یمن نیز شامل بودند ـ عکس فوق بتقریب دعوتیکه در وزارت مختاری اعلیحضرت همایونی مقیم توکیو بافتخار شهزادهٔ موصوف داده شده بود برداشته شده . بطرف راست ع ، ج حبیب‌الله خان طرزی وزیرمختارافغان ، امیرالحسین سیف‌الاسلام ، جانب راست ایشان سفیرکبیرترکیه ، پهلوی آنها حاکم هدیده کنارایشان وزیر مختار مصر ـ جانب چپ وزیرمختار افغانی ، وزیر اوقاف یمن ، پهلوی شان شارژ دافر ایران ، شخص کلاه رومی داروپس قونسل‌مصر درایطالیا (که بحیث مترجم شهزاده آمده) و باقی اعضای سفارت‌خانه های ترکیه ، مصروافغانستان میباشند .

رسید جشن نجات وطن مبارکباد

ملک الشعرا قاری

جهان ز فیض بزرگان فتد براه سداد
خوش آنکه نام بزرگان کند به نیکی یاد

جهان کون فساد اینچنین که آباد است
فتاده پرتو نیکان برین خراب آباد

درین ادبکده از بهر عبرت اندوزی
عموم آمده شاگرد و رهبران استاد

وجود پاك بزرگان عطیهٔ غیبی است
برای مصلحت بندگان و خیر بلاد

سراب جهل زند راه کاروان بشر
بوادی که نباشد ز رهبری ارشاد

زمانه هر شب و روزش فصیح میگوید
حکایتی که زمردی بزرك دارد یاد

ازان حکایهٔ دلکش بود نجات وطن
که روز جشن خوشش دارد انبساط زیاد

دلا تو دولت امروز را غنیمت دان
که سرسری نرود نقد فرصتت بر باد

وظائفی که سپرد تو گشته پاسش دار
که هر که پاس وظائف کند رسد بمراد

اگر بامر معاشت تأملی نبود
بحیرتم که چه خواهی نمود فکر معاد

ز کاروان ملل ماندهٔ عقب فکری
که راه دور و دراز آمد و توئی بی‌زاد

ز کهسار وطن درس پایه داری گیر
که سر بلند توان در صف ملل استاد

به کار دست یکی ساز با حکومت خویش
کز اتفاق شود کارها بوفق مراد

میان خلق اگر نام نیك میخواهی
توان ز حسن عمل داد نیکنامی داد

خوش آنکه از پی حفظ شئون ملت وملك
طریق سعی سپرد و اساس خیر نهاد

هیچ کار به غیر اعتماد لائق نیست
که هیچ گاه نه بیند کسی ز غیر امداد

ضعیف را ندهد حق ز زندگی امروز
قوی که گشته شکاری ز پنجهٔ فولاد

سخن دراز شد اکنون بدوستان گویم
رسید جشن نجات وطن مبارکباد

بتقریب جشن میلاد همایونی

۲۲ میزان ۱۲۹۳ — ۲۲ میزان ۱۳۱۶

برسبك متقدمین

ازطبع جناب هاشم خان «شایق» رئیس تعلیم وتربیهٔ وزارت معارف

دیریست داشت دل که قلم بربنان کند — دست دگر بیارد تا داستان کند
تبدیل شب بروز کند شام را بصبح — چو نانکه قلب ماهیه باشد چنان کند
آتش بباد دور دهد آب را بخاك — ارض آسمان بسازدوصد رآستان کند
ترکیب چارعنصراسلاف را کنون(۱) — تحلیل ها نموده بصد چهره سان کند
این چار فصل مختلف روزگار را — چون مهر وفرودین بعمل توامان کند
یك حرف راست خواندوجمع آورد دوکون — بایك وتردو دائره قطع ازمیان کند
یك شعله همچو زلزله بخشدبد هرسرد — دریاو کوه را همه آتش فشان کند
ازملك مهر وماه کسوف و خسوف را — بابیست وهشت وچارده اش(۲) برکران کند
اجرام دیگری بسموات گسترد — دیبای دیگری بزمین طیلسان کند
سیر ستاره را بکند میخ بر زمین — کوه ستاده را بمجاری روان کند
ماه دگر بافق همین خاك سرد هد — شمس دگر برأس همین آسمان کند
آفاق را بیك حرکت ساخته خیال — انفس بیکدم آئینهٔ کن فکان کند
مشتی که برمسدس این کون برزند — برچار سو چوسیل حوادث روان کند
یك شب چوبرق خنددوگریاندآن واین — یکدم چوابرگریدوخوش این وآن کند
چشم دگر زهر سر ناخن کند پدید — گوش دگر زهر بن موئی عیان کند
این جمع را که مایهٔ شرمند بر کشد — قوم دگر بیاورد و امتحان کند
تاچند بی کسان بستوهند از کسان — تاکی خدای اهل توان رانوان کند
وقت است اینکه انجمن خاکیان پست — علوی چو بزم زمرهٔ کروبیان کند
زینرو درین خیال بیزدان انس وجان — رو کرده عذرقاطبهٔ انس وجان کند
دیشب که برج مهرسریست ودورسید — هاتف بداد مژده که محسن حسان کند
اکنون ببین همان نفس پاك راخدای — بهرحیات مردم بی جان روان کند
شهزادهٔ بیاورد از خانوادهٔ — کش رشك مادر وپدر فرقدان کند
ترکیب بنیه اش کند از ظل نیرین — تصویر چهره اش زرسوم کیان کند
یعنی زصلب نیادر دوران درآورد — رعنا جوان که پیرجهان را جوان کند
اسمش چنانکه منزل میباشد از سما — پنهان کجا نشیند خود را عیان کند
ظاهر اگرچه پور پدر باشد اولاً — دست پدر گرفته و شاه جهان کند
در طالع پلنگ چوآرد شرف بملك — طبع غیور او همه شیر ژیان کند

---

(۱) قدما خیال میکردند عناصر بسیطه چهاراست ولی درین عصرعناصربسیطه بصدبالغ گردیده ممکن است تجاوزبکند

(۲) از روی حساب اهل هیئت درشب ۲۸یا۲۹ قمر کسوف و درشب۱۴ماه خسوف واقع شود ،

هر سال بیست و دوم میزان ملك را — باصد هزار سعد و شرافت ضمان کند
بی احتمال تاج بفرقش شود قرین — بی اختلال تخت بپایش قران کند
چون مه بیك اشارهٔ ابروی خویشتن — روز دگر بزندگی مردمان کند
برچشم عاجزان بکشد سرمهٔ مراد — برفرق ظالمان گل سنگ فسان کند
چون برق در قلمرو گیتی بیك نفس — از باختر خطاب سوی خاوران کند
هرروز در فضای دگر خرگهی زند — هرشام در زمین دگر آسمان کند
از نوش لطف کام مطیعان کند روا — وزنیش قهر درگلوی سرکشان کند
هرشعله کو بلند شود همچو گرد باد — یك جرعه آب برزند و خاکدان کند
اشراف را بخواهد و اشرار را کشد — آنراچنین نماید واین را چنان کند
خورشید را ستاره کندگاه خشم وقهر — وی رابوقت حلم و حیا مهرکان کند
صور سرافیلی بصریر قلم دهد — کلك عطارد ی به بنان بیان کند
برخاك بذربدهد و کان برکشد ازان — ازعقل فکر آرد و برجسم جان کند
گر غیر را خیال برودت شود پدید — وز چارسو تمایل افغانستان کند
چون آفتاب یك سپر و صد هزار تیر — در دم ز زیر پیرهن خود عیان کند
هرجا که دید گردن خم کند چون نیام — تیغ حدید بر سر گردن کشان کند
حرف خلاف گرشنود از زبان کس — مهر و فاق آرد و بر آن دهان کند
هرنکته در ضمیر حکیمی کند خطور — پیش از افاده خامهٔ او امتحان کند
نوشین روان ما کند از عدل متصل — بیرون ز سر فسانهٔ نوشیروان کند
فکرش برای بزم چو آب است برنبات — عزمش برای رزم چو آتش بکان کند
از بس بنام نیك بزرگان دهد رواج — نام تبار خود بجهان جاودان کند
شاها بالتفات حضورت شود قبول — نظمی که بنده تحفهٔ آن آستان کند
زیرابجشن سالگره چون غذای روح — خوانی کشیده ذوق ترا میهمان کند
چون ذات تست حامی جان جهانیان — ایزد بجان تو همه راجان فشان کند
حکمت بشرق و غرب دهد تا موازنت — فن ازفرنگ آرد وحکمت روان کند
دور توهست دور ذهب همچو آفتاب — هرذره راچو کف کرم زرفشان کند
تاریخ عصر تو همه را مفتخر نمود — تاثیر فکرتو همه را یك زبان کند
علم و ذکا بعهد تو سکنی کند بملك — جهل و بله ز ملك تونقل مکان کند
ازهند زرز تورکستان سر یاورد — شاهاهرآنچه‌حکم توخواهدهمان کند
امن‌تو گرگ را بگله می کند شبان — عدل تو دزد را به سرا پاسبان کند
هر کس‌زعمرخود گره قیمتی که داشت — در جشن وزن توهمه را رایگان کند
هر عمر را که پلهٔ هستی سبك شود — ایزد بسال گردشت آنرا گران کند
در بار فیض عام تو از بسکه گشته گرم — آتش بجان انجمن موبدان کند
افکار بار یافتگان ترا سزد — حل مسائل دل مشائیان کند
در هیچ خانوادهٔ دولت چنین نبود — کاعضای خاندان همه‌کارجهان کند
اما بخاندان تو ایزد چنان سپرد — کش فرد فردکار زمین‌و زمان کند
اکنون مجال هست که شبدیز عرض را — «شائق» سوی دعای توعطف‌عنان کند
تا رسم شعر نقش کند خامه در بیاض — تا اسم شاه دهر بسکه نشان کند
اسم ترا چو شعر موبد شود حیات — رسم ترا خدای جهان جاودان کند

دهمین جشن نجات

سرور صبا

به ایام جان پرور ماه میزان
هوا معتدل گشت و گلشن درخشان

زبس جلوه بارنگ و بو می کند گل
چمن صورتی یافت چون باغ رضوان

نگردد گل و سبزه پژمرده دیگر
ز طغیان گرمی به گلزار و بستان

صبا گفت از شوق در گوش بلبل
که وقت نشاط است اندر گلستان

بهر سو مهیاست اسباب عشرت
بهر گوشه از شادمانیست سامان

(بسی موجبات سرور است درکف
درین ماه ممتاز فرحت توامان)

بسی مایهٔ افتخار است پیدا
درین ماه اقبال اولاد افغان

جوان از رهٔ شوق ملك کهن شد
که هنگام جشن نجات وطن شد

دلا ماه میزان مهٔ افتخار است
نکو فرصت کشور کهسار است

درین ماه پرعشرت و شادمانی
چمن پرگل و ترصدا آبشاراست

زبس پرنشاط است گلزار و گلشن
به پیش نظر جلوه گر نوبهاراست

زبس عشرت افزاست خندیدن گل
گلستان پر از نغمه‌های هزاراست

بساط سرور است امروز کشور
که ساز طرب کوك در هر کناراست

بهار نشاط است همراز ملت
ترو تازه گلزار عزو وقار است

تو هم ای دل زار کسب طرب کن
که پرنغمهٔ عیش شهرو دیار است

وطن پر سرور است در ماه میزان
که گل میزند جوش اندر گلستان

درین مه شهٔ ملك با کامرانی
قدم ماند در کشور زنده گانی

چو شد چشم (نادرشه) روشن برویش
بسوی پدر دید با دلستانی

ز فرط مسرت شهٔ نامور گفت
با حباب خود با همه مهربانی

که این طفل مانند من می نماید
شود خادم قوم اندر جوانی

به تربیتش سعی بسیار دارم
که شد تربیت اصل هرشادمانی

بشوق دل و مرحمت می پذیرفت
که و مه چو میکرد عرض تهانی

همه ازرهٔ صدق واخلاص میگفت
که باد عشرت نادری جاودانی

بود چشم بد دور ازجان (ظاهر)
سر وجان ما باد قربان (ظاهر)

بمیزان طلوع کرد مهر سعادت — فضای وطن یافت نور مسرت
درین مه قوی گشت بنیان شوکت — بشد شهد مطلوب در کام ملت
درین مه بهار شرف جلوه گر شد — نمو کرد گلزار مجد و نجابت
درین‌مه چراغ امل گشت روشن — ز کشور جدا گشت آثار ظلمت
درین مه شد آغاز دور تعالی — بکف آمد اسباب اقبال و قدرت
درین مه وطن یافت عز ترقی — بدر گشت از ملك ادبار وزلت
درین مه بدر گشت ازملك اندوه — بهر جا نبی کوك شد ساز عشرت

درین مه نجات وطن گشت حاصل
ز همت سحر شد شب تار مشکل

درین مه بدر گشت ازملك ادبار — به نیروی نادر شهٔ نیك کردار
متین گشت شیرازهٔ زندگانی — بتدبیر آن شهریار وفادار
بهم متحد ساخت افغانیان را — وطن‌را زخواب گران کرد بیدار
(به همت پی اوج کشور شتابید — که تاساخت‌ویرانه رارشك گلزار)
نشد فارغ از فکر بهبود ملت — که‌تاجان شیرین خودکرد ایثار
چنین‌شه فراموش کشور نگردد — نباشد جدا یکدم ازخاطرزار
بروح شریفش کند تحفه ملت — درود فراوان با خلاص بسیار

شهٔ «نادر» ای شاه با عزم وغیرت
نگردی فراموش ماتا قیامت

زلطف توای خسرو ملك پرور — شب تار ما گشت روز منور
تو دادی نجات‌ازمصیبت وطن‌را — بعزم متین ای شهٔ دادگستر
تو پاتا بمیدان همت نهادی — جدااز وطن گشت‌دست ستمگر
ز روی کرم ملت ناتوان را — به بستان اقبال گشتی تو رهبر
توآن نامداری که‌این مملکت را — بوقت فلاکت شدی یار ویاور
توآن شهریاری که ازروی همت — مکرر بخیر وطن داده ئی سر
توآن پادشاهی که ازرای روشن — نهادی اساس ترقی کشور

بود یادگار توای (شاه نادر)
درین مملکت (مهر اقبال ظاهر)

وطن شاد درعهدشاه جوان‌است — به‌مقصودومطلوب‌خودکامران‌است
بتدبیر (ظاهر شهٔ ملك پرور) — درین‌سرزمین فرصت عزوشان‌است
رسیداست درکف بهار سعادت — گلستان اقبال عنبر فشان است
پرازرنگ‌وبوگشته گلزاردانش — زعلم وهنر مملکت شادمان است
زجشن نجات است مسرور ملت — بعرض تهانی (صبا) نغمه‌خوان‌است
مباداز وطن دور عیش‌و مسرت — که تاعالم آبادو تااین جهان است

روان شهیدان ما شادمان باد
وطن شاد وشاه جوان کامران‌باد

طلیعهٔ جنوب

یا

روز نجات

امین الله زمریالی

مامرغان اسیری بودیم که قفس ما رخنهٔ هم نداشت ، مایوس بودیم وبجز دربار ایزدی روزنهٔ امیدی نداشتیم ، ما بحیات نیمروزهٔ خود مطمئن نبودیم، سرومال مادر معرض خطر بود ، دوستان بحال ما میگریستند و دشمنان خندان بودند، تشنجات مرگ دربنیهٔ اجتماعیه ما دیده میشد، این مرگ درنظر ما دردناك بود زیرا مقتول دست خود بودیم خونیکه در مقابل مدافعه از خارج بریزد زینت خاك است ، ولی خونی که از دست اولاد ناصالح وطن به هدر رود شاید آنمقام را نداشته باشد، پس حال دردناکی داشته منتظر طلیعهٔ نجات بودیم ، که ناگاه آفتابی از افق جنوب مملکت طلوع کرده ظلمت تیره بختی را روشنی سعادت بخشید . این آفتاب « نادر » بود ونظیر او هم نادر است ، او بما سعادت بخشید وما او را فراموش نمیکنیم .

دجنوب لمر

یا

دنجات روخ

موږ مرغان ووبندی سوی په قفس کی
نه هیڅ لارپه دی قفس کی نه موچارو
هرگړی موپه خطره کی نیم ژوندون و
پردی حال باندی دوستانو موژړا کړه
تول ملت مو دمرگی سلگی وهلی
دامرگی خوپر موږ تولو خوراسخت و
که مو وینی دوطن پرخاوره توسی
دجاهل اولاد له لاسه که داوینه
موږ پراته ووپه تیاره کی چه رڼا سوه
دښه مرغ او سعادت لمرمو « نادر » و
دجنوب له لوری دی پر موږ ځر گندسو
ده چه لوړکی دافغان نوم په دنیا کی

نه خلاصتوب نه الوتل ووزموږ په وس کی
پاته سوی یوا میند دکرد گارو
مال خوتللی داولاد مو هم بیلتون و
دشمنا نو هم هنك هم یی خندا کړه
طبیب نه و دغم روځی تیر یدلی
چه په مرگ پسی موخپل جاهل بدبخت و
خاوره گل سی پښتانه به فخر یوسی
په هدرسی تول ملت به وی خواشینه
لمرراوخوت دغمگی شپه موصبا سوه
چه نظیری پر دنیا باندی نادر و
ملك ملت یی په رڼاکی ارجمند سو
هیر یی نکړودی دی لوړوی په عقبی کی

ع ، عبدالرحمن خان قونسل اعلیحضرت همایونی مقیم بمبئی با محصلین افغانی که جهت تحصیل فنون حرب عازم ترکیه گردیده اند

نجات

از طبع جناب محمد گل خان « نوری »

خدایه څه توره تیاره وه غوړیدلی
پر ځلاند وطن مو داسی پر یو تلی

سترگی پټی وی زموږ په سپینه روځ کښ
یوله بله مو وولاس پخپل ترخځ کښ

سر تر پایه په وطن اور لگیدلی
څوك مونه وو چه دا اوریی وای وژلی

دهر چا بخوله کی وه خوږه گوله
تر تلخك او تر گنډ هیرو لا ترخه

هم مسکین کونډه یتیم مو په ژړ او
د ښمنان مو د وطن ټول پخند او

شکر کاږی پښتنو د پاك سبحان
که واړه یاست که زاړه یاست که زلمیان

چه د پاك څښتن پر موږ باندی نظر شو
هغه پاك شهید مرحوم په دی خبر شو

د جنوب له خوا هغه شهید نادر
په همت راپاڅیده ژر شو حاضر

د تیری توری وړا نگه یی پر وطن کړه
هم هغه توره تیاره یی روځ ځلاند کړه

هغه اوری د همت په اوبو مړ کی
هغه څوړ حال یی زموږ د وطن لوړ کی

هغه زموږ ژړا بدله په خندا شوه
د د ښمن خندا بدله په ژړا شوه

پر وطن مو سر له سره کراری شوه
په هر گوټ کی د وطن مو رڼا یی شوه

دانم کال دی چه پر موږ باندی ښادی ده
سر تر سره په وطن کښ خوشحالی ده

د هغه نادر شهید په برکت
د زلمی اعلیحضرت په لور همت

روځ په روځ مو وطن مخ پر ترقی دی
غم مونسته اوس مو مخ پر نیك مرغی دی

اوس لازم دی چه لاس ور کو دورور ئی
یو له بله سره نه کړو د ښمنی

ته و ما ته وا اغا ! زه وایم تا ته
چه په دی کود کم بخت د ښمن ملا ماته

علم واختصاص

محمد قدیر ترکی

بساطت علم در یونان ، اختصاص باید تمام حوائج را در بر بگیرد ، بقای حیات در نظر داروین ، لزوم اختصاص از نقطهٔ نظر فرد ، اختصاص و تاثیر آن در زندگانی اجتماعی .

هر قدر از عمر دنیا بیش تر میگذرد و اولاد آدم (ع) درین کرهٔ خاکی تکثر نموده رو به تمدن سیر میکند درجهٔ احتیاج و بی چاره گی او زیادت مینماید یا به عبارهٔ دیگر بهر اندازهٔ که بشر به طبیعت احراز حاکمیت میکند معضلات و پیچیده گی های جهان آفرینش در برابر چشم او صعب تر میشود مثلاً همین عالم کون وفساد که درنظر های ساده وبی اطلاع روستائیان از یك تبدل ظاهری و بسیط بیش نبوده مستلزم آنقدر دقت وصرف کردن دماغ نمی شود درمواجهه با افکار محققین وفلاسفه بحدی عمیق و باندازهٔ معضل است که ایشان پس از یك سلسله تعمق مجبوراند اعتراف کنند که :

به پیری هم ندانستیم افسوس
که دنیا بازی طفلانهٔ کیست ؟

گویا بشر ضعیف ومحتاج است و دامنهٔ ضعف واحتیاج اومتدرجاً وسعت مییابد وچون علم یگانه وسیلهٔ رفع احتیاج مادی ومعنوی اوست پس بهر اندازه احتیاج زیادت میکند علوم هم منشعب شده علوم و شعب علمی جدیدی روی کار میاید که فرا گرفتن همهٔ آن علوم باین عمر کمی که بشر دارد ازعهدهٔ هیچ فرد ساخته نیست .

بساطت علم در یونان قدیم :

چون تمدن یونان زائد از دوهزار سال مقدم از تمدن عصر ما است پس طبیعی بود که دامنهٔ احتیاج مردمان آن زمان محدود تر از دامنهٔ احتیاج انسان های معاصر باشد لهذا دران وقت علم هم محدود و بسیط بود وهر کدامی از متفکرین یونان میتوانستند تمام علوم مروجهٔ زمان خودرا بدرجهٔ کمال فرا گرفته حکیم یافیلسوف گفته شوند مثلاً افلاطون فیلسوف بود و باو ازین جهت لقب جلیل فیلسوفی را داده بودند که او باتمام علوم عصریهٔ خود مجهز بوده است وارسطو در عین اینکه علوم عصریهٔ خود را هم فرا گرفت علوم دیگری را نیز به میدان بر آورد .

ازمطالعات بالامیتوان فهمید که علوم یونان تماماً در سینهٔ معرفت بشر که آن را (فلسفه) میگفتند جمع بوده نام فیلسوف به کسی اطلاق میشد که با تمام همان معارف مجهز میبود ولی علوم

رفته رفته ترقی کرد وشعب جدیدی روی کارآمده سبب شد که دیگر یك انسان نتواند تمام آن علوم را فرا گرفته در عین حال آن را ترقی هم بدهند درهمین وقت بود که تصنیفی بین عالم و فیلسوف روی کار آمده عالم کسی گفته شد که در یك شعبهٔ معین دارای اختصاص باشد و فیلسوف مردانی رانامیدند که آن هادرزمینه های ماورای طبیعی (متافزیك) هرموضوع مشغول مطالعه و تتبع باشند.

این دوره را که در زندگانی بشر رو داد دورهٔ (تخصص) یا (تقسیم عمل) یا (استقلال علوم) نام دادند و علت آن هم این بود که در قرون اولی علم ریاضی در سایهٔ زحمات او قلیدس و میخانیك بواسطهٔ آرشمید وهیئت بذریعهٔ کوپرنیك (قرن ۱۶) وفزیك بدستیاری گالیله (قرن ۱۷) وکیمیا در سایهٔ زحمات لاوازیه (قرن ۱۸) و حیاتیات (بیولوژی) بواسطهٔ بیشا و کلود برنارد (قرن ۱۹) و اجتماعیات در اثر تتبع و تفکر اوگست کونت (قرن ۱۹) و... مستقل گردیدند ورابطهٔ خود را از فلسفه قطع کردند و حتی در خود فزیك هم اختصاص های دیده می شود که همه دلیل بروسعت علوم ولزوم اختصاص میباشد مثلا اگر می بینید که یکی از علمای فزیك در یك لابراتوارمشغول تحقیق است فوراً درك میکنید که اونه در مسائل عمومیهٔ فزیك بلکه در یك شعبهٔ آن ازقبیل: ثقلت، حرارت، برق و .... تحقیق مینماید زیرا او پوره میداند و حقیقت هم همین است که بهراندازه موضوعات تجزیه شده دریکی از اجزای آن یك فرد وا داشته شود هم برای ترقی علوم و هم برای اختصاص و موفقیت خود او مفید تر است.

دور کهایم عالم اجتماعیات و موسس دبستان (اجتماعیات) فرانسه در کتاب معنون به (تقسیم عمل دراجتماع) مینویسد:

«حادثهٔ که دراجتماعات بشری درعصر حاضر عمومی تر وجالب دقت تر از همه میباشد تقسیم اعمال است زیراهم درصنایع وهم در رشته های علوم وبالاخره در تمام فعالیت های بشری متدرجاً از تقسیم عمل کار گرفته میشود واین تقسیم عمل سبب گردیده است تادرشعب سیاسی، اداری عدلی واعمال علمی، بدیعی، صنعتی و ... موضوع اختصاص به میدان برآمده یك دسته متخصصین علوم وفنون روی کار آیند وازین جا است که میتوان گفت صنعت مهم قرن ۱۹ و ۲۰ همانا دارائی تقسیم عمل واختصاص درعلوم میباشد».

«همان طوریکه در زمرهٔ حیوانات و سائر مخلوقات حیه کمیت کار واندازهٔ ترقی مربوط به تکمل وغیر تکمل اعضای حیوانات مذکور میباشد همچنان معیار ترقی یك ملت مربوط به چگونه گی تقسیم عمل واختصاص افراد آن است مثلاً اگر می بینیم که یك انسان دارای اعضای سالم واندام توانائیکه هرکدامی از اعضای مذکور ازوظائف محولهٔ خود بدرستی برآمده بتواند صاحب

صحت کامل ومستعد ترقی است همان طور باید یقین داشته باشیم که یك جامعه بهر اندازهٔ که در زمینه های اقتصادی ، اداری ، علمی ، فنی صاحب مردان متخصص است مقتدرتر ومترقی تر میباشد »

دور کهایم که در نزد علمای امروزه بالاخص متخصصین علم اجتماع در اثر انتشار کتب متعدد مربوط بر علم اجتماع و سالنامه های اجتماعی وتاسیس دبستان (اجتماعیات) به منزلهٔ یك فرد روحانی مقام ومنزلت بلندی دارد واورا درزمینهٔ علم از بازمانده گان حواریون میشمارند میخواهد بگوید که :

« مملکتی که موفق نشده اولاد خود را تربیهٔ مسلکی بدهد و در رشته های مختلف ارباب اختصاص ندارد شبیه به انسانی است که تمام اعضای او کامل است ولی هیچکدامی از اعضاوظیفهٔ را که بدان موظف است انجام داده نتواند والبته اگر شش هوا گرفته نتواند وقلب از تصفیهٔ خون عاجز باشد و شرائن خون را درحصص مختلفهٔ وجود دوران ندهد شما تصور کنید که حال آن انسان چه خواهد بود ؟ آیا حیات دارد ؟

ارباب اختصاص در جسم یك کشور حیثیت اعضارا دارند وبهر اندازهٔ که این اعضا متعدد وقوی ومقتدر بوده از حوائج و تکالیف جسم بدرآمده بتواند بهمان درجه صحت آن کشورخوب وامورآن بروفق مرام اجراشده مملکت قوی میشود ،

اختصاص باید تمام حوائج را دربربگیرد :

هر امر وقتی خوب و مستحسن است که بحد اعتدال بوده بافراط یا تفریط نه انجامد والا منجر به فساد میشود موضوع اختصاص هم همین طوراست مثلاً همان طوریکه جسم انسان محتاج به دو قلب وچهارشش نیست هم چنان اگر یك مملکت یك عدهٔ زیاداشخاص رادریك رشته داشته و در رشته های دیگر فاقد ارباب تخصص باشد بازهم صحت جسمی آن مملکت مختل است مثلاً تصور کنید مملکتی درطب بانتها درجه ترقی کرده دکتوران و متخصصین تمام شعب طبی را دارا واز ارباب اختصاص در شعب دیگر عاری باشد چون او نمیتواند کار عسکری را ازطبیب بگیرد مواجهه با دو نقیصه است ، اول فقدان مردان متخصص در رشته های دیگر دوم رقابت واحیاناً مجادلهٔ طبیبان باهم دیگر زیرا داروین درنظریهٔ معروف خود(تنازع للبقا یانبرد برای زنده گی) میگوید که :

بهر اندازهٔ که جهات مجانست بین دو مخلوق زیاد باشد مجادله ورقابتی که در بین ایشان رو میدهد بهمان اندازه شدید است وعلت این مجادله و در عین حال شدت آن این است که چون آن ها دارای حوائج مماثل و محتاج غذای واحد ند لهذا هر کدام برای تحصیل غذا و رفع احتیاج خود قیام میکنند ووقتی می بینند همان چیزی را که مطلوب ایشان است دیگری از دست آن

ها میر باید فوراً بالای ربا ینده حمله میکنند و مجا دله بین ا یشان آ غا ز می شو د و ا گر همین حمله کننده وربا ینده بقدر کافی غذاپیدا کند و حو ائج خود را جبر ان نماید میتوانند پهلوی هم به‌مصالحت‌زند گی کنندولی ا گر عدد آن‌ها ز یاد و مقدا ر غذا کم بو د با ز هم حمله و جد ال شروع می‌شود و بالعکس در صورتیکه غذا وحوائج ومفاد هر کدام جدا باشد در بین ایشان رقابت نبوده‌به رفاهیت زیست میکنند . داروین بعد ازانکه این نظریهٔ خود را بالا ی نبا تات و حشر ا ت تجربه میکنند و از ا ن نتیجهٔ مثبت میگیر د عین همین قانون را بانسان هم تطبیق داده می گو ید :

« انسانها هم تابع بهمین قانون (تنازع للبقا) میبا شند ز یرا در یك شهر و یك مملکت و حتی یك قصبهٔ کوچکی ارباب مسلك‌های مختلف مثل د کتور ، عسکر ، عالم ، فیلسوف و . . . . بد ون اینکه دربین خود رقابت داشته باشند ز ند گانی میکنند و علت آن اینست که هر کدامی ا ز انها دا رای نصب ا لعین مخصوصی بوده استفادهٔ یکی از ا نها منافی استفادهٔ دیگری نمی با شند مثلاً عسکر میل دارد شرف عسکری خو د را حفا ظه کند ، حقوقی شهرت خود و عا لم شهرت علمی و صنعت کا ر شهر ت و ثر وت مو لود از صنعت خودرا طالب بوده هر کدام بدون اینکه‌بدیگری صدمه وضرری تولید کند میتواند به نصب العین مسلکی خود واصل شود »

ازمطالعات بالافهمیده‌می‌شود که ا گر مملکتی در تمام رشته های حیات اجتماعی خود بقدر کافی ارباب تخصص نداشته باشد ضعیف است و ا گر در یك رشته از حد احتیاج زیاده‌تر دارا باشد باز هم از نا حیهٔ ر قابت و مجاد لهٔ که بین آ نها رو نما می‌شود و کاربقدر کافی برای آنها میسر نمیگر دد صحت جامعه را مختل می‌نمایند .

تااینجا مطالعات‌ما در اطراف لزوم واهمیت اختصاص درحیات اجتماعی بو د ولی حالا لا زم است دیده شود درفردیت افراد هم کدام‌ایجابی هست که‌موضوع اختصاص‌را لازمهٔ حیات فر دی فرد قرار داده افرادرا برای قبول اختصاص‌در شعب واحد اجبار نماید ؟

لزوم اختصاص از نقطهٔ نظر فرد :

در زیر این عنوان بهتر است تاریخ اسلا م و تاریخ‌معاصر راورق‌بزنیم وببینیم آیامیتوان برای موضوع روی دست مصداقی پیدا کرد ؟

مسلمین بعد ازانکه علوم یونان و ا یر ا ن و هندرا بنام علوم دخیله بوسیلهٔ ترجمه وارداسلام کر دند در اثر ایجا بات و عوامل متعددی که خارج موضوع بحث ماست یکدسته علوم دیگر ی را هم بنام علو م عر بیه تاسیس نمو دند و چو ن تعداد علوم دراسلام به نسبت علوم‌قدیمه‌زیاده‌تر شد کم کم افراد متوجه شد ند که فرا گرفتن تمام علوم‌ممکن‌نبوده باید دریك یا دوعلم‌اختصاص

پیدا کرد همان بود که دست بدامن اختصاص زدند و اگرچه اختصاص را قبول کردند اما اختصاص و تخصص آن زمان بنام دیگری بوده چنین شهرتی را که امروز داراست دارا نبود و ما که امروز در تاریخ اسلام به دسته های مختلف علما از قبیل نحویون . کلامیون ، الفلاسفه ، فقها و .... بر میخوریم و با این اسما در تاریخ یونان تصادف کرده نمیشود علت آن همین است که در اسلام علوم زیادت کرده و افراد فهمیدند که برای آموختن تمام علوم عصریه نه ذهن آن ها مساعد است و نه عمر کفایت میکند همان بود که هر کس در یك رشته (و احیاناً دو یا سه رشته) تخصص حاصل کردند و تمام افکار خود را متوجه همان نقطه گردانیدند تا اینکه سهولت تخصص باذکای نیرومند شرقی درآمیخته به سرعت تمام علوم مختلف دیگری را اساس گذاشتند .

مطالعات بالامی فهماند که در بین مدنیت یونان و تمدن اسلام در زمینهٔ تخصص فرق و تفاوت بارزی وجود داشت و این فرق بحدی بارز بود که حتی در وجود بزرگترین و متبحرترین مردان آن زمان هم مشاهده می شد مثلا ایراد یکه از ناحیهٔ تخصص بر ابن سینا وارد شد هیچگاه به افلاطون و ارسطو وارد نشده بود یعنی مردان یونان افلاطون و ارسطو را عالم تمام علوم عصریهٔ خود شان میدانستند ولی علمای اسلام این مقام را بر ابن سینا قائل نمیشدند چنانچه اعتراض ابو منصور جبائی بر ابن سینا که گفته بود : « ای شیخ تو مردی حکیمی و علم لغت فن نیست » نشان میدهد که موضوع تخصص در اسلام دارای اهمیت زیاد ولی در یونان نامی از ان نبود و دلیل این امر چیست ؟ همانا زیادت علوم در اسلام و بساطت علوم در یونان بوده است .

اما در مدنیت حاضره ؟ از دورهٔ انتباه (رنسانس) باین طرف سالی نیست که یك شعبه از علوم تاسیس نشود و بر فهرست علوم افزود نگردد و شعب علوم امروزه بحدی زیاد است که نه تنها فرا گرفتن همهٔ آن ها در ذهن ممکن نیست شمردن اسمای آن‌ها نیز برای یك حافظهٔ متوسط اشکال دارد و این اشکال را تاحدی ذریعهٔ انسایکلو پیدی (دایرة المعارف) تسهیل نموده اند مثلا امروز تنها در زمینهٔ طب که در یونان بقراط و جالینوس و در اسلام ابن سینا بتمام شعب موجودهٔ آن احاطه داشتند شعبی بوجود آمده است که نه از روی کثرت با گذشته قابل قیاس و نه از جنبهٔ اهمیت مثلا یکی طب عمومی است که ما آن را داکتری میگوئیم و باز در طب عمومی شعبهٔ است که آن را امراض داخله نام میگذارند و باز در خود امراض داخله شعبه هائی وجود دارد که هر کدام آن امروز مستلزم متخصصین مخصوصی میباشند هم چنین است تمام علوم و حتی لازم دیده می‌شود یکی از جوان ترین علوم عصری را که عبارت از اجتماعیات (سوسیولوژی) باشد

واز تاریخ استقلال انفکاك آن از علوم دیگر زائد از صد سال نمی شود مثال قرار بدهیم :

از اجتماعیات در یونان قدیم سراغی بدست نیست و در دورهٔ تمدن اسلام هم کسی متوجه قوانین علمی آن نشده بود (بجز ابن‌خلدون که در مقدمهٔ خود دساتیری مختصری برای آن پیدا کرده بود) ولی در وسط قرن ۱۹ اوگوست کونت ازواولابنام (حکمت اجتماعیه) وبعدازان باسم (اجتماعیات) نام برده تا حدی در استقلال آن موفق شد ولی درقرن حاضر در همین علم چندین اختصاصی بوجود آمده است که دررأس یکی دور کهایم ودر دیگری تاردو گوستا ولوبون و .... جا داشتند وامروز دستهٔ اجتماعیات را من حیث وجود اجتماع ودیگری ازجنبهٔ روحیات فردی وجماعهٔ باستناد بیولوژی (علم حیات) وطبقهٔ از روی عوامل بدیعی و . . . مورد بحث میگیرند که یك انسان‌متمائل‌ومنسلك بعلم اجتماع مجبور است بیکی ازان مدارس انتساب نمایدوالا به مرام خود کامیاب نخواهد شد .

رویهمرفته افراد (حتی نوابغ فکر) دارای آنقدر ذکا ، حافظهٔ قوی ونیر ومندی نیستند که باین عمر کم نصف یاثلث تمام علوم را فرا بگیرند وغیر ازقلت عمروضعف ذکا تمایلات نفسی بشرهم مساعد این کار نیست زیرا علم النفس بما نشان میدهد که انسان در زمینهٔ فعالیت روحی خود دارای علائق وامیالی است که آن علائق وامیال اورا برای اتخاذ وقبول زمینه های مخصوصی وادار می کنند مثلا شخص متمایل به طب است و این تمایل او سبب میشود تا موضوعات طبی را به بسیار سهولت وبه صرف زحمت ووقت کم‌یاد بگیرد وبالعکس اگر باو موضوع اقتصادیا یکی از مواضع دیگر عرضه شود به مشکلات مواجهه‌می شود واینکه مامیگوئیم فلان شاگرد درفلان مضمون درصنف خود نمرهٔ اول ولی در فلان مضمون لیاقت ندارد درحقیقت همان تمائل اورا درمضمون اول الذکر ونفرت اورا ازمضمون مابعد ترجمانی میکنیم ولی بزبان دیگر گویا در استعدادهای افراد که‌برای قبول واخذ تعلیمات مقدماتی ومتوسط وعالی ابراز میدهند علاقه وتمائل رول بزرگ وغیرقابل انکاری دارد . علمای علم‌النفس این موضوع رادر کتب علم‌النفس درتحت عنوان حافظه وعلاقهٔ خوب حلاجی کرده اند که بحث مفصل آن را ازان جاباید یافت ومختصراً میتوان گفت که تمایلات به‌یك رشته مولود علاقه بوده یك انسان امکان ندارد به دوچیزیکه ماهیةً متضاد باشند علاقه‌مندشود وهمین است منشأ اختصاص در علوم .

اختصاص وتاثیر آن درزنده گانی اجتماعی:

سعادت مند کسی است که‌شخص او درجامعه مؤثر بوده تاثیرات نیکی ازو درجامعه،و وطن تولید شود یکی از فلاسفه میگوید : « مهمترین عاملیکه میتواند یك جمعیت‌را زنده نگهداشته ترقی

بدهد خدمت های متقابلهٔ ایست که در بین افراد آن به عمل میآید و اگر جمعیت مذکور متشکل از افراد غیر شفیق وخود خواه باشد تمام روابط وعلائق افراد ازهم گسیخته شده جمعیت مذکور متدرجاً رو به اضمحلال میرود . »

در بن هیچ شك نیست که یکی از عوامل اساسیه نظام اجتماعی همانا تساند و تعاونی است که بین افراد موجود میباشد در ممالکی که زمینهٔ تقسیم عمل واختصاص ترقی کرده افراد آن ممالك درحقیقت ممدو معاون یك دیگر اند زیرا زارع از تاجز وتاجر اززارع ، طبیب از کیمیادان و کیمیادان از طبیب وقس علی هذا یکی از دیگری استفاده وباهم دیگر معاونت و امداد مینمایند ، افرادمتخصص وآنانیکه در یکی ازرشته های زنده گانی تخصصی بهم رسانده درجامعهٔ منسوبهٔ خود شروع به خدمت مینمایند شبیه به شخصی است که پولی در جیب داشته به بازار برای خریدن اشیای ما یحتاج خود میرود وهمان طوریکه شخص پول دار پول میدهد مال میگیرد متخصص کیمیاهم درجامعه تجارب کیمیاوی خودرا عرضه کرده درمقابل آن ازعسکر امنیت ملك وحفظ حدود وثغور وازطبیب صحت مزاج واز فیلسوف عقل وحکمت می ستاند .

جوامعیکه درزمینهٔ اختصاص وتقسیم عمل به نقطهٔ مطلوب واصل شده اند اوضاع ایشان شبیه بیك فامیلی است که افرادآن فامیل بکمال شفقت وصداقت در راه رفاه یك دیگر کار میکنند یکی از علما اختصاص را (اخلاق علمی) نام داده میگوید همان طوریکه یك انسان با عاطفه و رحیم به سائقهٔ رحم وعطوفت بادیگری معاونت اخلاقی واحسان مینماید هم چنان یك عالم ، متخصص یك فن بطور غیر ارادی بجامعه همین خدمت را ایفا مینماید یابه عبارهٔ دیگر وقتی یك نفر متخصص پشت میز کار ، درداخل لابراتوار ، قلل جبال ، اعماق ابحار مشغول تحقیقات علمی خود میباشد او درحقیقت درهمان دقائق لا ینقطع به جامعه احسان ومعاونت مینماید وحتی بعضی ازعلمابلکه اکثری ازارباب تحقیق عقیده دارند که عمل این مردم مهم تر ومفید تر است از اعمال اخلاقی ارباب اخلاق درهمین جااست که (وولتر) در کتاب معنون به مکاتیب فلسفی مینویسد : «فضیلت خوبی کردن برای دیگران است. . . . اگر تو یك مرد قانون میباشی بمن چه ؟ این صفت تو یك نوع حفظ الصحهٔ ایست که برای بقای شخصی خود اختیار نمودهٔ وازین جهة بتو تبریك میگویم زیرا تومرد باایمان وامید میباشی وبازهم بتو تبریك میگویم چونکه این صفت تو بتو سعادت های ابدی راتامین می کند این فضائل دینی تومو هبت خداوندی است وفضائل شخصی تو عبارت از خصائل مقبولهٔ ایست که تنها برای حیات خودت بدرد میخورد ولی از نقطهٔ نظر عامه این ها درزمرهٔ فضائل شمرده نمیشوند وآیا فضائل دیگری که بسعادت

ابنای نوع‌ما منجر شود موجودنیست؟معلوم است که‌ما دربین اجتماع زیست داریم‌از ین سبب اگر خوب غور کنیم چیزیکه برای جامعه مفید است همان‌چیز برای شخص ما هم مفید میباشد؟ یك نفر منزوی و تارك دنیا میتواند یك شخص صاحب زهد و تقوا باشد و در نزد من آن شخص یك شخص محترم وباعزتی است ولی چون آن عمل خیرونیك او تنها منحصر به عواقب خودش بوده یك عمل اجتماعی نیست لهذا من او را دارای فضیلت شخصی میدانم نه اجتماعی . . . . . فضائل اجتماعی بشر نتیجهٔ مبادلهٔ اعمال‌وخدمات نیکی است که باهم دیگر خودمینمایند وکسانیکه درین مبادلهٔ عمومی سهم ندارند وجودایشان در جامعه مؤثر نیست .» و سعدی علیه الرحمه هم مقایسه بین زاهد وعالم نموده میفرمایند

او خود گلیم خویش بدر میکند ز موج
وین جهد میکند که بگیرد غریق را

بالاخره باید گفت که شخصیت افراد در زندگانی اجتماعی دارای دخل و تاثیر است و این دخالت از جنبهٔ کیفیت مربوط به چگونه گی شخصیت فرد است که اگر شخصیت فرد عالی و بلند بود به فضائل اجتماعیه متصف بوده تاثیر او مستوجب خیر و فائده والا مسبب فلاکت و بدبختی است .

همانطوریکه ملل دنیا میخواهند در هر رشتهٔ از امور و معاملات اجتماعی وملی خود دارای استقلال باشندهم‌چنان خواهان انداز ناحیهٔ مبادلهٔ خدمت بین افراد که مولود اختصاص است نیز دارای استقلال باشند واز همین جهة جریان تعلیم و تربیه و نظام معارف خود را طوری مرتب کرده اند که بتوانند برای تمام حوائج مملکت واجرای امور هر رشتهٔ ازحیات اجتماعی مردان متخصص وصاحب‌فن بیرون بدهند تا ازین‌ناحیه هم ازاحتیاج اجانب وارهند .

وطن‌عزیز ما که تازه دراثر توجهات عالیهٔ زعمای امور دارای معارف منظمی شده ومخصوصاً ورود وزیر جوان ودانشمند معارف دررأس امور معارف که روح نوینی در معارف مملکت تولید کرده است درین زمینه (موضوع اختصاص) هم توجهات زیادی بکار برده می‌شود چنانچه اعزام یکدسته جوانان فارغ التحصیل مرکز برای اخذ تعلیمات عالیه واحراز تخصص در رشته های مختلفه (آنهم تادرجهٔ دکتوری) این شعلهٔ امید را در نهاد ما درخشنده تر مینماید .

هر مملکت مخصوصاً افغانستان بوجود اشخاص متخصص علوم وفنون احتیاج شدیدی دارد واین احتیاج باندازهٔ مستعجل است که هیچگاه طرف مقایسه باحوائج دیگر نمی باشد مثلاً ما مجبوریم دارای دارالفنون بزرگی باشیم که تمام فاکولته های آن مرتب بوده با جدید ترین طرز تعلیم و تحقیق دنیای مدنی مجهز باشد والبته بعد ازان

که دارای دارالفنون لازمه شدیم آن وقت ما میتوانیم در همان دارالفنون ارباب تخصص تربیه کرده بدست یاری آنها ثروت های دست ناخوردهٔ مملکت خود را بکار انداخته ، معارف خود را روز بروز ترقی و در شعاع آن معارف مترقی به تاریك ترین زوایای امور اجتماعی خود نظر افگننده مصدر اصلاحاتی شویم .

مسئلهٔ اختصاص امروز در تمام دنیا دارای اهمیت مخصوصی است پس بتمام اولاد افغان چه در داخل و چه طلاب افغان در خارج لازم است این اصل را همان طوریکه اهمیت دارد اهمیت داده سعی کنند هر کس در یك رشته تخصصی بهم رسانده باین وسیله وجود خود را در جامعه مؤثر و مفید بنمایند .

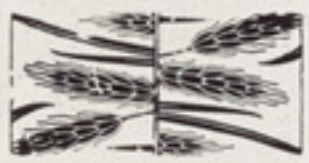

آمیخت

از مردم دون وسفله بایست گریخت
پیوند ز جهال بباید گسیخت
بر جاهل وجهل خاك میباید ریخت
بایست بمردمان دانا آمیخت

(مهندس دستگردی)

عزت نفس

اگر که بار گرانی به پشت بر گیری
ویا که آتش سوزان بمشت در گیری
هزار مرتبه بهتر که دست خویش همی
به پیش سفلهٔ ناکس بسینه بر گیری

(جواد معارفی)

منظرهٔ عمومی عمارات صیفیهٔ پغمان

علم

(۲)

محمد اعظم ایازی

د حکمت عملی فائدی

هر کله چه انسان د علم حاصل کی، نو دی د شیانو د خاصیتو، او د هغو د قوتو څخه، چه د دوی د بو ځای کیدو په سبب خاصی نتیجی راوزی، هغه کار ونه اخلی، چه د انسان د پاره ډیر مفید او کارامد وی د دنیا د ټولو فنونو بنیاد پر دی خبره باندی دی، چه د حکمت څخه د اصول عملی په ډول کار واخستل سی د هر حکمت موضوع بیله بیله وی، نو له دی وجه څخه، فنون هم بیل بیل دی، مثلاً د طبعیاتو د علم څخه د مادی شیانو کیفیتونه او اثرات، چه د کیمیائی په ډول ترکیب شوی وی، معلومیږی، هر کله چه ټول علوم او فنون، چه بنائی پر حکمت باندی وی، د مشاهدی او تجربی په سبب د کلیه اصولو د وضع کولو د پاره پیدا شوی دی، نو هر سړی چه بیله حکمت کم فن حاصلوی، یا پر کمه عملی قاعدی باندی کار کوی، هغه فقط یو کار کوونکی وی، او دی د هغو لارو څخه، چه ده ته معلومی وی، یو قدم له مخه اخستلای نه سی، او نه یو مشکل کار، چه نابېره ده ته پیش سی، حلولای سی که د حکمت اصول بیله کافی مشاهدی او تجربی سوی وی، نو څه نتیجی، چه د هغو څخه راوزی، یا کم عملی کار، چه ځینی اخستل کیږی، صحیح او مفید نه وی؛

که څه هم د حکمت څه برخه د خارجی شیانو د علم څخه وا نسان ته حاصلیږی، مگر ډیره برخه ئی د نورو خلقو په وسیله لاس ته راځی، یعنی چا چه علم د خپلو مشاهد و او تجربو په ذریعه په ډیر غور او فکر سره حاصل کړی وی، نورئی د تعلیم په ذریعه حاصلوی. دا طریقه تر ټولو ضروری او مفیده ده، که داسی نه وای نو نن په هیڅ علم د ابتدائی درجی څخه زیاته ترقی نه وای کړی دلیك فن د تعلیم مشکلات ډیر آسان کړی دی، اوس موږ د هغه حکماء د معلوماتو و بنو افکارو څخه فائدی اخلو، چه په زړو کلو له مخه تیر شوی دی، لیکن په شروع کښ د کم سړی پر نو و تحقیقاتو باندی اعتبار او عمل کول، ډیر احتیاط غواړی، تر ټولو د مخه د یان کوونکی پر معتبر والی او پر

هغو حالا تـو باندی ، چه د هغوڅخه و ده تـه دیو خاص علم دحاصلو لو دپاره وقت مندلی شوی وی ، غور باید چه و کول سی ، که دی یو داسی سړی وی چه هغه څه روایات او وا قعات ، چه ده بیان کړی وی ، ټول صحیح ثابت شوی وی ، نو دده پر دی بیان او تحقیقات باندی اعتبار کیدلای سی ، که دی با لکل بی خبره وی یا د ده بیان یو وار هم صحیح ثابت سوی نه وی ، نو دده پر بیان باندی شك کیدلای سی ، یا هغه ردکیدلای سی ، د راوی د معتبر والی څخه علاوه ، د مسائلو د تنقید یوه بله ذریعه هم سته ، یعنی هغه واقعه ، چـه راوی بیان کړی ده ، زموږ د هغو معلومو واقعاتو سره ، چه موږ ځینی باخبره یو ، یو رنگه ده که نـه ، یا زموږ د علم په موجب د هغی د کیدلو امکان هم سته که نه ، لیکن هغه کسان ، چه علم ئی لږ وی ، یا مشاهده او تجر به ئی پراخـه نه وی ، د هغو حقیقتو څخه ، چه دده په پوه کښ نه راځی ، انکار کوی ، مثلاً که یو مسافر د طیاری یا د بی سیم تار کیفیت دیو حکیم په مخ کښ ، چه د موجوداتو پر حقایقو باندی علم لری ، بیان کی ، او بل ئی دیو جاهل په مخ کښ بیان کی ، نو حکیم هغه منی او جاهل ځینی انکار کوی ، ځکه چه هغه بیان د ده د علم څخه پورته وی ، نو د کمی و ا قعی د تصدیق او تکذیب له مخه د هغی تنقید بایـد چه و سی ، او پر کښتو امورو باندی باید غور او فکر و کول سی :ـ

(۱) آیا د راوی بیان دیو داسی واقعی په نسبت دی ، چه دی ئی په ډیره اسانی سره معلومولای سی او آیا راوی ته ، د هغی واقعی د معلومولو د پاره کمه بشپړه موقعه لاس ته ورغلی ده ، که نـه ، په دی موقعه کښ د خیال هم باید چه وسی ، چه راوی خـو خپل فکر یا نظریه د کمی واقعی د حقیقت سره یو ځای کړی نه ده ، ولی چه فکر یوشی وی او واقعه بل شی وی ؛

(۲) آیا د راوی خو ددی واقعی سره داسی ذاتی تعلق نه سته ؟ چه په هغه کښ طرف داری یا تعصب شوی وی .

(۳) آیا نور خلق هم داسی سته ، چه د راوی د بیان سره اتفاق لری ، یا د دوی په مشاهدو او تجر بو کښ هغه واقعه راغلی وی ، که څه هم دا ممکنه ده ، چه د ځینی خلقو په بیـان کښ اختلاف وی ، لیکن پر کموکارو چه د ټولو اتفاق وی د هغو صحت په ډیره آسانی سره کیږی !

(٤) راوی باید چه معتبر وی ؛

ځینی کارونه یقینی او ځینی ظنی وی ، د علم د تنقید دا معنی ده ، چه څه شیان ، چه په هغه کښ بیان شوی وی ، د هغو یو د بل تعلقات او اثرات او د علت او معلول سلسلی په صحت او آسانی سره معلومی سی ، او څه نتیجه ، چه د هغو څخه راوزی تل یو رنگه دی ، لکه طبیعی او ریاضی علوم او د نور و کیمیائی نسخو تجربی ، که څه هم څو واره حل سی لیکن نتیجه ئی هم هغسی وی

او که چیرته داسی ونه سی ، نو په لزغوراو فکر سره تجربی غلطی ثابتیزی ، د دغه صحیح علم نتیجه ده ، چه اوس انسان د بیخانو شیانو څخه ډیر لوی لوی کارونه اخلی، لیکن انسان داقدرت نه لری ، چه د دی شیانو په خاصیتو کښ څه تصرف وکی :

د ژوندو اجسامو علم

د ژوندو شیانو علم داسی یقینی نه وی ، سبب ئی دادی چه د ژوندو شیانو حقیقت معلومولو په مشاهده سره اړه لری او داهم په هغه حال او وقت کښ چه خود به خود حاصل سی ، او څه نتیجی، چه د هغو څخه راوزی تنقید ئی په تجربه سره نه کیږی ، اوڅه چه ظاهریږی د هغه اصلی سبب اکثره پټ وی ، او د علت او معلول په معلومولو کښ ډیر تکلیف پیښیږی ، نو په دی سبب سره نتیجی په ډیره مدة سره اخستی کیږی او د پاره د رسیدلو د یقین و درجی ته د مشاهدی ډیر انتظار کیږی ، د ژوندو اجسامو مزاج قوتونه جذبات او مزاق ډول ډول وی ، او د هر سړی په خاصیتو کښ د بل په نسبت څه نه څه فرق وی ، ولی چه د دوی اثرات تر یوی عامی کلیی لاندی راتلای نه شی ، د دی خاصیتو د یو د بل د تعلقاتو او اثراتو څخه څه کلیه قاعده چه معلومیږی، دهغه څخه په نتیجه راایستلو کښ انسان ناکام پاتیږی، ولی چه په مختلفو مثالو کښ کله د نتائجو صورت بورنګه وی لیکن ظهورئی مختلف وی لکه علم طب او سیاست ، چه په دوی کښ د معلول د لیدلو څخه د علت صحیح نخښه راایستل ډیر مشکل وی ، په ظاهره دوه سړی په یوه مرض اخته وی ، او یوه دواودواړو ته ورکول کیږی یوه ته فائده او بل ته نقصان رسوی، دریم سړی په یوه بله دواجوړیږی ، او کله داسی هم کیږی چه طبیعت د مزاج او د مرضو علتونه په ښه ډول سره معلوموی ، لیکن نابېره د ناجوړ مزاج بدلیږی ، یابل نوی علت پیدا کیږی ، نو په دی حالت کښ و طبیب ته ډیر مشکلات پیښیږی ، چه وصحیح نتیجی ته ورسیږی . هم دغه حال دی د علم سیاست ؛ لوی لوی مدبران هغه اصول او قوانین ، چه په عمل راوړی . هغه په یوه زمانه کښ د انسانانو پر یوه ډله ښه اثر اچوی او د هغو څخه عام امنیت پیدا کیږی او په ملك کښ ښیګڼه او آرامی خپریږی ، لیکن په بله زمانه یاوقت کښ هغه قوانین د بدامنی ، فساد او ښورښ او دویرانی سبب ګرزی ، اوپه ملك کښ بدامنی پیدا کوی ، سبب ئی دا دی چه د مختلفو ملکو داوسیدونکو مزاج اخلاق خواهشات او طبیعتونه بیل بیل وی اوډیرهوښیاران په دی کښ غلطیږی نوله دی سبب څخه هغه ټول علوم چه د ژوندو اجسامو خصوصاً د عقل د خاوندانو په متعلق وی ظنی اوغیر یقینی وی .

حکمت د کلیه قواعدو د معلومولو نوم دی

د حکمت څخه ، که څه د مادی اجسامو یاد

حیوانی طبیعتو په متعلق وی فقط دومری مراددی چه د علت او د معلول د سلسلی سبب معلوم کی او د هغه په ذریعه هغه قوانین چه د کلیه قواعدو کار ور کولای سی معلوم کی لیکن هغه قوتونه چه مادی اوحیوانی طاقتونه منظم او با قاعده ساتی دانسان دعلم د ستر گوڅخه پټ دی دا فقط د قادر مطلق کاردی چه دی په هغو کښ رنگارنگ طاقتونه اوخاصیتونه پیدا کوی دانسان علم چه دځینو شیانو خاصیتونه اودهغو دعملی ترکیبو څخه نتیجه راباسی یا دانسان دطبیعت راز و نه معلوموی دخدای تعالی دبی انتها علم څخه چه په ټولو کائناتو کښ جاری دی ، یو څاڅکی هم نه دی ، « ما اوتیتم من العلم الا قلیلا » :

د ناپوهی اثر

دتیری زمانی تاریخ او زموږ دزمانی تجربو دا خبره په ښه ډول ثابته کړی ده ، چه په دنیا کښ هر څومری بدی او خرابی ، چه دانسان دکاروڅخه دنتیجی په ډول پیدا شوی دی ، سبب ئی دادی ، چه دانسان عقلی او دماغی قواوی دهغو حقیقتو د حاصلو او معلومولو وخوا ته په ښه ډول متوجه شوی نه دی ، چه پر صحیح اصول باندی بناوی ، بلکه دخپل فطرتی قواوی دداسی کمالاتو دحاصلولو دپاره خرڅی کړی دی چه دهغو بد اثر په دنیا کښ خرابی پیدا کړی دی ، یا په خپله وده ته یادده وملگروته جسمانی یا روحانی تکلیفونه رسولی دی ، یه دی کښ هیڅ شك نه سته ، که دناپوهی پرده بالکل پورته سی اوپر انسان باندی اصلی حقیقتونه په ښه ډول ښکاره سی ، نونه فقط دانسان ارامی اوراحت به زیات سی بلکه په تمدنی او اجتماعی حالت کښ به هم ډیره ترقی اواطمینان پیداسی مثلاً هغه ټول توهمات ، چه داصلی حقیقت او کیفیت دنه معلومولو په سبب په ځینو خلقو کښ پیدا کیږی ورك به سی ، داتوهمات نه فقط دانسان د ترقی په لار کښ حائل دی ، بلکه دانسان دزړه په اطمینان کښ هم ډیر خلل اچوی ،

انسان فطرتاً کمزور اوبی زړه دی ، او کم وقت چه وده ته دقدرت دهغو مظاهراتو علتونه نتیجی او خاصیتونه معلوم نه سی نو دی د هغو څخه بیریږی . مثلا ټول جاهل او وهم پرست خلق دلمریا دسپوږمی د ترندی دنیولو یا د کم لکی داری ستوری دراختلو څخه بیر یږی ، او د هغو دحقیقت دمعلومولو کوښښ نه کوی ، لیکن هغه خلق چه دعلم هیئت څخه باخبره وی دسپوږمی یا دلمر دترندی دنیولو ، یا دکم لکی داری ستوری دراختلو یا دوبیدو څخه هیڅ نه متاثر کیږی اونه څه بیرډیا پریشانی ودوی ته پیښیږی بلکه داجرام فلکی دیو نوی حقیقت او کیفیت په معلومولو ودوی ته ډیره خوشالی حاصلیږی د باطلو توهماتو په سبب د انسان په زړه کښ غلط اصول او نتیجی دراایستلو غلطی طریقی خای نسی او دده عقل او فهم د ناپوهی په ځنځیر و

سره بندیزی ، او د او هام پرستی په جنجال اخته کیږی او د هغو حقائقو دتلاش کولو څخه راګرزی چه دقدرت دصحیفو دریلو او د فطرت دقوانینو دلیدلو څخه حاصلیږی ، د باطلو اوهامو لری کول په هر علم سره نه کیږی که څه هم دځینو حیثیتو په سبب ضروری او فائده مندوی مثلا دشاعری یا د سیاست علم د انسان د طبیعت څخه هغه اثرات لری کولای نسی ، بلکه ددی مطلب د حاصلولو دپاره دما دیاتو مطالعه کول او دهغو مختلفو فنونو پراصلی کیفیت باندی غور وفکر کول ، او دقدرت هغه قوانین پیژندل چه دهغو څخه په هر حالت کښ تل پورنګه نتیجی پیدا کیږی ضروری دی لکه دموجوداتو علم چه دهغو په سبب دټولو ستورو ماتعاتو او د مخکو مسائل او کیفتونه معلومیږی دغه رنګه د نامیه اجسامو او دطبیعاتو علم باطل اعتقادونه د زړه څخه لری کوی ،

علم نه فقط انسان دباطلو اعتقاداتو او توهماتو څخه ساتی ، بلکه ددا سی دیرو عوارضو او مهلکو حادثاتو څخه یی هم ساتی چه د هغو قوانینو دنه پیژندلو په سبب پیښیږی لکه وبا طاعون ، قحط ، زلزله وغیره ، چه په دنیا کښ د بربادی او تباهی سبب ګرزی او دطبیعی علومو ماهرین دهغو داثراتو څخه ، له مخه تردی چه واقع سی ، خپل ځان دساتنی تدبیر کوی .

دعلم فائدی او خوشالی

هرڅومری چه یو علم ډیر فائده مند او کار آمد وی ، هغومری هغه دقدرقابل اولوړوی ، علم دناپوهی اوتاریکی هغه پرده لری کوی ، چه عموماً دانسان پرعقل باندی پرته وی علم دغلطو خیالاتو او د انسان وعقلی قوا ووته زیاتوب او ترقی ورکوی ، او دانسان عقل اوپوه زیاتوی او دټولو جسمانی اودماغی قوتو لار ښوونکی وی چه خپلی وظیفه ښه وپیژنی اواجرائی کی علم دانسان طبیعی خواهشات دناپاکو جذباتو څخه پاک ساتی او دی د روحانی اووجدانی خوشحالیود حاصلولو خواته مایلوی ، اواعلی اولوړغاښتونه خپل مقصد ګرزوی ، دعلم په سبب دقدرت پټ شیان معلومیږی ، او دقدرت مظاهرات او تجلیات ، چه په هغو سره مخکی او اسمانونه ښایسته دی ، صاف په نظر راځی ، اودی په هغو کښ دخالق د قدرت بی مثل او بی انتها نخښی په خپلو ستر ګووینی ، اودخدای تعالی د بی انتها قدرت او علم نمونی وینی ، اوپه کښ حیرانیږی ، او کم وقت چه دی خپلی ذهنی او دماغی قواوی دقدرت دلوړو مظاهراتو په لیدلو او فکر کولو کښ خرڅوی ، نو ده ته یوه داسی خوشالی حاصلیږی ، چه د هغی څخه ناپوه خلق بالکل محروم وی ، او داخوشالی دعلم عملی میوه ده ، اوهغه علم ، چه اثرئی دانسان پر اخلاقو اوعاداتو ښه نه لویږی ، هیڅ دقدرقابل نه وی ، اودجامعی پرمعاملاتو باندی هیڅ اثر نه اچوی ، لیکن په دی کښ هیڅ شک نسته ، چه دعلم

زیاتوب، دانسان په اخلاقو اوعاداتو کښې اصلاح کوی، ولی کم وقت چه دانسان په خیالاتو کښې، دحقیقت پیژندوالی پیداسی، نودی په خپلو کارو کښې حقیقت اوصداقت غوره کوی. هغه سړی، چه داصلوحقایقوپه تلاش کښې بخت وی، نو کم وقت چه وده ته کم حقیقت معلوم سی، نودپر خوشالیزی، اوپه خپلو کارو کښې دحق څخه مخ نه گرزوی، او دزړه اطمینان او تسکین ورته حاصلیزی. اوهرڅوك، چه حقیقت پیژنی او محبت ورسره لری، که دده په خیالاتو او کارو کښې څه ناموافقت راسی، نوده ته تکلیف محسوس کیزی، او که دحق برخلاف څه کاروکی، نوده ته دناپوه سړی په نسبت ډیره شرمندگی حاصلیزی. هر قسم عقلی معلومات، چه انسان ته حاصلیزی، هغومړی دده په زړه کښې دخوشالی جذبات زیاتیزی، دهغوشیانو اودقدرت دقوانینو دمعلومولوڅخه، چه انسان دمخه ځینی بی خبره وی، وانسان ته ډیره خوشالی حاصلیزی، که څه هم دده داخیال نه وی چه له دی علمه په عملی ډول کاراو فائدی واخلم.

د علم عملی فائدی

د علم دحاصلولو قابلیت اودهغه څخه فائدی آخستل دانسان په خپله کښې پروت دی، ولی چه خدای تعالی د انسان به طبیعت کښې داخاصیت ایښیدی، چه دی دقدرت دمظاهرو اتودلیدوڅخه حیرانیزی اوغواړی چه دهغوماهیت او کیفیت معلوم کی، «وعلم آدم الاسماء کلها»

دروحانی اوعقلی خوښیوڅخه علاوه، چه انسان ئی د علم په ذریعه حاصلوی، انسان نوری ډیری مادی اوعملی فائدی هم حاصلوی، اوهغه دانسان مادی ترقیودپاره ډیری فائده مندی گرزی، هر کله چه دهرعلم بنیاددحکمت پراصول باندی وی، اوانسان دهغوڅخه دتجربو په ذریعه نتائج په فلسفیانه ډول راباسی اودهغو تجربو په مطابق کار کوی او فنونو ته ترقی ورکوی، نوداصول په فنونو کښې ترقی پیدا کوی اودفنونو دماهرینو په عقل اوذهن کښې دومړی تیزی اورنا پیدا کوی، چه دوی په خپلو کارو کښې دترقی او کمال ودرجی ته رسیزی، ولی چه د حکمت دپیژندلو څخه هغه کاریگران، چه ماشینونه اونورآلات جوړه وی، په خپلو کارواوپیشو کښې ډیرهوښیاریزی اوآینده ددوی دپاره دنوونوواخترعاتولاری صافیزی، اودکاریگرانو داترقی دانسان دخارجی اسبابو اوآرامی ډیرلوی سبب گرزی، اودیوملت اجتماعی حالت اوتمدنی ترقی د کمال د درجی ته رسیزی دادنی کلوصفائی اورونق دومړی زیات شوی دی چه دتیری زمانی دلویو لویو ښارو سره مقابله کولای سی، او دبز گرو او کښت گرو په کورو کښې اوس دارامی اوراحت هغه هغه شیان پیدا کیزی چه په پخوازمانه کښې دامیرانو په کورو کښې هم نه وه، انسان اوس دیوی میاشتی لارپه یوه روځ په ډیره هوسائی سره طی کوی، او دمرغانو په شان په هوا کښې سفر کوی، اودزر ومیلو لیرو

خا یو څخه په یوه آن خبری آوری ،لنده داچه انسان دحکمت په ذریعه هغه هغه شیان ایجاد کړی دی ، چه عقل ور نه حیرا نیږی ، بی شك ، «من یوته الحکمت فقداوتی خیراً کثیرا» په وحشی اونیم وحشی قومو کښ هم څه نه څه علم وی، بیله علم دژوند قیام هیڅلکه کیدلای نه سی، ناپوه سړی نه هم دمادی ډیر خاصیتونه معلوم وی، مثلاً ده ته معلوم وی چه اور بلیږی، او به تنده ور کوی، اوپه هغی کښ درانه شیان ډوبیږی، اوسپك شیان ئی پرسر باندی گرزی ، اونه ډوبیږی ، کمه ډبره د تعمیر په کار کښ او کم لرگی دسوځلو په کار راځی کمه مځکه د کښت لا یقه ده، او کم بوټی دخوراك دپاره لا یق دی، او کم بټی زهرداره دی، کم ځناور دښکار لایق دی او کم ځناور دانسان ښکار کوی وغیره کم وقت چه دلیك فن رواج پیدا کی، اوپه انسانانو کښ تهذیب او تمدن خپورسو، نوهم پردغه بنیاد باندی دحکمت لوړ اصول ټینگ شوه ، دانسان په ادنی درجه قومو کښ دمهذبو قوموپه شان دترقی کو لوقوت موجود دی، انسان په ابتدا کښ دخپلو لاسواو پښوپر گټو شمیر شروع کی ، هلکان هم کم وقت چه حساب زده کوی ، لمړی پر خپلو گټو باندی شمیر کوی، اوله دغه سبب څخه، انسان دلسوپرحاصل ضرب باندی عددونه قائم کړه، که نه ، لس داسی عدد دی ،چه په دری او څلور باندی برابر نه ویشل کیږی ، که په دی لحاظ سره انسان دحساب دعلم ابتدا شروع کړی وای، نو دلسو پرځای به ئی ددوولسو پرحاصل ضرب باندی د اعدادو بنیا د ایښی وای ، هم دغه حال دی دعلم مساحت چه په شروع کښ انسان دلاس، دلوشتی ، دپښو اوقدمو په ذریعه اندازه کول شروع کړه ، اوتر اوس پوری داشیان د کچنیو شیانو په اندازه کولو کښ استعمالیږی ، او اوس انسان ، گره ، گز میل، جریب وغیره داندازی دپاره مقرر کړی دی ، اودائی پردغو اصولو باندی جوړ کړی دی؛ په تیره زمانه کښ علما وته هم داخبره معلومه وه چه اواز دجپو په شان دمخه خپیږی، لیکن داواز درفتار اندازه په اوس زمانه کښ پیدا شوی ده اود دوربین دپیدا کیدو په سبب دانسان دنظر پراخ والی ډیر زیات شوی دی ، چه دی ذریعه ډیر کچنی شیان او داسمان ډیر لری ستوری لیدلای سی، پر علومو اومعارفو باندی د دارنگه نظرا چولو څخه دامعلومیږی چه په هغو کښ دغور او فکر کولو په ذریعه په هره زمانه کښ ترقی شوی ده ، علم منطق هم دانسان دطبیعت ددی خواهش څخه پیداشو، چه ده وغوښتل ،چه دهری نتیجی علت اوسبب معلوم کی، اوواقعات و گوری اوپه خپله دخپل ځان څخه پوښتنه وکی چه داولی او څرنگه پیښه شوه ، هر کله چه د منطق قواعد د علم په ډول تدوین شوه ، نوغلط دلیلونه بالکل بند شوه اوپر صحیح دلیلو دعلم منطق بنیاد کښیښود شو هرڅومری چه دانسان دلیدوا و فکر قوت

زیاتیږی ، هغو مری داصلی واقعا توصحیح علم وده ته معلومیږی او غلطی ئی لیږی کیږی ؛

لنډه داچه داویل بالکل درست دی ، چه علم یوداسی شی دی ، چه روځ په روځ ترقی کوی هغه علم ، چه دحواسو یه ذریعه معلومیږی ، ډیره ترقی کوی ، کم وقت چه هلك دخپلو حواسو په ذریعه کم کار شروع کوی ، نو ده ته دموجوداتو څه نه څه علم حاصلیږی ، لیکن کم وقت چه ددی دمشاهدی او تجربی پراخ والی زیاتیږی ، هغو مری دده دعلم په مقدار کښ زیاتوالی پیدا کیږی هم دغه حال دقومود علم دی چه روځ په روځ زیاتیږی ، خدای تعالی دی وموږ ته د حقیقت سترگی راکی ، چه دخپل ویښ او متبوعه حکومت ترسیوری لاندی دعلم او دحکومت په ذریعه هم دغسی ترقی وکو لکه چه نورو قومو کړی دی او کوی ئی .

فزونی گیرد

مال از بخشیدن کاستی بذیرد وعلم از بذل نمودن فزونی گیرد .

سخن چینی

سخن چینی سرچشمهٔ بدبختی وسیه روز گاریست ، دروغ خیانت است

خرد مند

خرد مند تکیه برکارخود زند ونادان اعتماد برآرزوی خویش کند

خود پسند

خود پسند اگر برفضل غیر دانا شود برنقص خویش بینا گردد .

حکمت

حکمت درختی است که ازدل میروید و بازبان بارمیدهد .

آموزگار

آموزگار وآموزنده هردو بیکسان ازمزد وپاداش بهره مند میشوند .

کافی مہتاب در پغمان

قابل توجه والدین ومربیون:

اطفال وحس مسئولیت

احمدالله کریمی

یکی از شرایط مهم سعادت وموفقیت در حیات پیدایش حس مسئولیت وانجام مسئولیات بصورت صحیح است در محیط ما متأسفانه یکی از چیزهائیکه بیشتر از طرف والدین ومربیون اهمال شده همین تلقین حس مسئولیات است به اطفال . بسی از ابوین ومربیون زیر نظر ما موجود است که تا یك مدت زیاد از باعث بی فکری و یا بی مبالاتی وفرط محبت؛ مسئولیتی به عهدهٔ اطفال خود نگذاشته وهم روادار نمیشوند که حتی یك تکلیف جزئی بدوش ایشان گذاشته شود چنانچه بکثرت دیده شده که حتی شانه کردن موها، شستن رو، پوشیدن لباس . . . . ایشان را نیز تا سن ۷ ـ ۸ بلکه بزرگتر از ان ما دران وپدران اجرا مینمایند . چه قدر کم طالع ومظلوم است اطفالیکه بدست چنین والدین ومربیون عاقبت نیندیش وبی مبالات میافتند وتا چه اندازه این مظلومین محتاج به معاونت اند ؟

اینچنین اطفال وقتیکه تا یکدرجه بزرگ میشوند درمقابل خود دفعتاً بسی وظائف سنگین ومشکلی را می بینند که قدرت انجام آن را نداشته هر آن از حیات شکایت میکنند ـ این اطفال بمثابهٔ شخصی است که در عمر طیاره را ندیده روزی بغتتاً وی را پیش جلو طیاره برده تکلیف پرواز به طبقات هوا دهید . چنین والدین ومربیون تصور خواهند کرد که اطفال در وقت رشد ، خود بخود مستعد ایفای وظیفه و مسئولیت میگردند پیشتر از ان تحمیل مسئولیت ووظیفه برطفل تکلیف بیجا وظلم است . حال آنکه حسب قانون طبیعی باید ترقی حس مسئولیت اطفال باتکامل وانکشاف تدریجی جسمی توام باشد ـ طفل از روزیکه در صحنهٔ حیات قدم میگذارد وظائفی مثل مکیدن پستان ، خواب کردن ... بدوش او میافتد اگرچه این نوع اعمال یك نوع احتیاج معلوم میشود لیك در عین زمان یك قسم وظیفه است ـ بعد از کمی بزرگ شدن به موازنه : نشستن وراه رفتن مکلف میگردد قدری پسان تر باید از بازیچه ها والبسه وازان ببعد از معاملات متقابله بارفقا ، قوانین بازیها مسئول شناخته شوند مثلاً اگر طفلی را رفقا بش شریك بازی خود نساختند واو بیکی از مربیون شکایتی برد

و مربی دلجوئی او نموده مثلاً گفت : « متاثر نباش اگر رفقا باتو بازی نمیکنند من باتو بازی میکنم ! » درینصورت هر وقت چیز خلاف طبع برایش پیش شود فوراً درحل اشکال خود بوالدین وغیره رجوع میکند ورفته رفته روحش قانع میشود که والدین همه وقت حامی ، مشکل کشا ، پشتی بان .... وی اند هر کار را ایشان سر براه میکنند وبدون دست والدین و مربی هیچ کار اجرا نمیشود بالعکس اگر والدین عوض دلجوئی بگویند : فرزند ملامت هستی که توان بازی بارفقا نداری اگر باآنها نمیتوانی بازی کنی برو خود بخود بازی کن ! » به اینصورت طفل رعایت قیود جمعیت راآموخته معتمد به نفس بار میآید اما اینکه اطفال را به حس مسئولیت چه وقتی باید ملتفت ساخت و هر نوع وظائف را کدام زمان بعهدهٔ ایشان گذارد سخن دیگری است که نظر بدرجهٔ لیاقت و انکشاف هر طفل تفاوت دارد بنا برین باید هر پدر ومادر ومربی درجهٔ تکامل وانکشاف طفل رامطمح نظر داشته بر حسب لیاقت مسئولیات را بدوش او بگذارند ومحبت پدری ومادری ومربیت را سوء استعمال نکرده فرزند خود را نازدانه و تنبل بار نیاورند . درین جا یك نقطهٔ جالب دقت است وآن عبارت از دادن امتیازات است دربرابر اجرای وظائف چه هرگاه امتیازی در مقابل ادای وظائف برای اطفال نباشد ازباعث این حق تلفی حس عصیانی درطبع ایشان پیدا میشود ونیز اگر بدون مسئولیت ووظیفه هر وقت امتیازی باو داده شود قناعتی درنفس او تمرکز یافته بگمان میافتد که هرچیز درحیات بی زحمت و تکلیف وبدون سعی و کوشش میسر میگردد . در نتیجه چون بعضی آمال و مقاصد او تصادفی واتفاقی حاصل نمی شود دچار عواقب وخیمی میگردد.

بهترین چاره ومهمترین وسیله برای تلقین حس وظیفه ومسئولیت آنست که اطفال را نظر به سن ولیاقت به بعضی ازامور یومیهٔ حیاتی مکلف سازند در خانه ها امروز باوجود اینکه از باعث وجود آله های متنوعهٔ برقی وغیره امور بیتی تا یك اندازهٔ زیاد تخفیف یافته لیك بااین هم اشخاص دانسته باوجود استعداد و دارائی زیاد بعضی از وظائف بیتی را بر دوش اطفال می گذارند ، در فامیل های متوسط تمامی امور خورد وریز ، تعلق به اطفال دارد . این طور وظائف ازیکطرف حس مسئولیت اعتماد به نفس وسائر مزیات مساعی .... را در اطفال نمو می بخشد وازطرفی عائله را شیرین کام کار وعمل او مینماید. درین مورد تأثیر سپورت وبازیها را نیز نباید بی اهمیت شمرد چه در تمام بازیها وظائفی وجود دارد که دراثر مداومت به آن حس مسئولیت تقویه مییابد . پدر ومادر اطفال خویش را دارای چنین قابلیت ولیاقت که حقیقتاً روزن سعادت وکامیابی را بروی اطفال خود بخشوده وآنهارا دلیر ، متثبت معتمد به نفس ، و بالاخره مبارز میدان حیات مینمایند .

کاروان علم وادب

یا

محصلین افغانی در ممالك خارجه

یار محمد نظامی

بدیهیست که سعادت فردی و ترقی اجتماعی ملل راقیهٔ عالم جز درپر تو نورعلم ومعرفت وسعی وکوشش بچیز دیگر حاصل نمیگردد ، مهمترین وسائل ترقی وبزرگ ترین حصول زندگانی افراد بشر بسته به‌علم وسعی وعمل است ، بدون علم وسعی وعمل زندگانی در دنیای امروزه مشکل ودشوار است .

علم‌است که موجبات سعادت و نیکبختی ملل مترقی جهانرا فراهم نموده ونوع بشررا خوشبخت گردانیده میرود .

ملل باعلم ومترقی جهان امروز کوس سیادت خودرا درعالم بلند نموده وآقائی خودرا بالای بزرگترین کتلهٔ بشر اعلام ومللیکه از قافلهٔ مدنیت عصری پس‌مانده‌اند میخواهند به‌قبولاندن سیادت خود آنهارا مجبور ومکلف نمایند .

آری رویهٔ امروزهٔ جهان مقتضی علم وقوت است ، هرملتی که‌آرزوی حیات باشرافانه دارد لابد باید خودرا بعلم وقوت آراسته ودر میدان مبارزهٔ حیات عرض ، هستی‌وموجودیت نماید .

بالعکس ملتیکه ازنور چراغ درخشان علم‌بی نصیب‌است مانند جمادیست که‌ازخود فکروارادهٔ ندارد ، همیشه دست‌خوش و بازیچهٔ ملل مترقی باعلم عالم بوده موجودیت خودرا در دنیای امروزه اثبات کرده نمیتواند .

ماملت درعصری حیات بسرمیبریم که‌نورعلم ومعرفت ازچندین سال‌قبل جهان‌را روشن نموده وملل بیدار عالم بااسلحهٔ دانش ومعرفت مجهز گردیده ، مدارج انتهائی خودرا پیموده اند .

ماکه ازجملهٔ ملل باعلم عالم وبیدار جهان بودیم وخاك‌ما مرجع تقلیدعلم ودانش بود حوادث چندقرن قبل‌مارا بچنین‌روز غفلت وادار ومنزوی نمود ، ولی بعد (باثر رهنمونی قاید بزرگ وداعی نجیب مثل اعلیحضرت سعید شهید) تکانی بخود داده ازچند سال معدودی قدمهای خودرا به پله‌های ابتدائی تحصیل علم ومعرفت گذاشتن خواستیم وطوریکه لازم بود که باید از مزایای معارف واحتیاج خود بعلوم عصری مردمرا بفهمانیم دیدیم که‌حوادث جهان آنقدر عرصه را بماتنگ

گرفته که کاری را از پیش برده نمیتوانیم .

روزگاری درظلمتکدهٔ بی‌علمی سرگردان مانده در غرقاب نادانی وبیخبری اضافه‌تر فرو رفتن گرفتیم ، تا اینکه وجود حق پرست منجی وطن اعلیحضرت محمد نادرشاه شهید سعید دوباره موجودیت خود را باثبات رسانده اتش انقلاب وجهالت‌را که‌درسر تاسر وطن شعله‌ورشده بود بفکر رسا ونیروی توانای خود منطفی نمود .

امروز نتیجهٔ خدمات وفداکاری و معارف پروری های همان‌راد مرد غیور فقید ودودمان علم دوست‌تر قیخواه معرفت آگاه آن‌ذات نامی مربی علم ونجات بخشای وطن است که چراغ روشن تری ازنور علم درزوایای تاریکی این‌وطن برافروخته شده ، کسب هرگونه علوم وصنائع اشکار وبدون تظاهر وخود نمائی قدم های متین وسریعی بطرف علم‌ومعرفت برداشته می‌شود ،یعنی اولیای معارف پرور امروزهٔ مادر دهای پسماندگی مارا فهمیده وبه جدیت هرچه تمامتر بطوریکه گفته شد ما را درطریق پیشرفت علمی تشویق مینمایند .

ما اگرباوضاع چندسال پیش مملکت‌خود که‌مدت زیادی هم نگذشته مراجعه کنیم خواهیم دید که فرستادن یکنفر محصل درخارج چه مشکلاتی پیش‌وچه‌تنفر عمومی‌رافراهم میکرد ، هرمحصلیکه اقدام برفتن‌خارج جهت کسب‌علوم مینمودواولیای اوبدون‌عاقبت‌اندیشی که‌نفع ومضار آنرابسنجند که رفتن محصل تعلیم یافته در اروپا چه نتیجه برای سعادت آیندهٔ او ویابرای وطن میبخشد ، بدون سنجش وتفکر آن بیچاره را بنظر نفرت میدیدند ومستحق تکفیرش میدانستند .

ولی امروزجای بسی‌مسرت‌وشکرگذاریست که نور علم افکارمردم را روشن نموده آن مفکوره ها سپری‌وحقیقت‌اشکار گردید، جوانهائیکه‌امروز برای کسب علم ومعرفت اقدام برفتن خارج مینمایند ازطرف اولیا ومربیون خود باجبین‌های کشاده‌وچهره های‌بشاش‌تقدیرومستوجب‌هرگونه نوازش وتحسین میشوند .

واز همین بیداری وتوافق نظر خوب ملت دولت متبوع مهربان عرفان پرورما بیشتر مطمئن شده ، اینست که وزارت‌جلیلهٔ معارف یك هیئت بزرگ محصلین افغانی را جهت کسب علوم بشعب مختلفه نظر بایجابات وقت وا حتیاجات مملکت اعزام‌اروپاوامریکا نمود(که تفصیل آنرا باتصاویر محصلین اعزامی در مجلهٔ ۹۱ کابل قارئین محترم ملاحظه فرمودند.) ووظیفهٔ‌خویش رابتأسی‌آمال معارف پرورانهٔ ذات همایونی‌اعلیحضرت‌المتوکل علی‌الله انجام فرمود واولیای محصلین هم بکمال مسرت باعزام آنها رضایت دادند .

پس‌ازینوظیفهٔ‌وجدانی محصلین‌است که‌باحسن‌اخلاق وکردارپسندیده ، جدیت‌دروظیفه ، اثبات فعالیت وذکاوت وبکار انداختن قوهٔ فکری وعقلی خود در فهم دروس ودرك تعلیم در موقعیکه برای

امتحان حاضر میشوند ، البته از خود ابراز خواهند نمود .

وبازهم وظیفهٔ محصلین است که باعث سرافرازی وافتخار وطن گردیده افراد لائق ومفیدی برای مملکت خودواقع گردند واز دبستان علوم وفنون مغرب زمین تحفه های خوب وکافی برای مملکت شرقی خود بارآورند .

وزارت فعال معارف افغانستان فریضهٔ وطن دوستی خودرا اداکردولی محصلین محترم چه باید ایفای قدر شناسی نمایند ؟

محصلین محترم ! شما اشخاص خوش قسمتی هستید که معارف وطن شمارا جهت اکتساب علوم به مترقی ترین ممالك دنیا فرستاده و آرزو های بی پایانی بباز گشت شما دارد .

آقایان محصلین ! روح شهداء وطن وقربانیان راه معارف در فضاء این خطه با بکمال اضطراب وبی قراری انتظار ورودشما را کامیابانه دارند !

برادران جوان ! شما کسانی هستید که چشم امید ۱۲ ملیون نفوس این مملکت بطرف کردار واعمال شما ست ، پس شماراست که دقایق وساعات قیمتدار خود را بیهوده صرف نکنید ، زیرا افسوس از گذشته وغفلت ازانجام وظیفه برای آینده دیگر راه خوش قسمتی وسعادت را ازهرسو بروی انسان مسدود می سازد ، فلاسفه وبزرگان عالم گفته اند « هیچ چیز جز انجام وظیفه قابل اهمیت نیست انسان باید همیشه ازوظیفه احترام نماید ودر مقابل تکلیف امید وار سعادت باشد » پس بمصداق اقوال بزرگان انسان باید درمقابل انجام وظیفه از تحمل زحمات و مشقات پروا نکرده بااستقامت و قدمهای متین در راه مقصود خویش کوشان باشد ، اگر انسان زنده گانی را دوست دارد ومیخواهد در دورهٔ حیات خود بهره مند و مسعود باشد ، باید که درراه منافع شخصی واجتماعی وطن جدوجهد را از دست ندهد و توجه خودرا ازامیال نفسانی وهواپرستی باز دارد ، اگراین راحس کردوهمیشه مدنظر گرفت ، البته که ازعمر گران بهای خویش مستفید میگردد ، والا عمر گذشته باز گشت نمیکند ، روزهای موجوده را غنیمت دانست از سعی وعمل برای سعادت جامعه وتامین حیات آیندهٔ خویش خودداری نباید کرد .

سرور وشعف فوق العادهٔ که درموقع عزیمت شما درسیمای هموطنان تان مشاهده میگردید به نسبت اینکه سعادت اجتماعی وطن رابسته بحسن سعی وعمل وملکات فاضلهٔ شما دانسته اند .

محصلین محترم ! این دورهٔ حیات مسافرتی شما از تمام ایام عمرتان قیمتدارتر است هر خیالیکه در مفکورهٔ خویش نسبت بسعادت خود خطور دهید ، البته وابسته بحسن کفایت وقابلیت آتیهٔ شما خواهد بود ! وابراز لیاقت شمانه تنها از برای آیندهٔ شمامفیداست ، بلکه جامعه ومملکت هم دران سهم بزرگی دارند .

اقایان محصلین ! محیط و آب وهوای هر مملکت مؤثر است، شما بایك مقایسه در نظر اول خواهید فهمید که مملکت شما محتاج چه نوع علوم و معارف است، کوشش کنید که تا احتیاجات معارفی وطن عزیز خود را تکمیل واز سعادت حقیقی ملت خودرا متلذذ وشاد کام نمائید !

اقایان محصلین ! شما بهتر میدانید هر دقیقه وهر ساعتیکه از عمر بیهوده صرف شود چنانکه گفتیم حوادث ناملائم حیات را چون اراده و عزم راسخ مغلوب کرده نمیتواند، شما اگر در حیات و زندگانی اشخاص سست اراده و بی عزم دقیق شوید ، خواهید دید که روز گار به آنها کمك ها ومساعد تهای زیادی نموده لیکن چون فاقد اراده وعقل سلیم بوده اند ، نتوانسته اند که از ان فایدهٔ بردارند ودر ناکامی خود از قضاوقدر نالیده اند ، ماهم ازین انکار نداریم ولی قیمت هر انسان بسته بمیزان سعی وعمل وعزم وارادهٔ اوست . امروز ملتیکه درماورای اقیانوس اطلس زندگی می کنند وبجهانیان نازو افتخار مینماید، پول و ثروتیکه می اندوزد همه محصول علم و نتیجهٔ سعی وعمل آنهاست .

این بر همه کس واضح و دیگر حاجت بتذکار و اقامهٔ دلائل ندارد که مقیاس علو همت انسان خواه بطور انفرادی باشد و یا بطور اجتماعی بسته بعزم و اراده و سعی و عمل آنهاست .

درخاتمه ما از آقایان محصلین افغانی عازم خارج خود که درعلم واخلاق وارادهٔ قوی سزاوار این خدمت مهم شناخته شده اند، امیدواریم که باسر مملو از سودای وطن ودل پر از محبت و وجدان پاك بکار تعلیم و تربیت خود بپردازند واین خدمت مهم را که حکومت متبوع علم دوست معارف پرور ما بعهدهٔ آنها گذاشته وملت بآن عشق مفرطی دارد، باعلاقه مندی و توجه مخصوص انجام دهند ، ودراخیر باقلب پر از محبت وصداقت بحضور مبارك وزیر دانشمند جوان معارف پرور وطن دوست خود که بتأسی نظریات عالیهٔ شهریار جوان ملت دوست افغانستان پرور باین اقدام بزرگ که مقصد از تأمین سعادت افغانستان بدست اولاد خود افغانستانیان است تهانی و تبریك گفته و موفقیت های مزید شانرا درهمچه مطالب مهم ملی ومملکتی ازخدای پاك نیاز مینمائیم .

شتاب کنید

فرصت مانند ابر میگذرد ، پس شتاب کنید در استفاده از مواقع خوب

بجوئید

بجوئید دانش را تابدان شناخته شوید وبکار بندید آنرا تاسزاوار آن باشید

از مناظر سرک بدخشان !

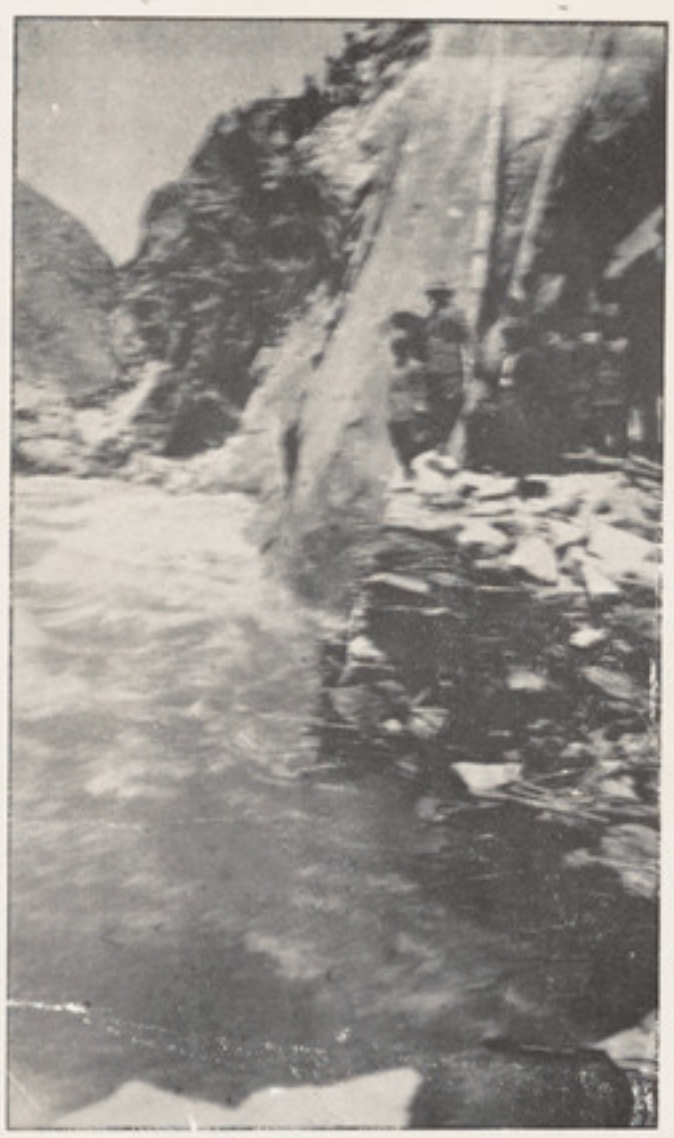

این سرک که از بین کوتل های دشوار گذار و مناظر بدیعی زیبائی عبور کرده است ، یکی از کارروائی های مهم عصر ظاهرشاهی بشمار رفته ، چه از نقطهٔ نظر اداره و اقتصاد وچه از رهگذر سیاحت و استفاده از مناظر قدرتی قشنگ سرزمین بدخشان خیلی قابل ملاحظه میباشد . این عکسها بعضی از حصص دشوار گذار

و برخی مناظر طبیعی سرک مذکور را نشان می دهد .

صدق وادب

بقلم استاد احمد امین
مصری

ترجمهٔ ملک الشعراء قاری

در ادبیات عرب شهرت یافته که «اعذب الشعرا کذبه» ابن رشیق قیروانی در عمده میگوید: از فضایل شعر یکی آنست که دروغ که قبحش باتفاق ثابت است در شعر خوش مینماید. وامثال این در کتب ادبیات بسیارآمده ومیتوان آنراچنین تفسیر کرد:

اول شاعر در بسیار جامبالغه و غلو میکند مانند این بیت ابونواس.

واخفت اهل الشرك حتی انه
لتخاف النطف التی لم تخلق

یعنی نطفه هائیکه تا هنوز مخلوق نشده اند از تو می ترسند وجه مبالغه آنکه نطفه های معدوم را ترسو ازممدوح تراش داده.

ابو تمام میگوید:

فقد بث عبد الله خوف انتقامه
علی اللیل حتی ما تدب عقاربه

میگوید: عقربهای شب از ترس عبدالله نمی جنبند.

متنبی گوید:

کانی دحوت الارض من خبرتی بها
کانی نبی الاسکندر السد من عزمی

گویا زمین را بواسطهٔ علمی که بدان دارم من بسط داده ام وگویاسکندرسدراز عزم من بسته.

خبزارزی گوید:

ذبت من الشوق فلو زج بی
فی مقلة النائم لم ینتبه
وکان لی فی ما مضی خاتم
فالان لو شئت تمنطقت به

گداختم از شوق چنانکه اگر بچشم خواب رفتهٔ درآیم بیدار نمی شود پیش ازین انگشتری داشتم که اگر اکنون خواستمی آنرا بر میان بستمی ومانند این بسیاراست بعقیدهٔ ما مبالغه نه سراسر دروغ ونه بکلی راست است. چه اگر ممدوح بحلیهٔ شجاعت آراسته و شاعر او را در جرأت مانند شیر گوید دروغگو نمی شود یا اگر دروصف عاشق زردوزاری گوید تنش ازلاغری بنظر نمی آید وجزآواز نشانی ازومحسوس نمی شود هم دروغگو نباشد. قرآن کریم ازین قبیل تعبیرات داشته واز آیات کریمه است در وصف رعب و خوف «وبلغت القلوب الحناجر» لیکن اگر بخیل را حاتم یا عاشق چاغ را نال قلم

یا بیدل ترسورا شیر شرزه گوید سراسر دروغ و موجب اعجاب نی بلکه سبب تمسخر ممدوح میگردد .

دوم آنکه شعرا کارهای بزرگی را که ابداً نکرده اند بخود نسبت میکنند وچیز های وهمی را که اصلاً حقیقتی ندارد تراش میدهند . هنگام هجو تمام رذائل را بر حریف بار میکنند طوریکه ننك وناموس حسب و نسب آن بیچاره را هدف طعن قرارداده از هیچگونه ناسزائی نسبت باو کوتاهی نمیکنند . ازینجاست که دامن شعرا بلوث کذب آلوده وقرآن کریم درشان اینها میگوید «والشعراء یتبعهم الغاوون الم تر انهم فی کل واد یهیمون وانهم یقولون مالا یفعلون » لیکن هیچیك ازین دونوع گفتار در ذیل اشعار بلند داخل نباشند زیرا غلو درمبالغه یا نسبت چیز بغیر فاعل آن رتبهٔ شعررا بلند نمی‌سازد همانا منشاء « اکذب الشعر احسنه » تصور ناقصی است که آنرا معنی شعر پنداشته اند چه بعقیدهٔ اینها شعر آنست که اکثر درمدح و هجا باشد ومدح و هجا هم در نظر اینها وقتی مقبول است که حاکی از حقیقة نبوده بلکه کاه را کوه وقطره را دریا وانمود کنند درمدح اغراق ودرهجو فحش وناسزا گویند . لیکن زمانه برینگونه افکار خط بطلان در کشیده واینگونه اشعار ازرتبهٔ شعری در افتاده و پست ترین انواع آن گردیده است طوریکه نشاید چنین اشعاری راشعر نامید . آری شعر آنست که ورد سورس درتعریف آن میگوید : « شعر حق و حقیقتی است که عواطف آنرا زنده بدل نقل دهد » . رسکن گوید : « شعر اظهار عواطف نبیل است از راه خیال » .

این دو تعریف تنها تعریف شعر نبوده بلکه بر تمام ادبیاتی که ازین قبیل باشد صادق می آید .

بنا برین به عقیدهٔ ما مقال ادیب و مقال فیلسوف هردو ازیك جنس بوده مطلبش ابراز حقیقة است که بسامع وقاری نقل شود یا لازم است که چنین باشد منتها فرق دربین هردوآنست که فیلسوف درعقل سامع وادیب در سویدای دلش نقل دهد . ازینجاست که فیلسوف از منطق وتوابع آن ازقبیل مقدمات مسلمه ونتائج آن استمداد میجوید وادیب ازراه خیال واسلوب بدیع تعبیر ازحقیقت میکند . چه مناسبت آن با عقل ومناسبت این بادل است .

صدق هم بمعنی شامل وباتمام مفهوم اجتماعی جولانگاه ادب واز شروط حسن وقوت اوست اگر امرءالقیس ازمیل بزن یا ابونواس از میل به باده تعبیری کرده اند هردو تعبیر صادق وبر قوهٔ ادبی آن برافزوده اند گرچه اخلاق اجتماعی از طریق تعبیر آنها بدینگونه چندان راضی نیست لیکن از جنبهٔ ادبی ادبیات صادق ومتین است . برعکس اگر شاعری غرق درفسق وفجور موعظه سرائی کند یاشعری سراپا پند واندرز گوید شعری صادق و متین نباشد

گرچه درنظر اخلاق اجتماعی پسند آید بلی شعر برجسته و بلند آنست که از سرچشمهٔ عاطفهٔ انسانی برخاسته از دائرهٔ صدق بدر نرود و در نتیجه هرچه را عاطفه وصف میکند ادبیات صادق است وصدق قوتی بادبیات میبخشد چه وقتی ادیب از آنچه درضمیرش مکنون و در خاطرش خلجان دارد تعبیر کند حیات سخنش بیشتر و تاثیر آن قویتر باشد. حقیقةً ادیب شخصی است که ازحیات ومظاهر آن تأثر مخصوصی یافته و این اثر درقلمرو ضمیرش استیلا نماید تا بواسطهٔ مقال آن تأثر را بمردم منتقل ساخته و بالاخره آنان را مانند خود منفعل ومتأثر نماید و اگر خودش از تأثر تهی ومردمانرا متأثر خواهد ادیبی است صنعی ودروغین نه ادیب حقیقی گویا فرقی که دربین این دوادیب موجوداست همان فرقی است که دربین زن پسر مرده وزن بیگانه ایست که نوحهٔ این در عوض اجرت از حلقوم بی اثرش برمیخیزد وشیون آن سوخته‌جان از جگر پاره‌پاره اش تنوره میکشد.

صدق تعبیر سخن را حیات جاوید میبخشد. شعرمدحی و هجائی نظر به شعر عاطفی قیمتی نداشته ودوامش کمترباشد. آری رثای ابن رومی که درمرگ پسران خویش سروده نسبت بهجوش درحق ابن قحطبه دوامش بیشتر است اینچنین اشعار متنبی که فخریه اش درحق خود نسبت به مدحش درحق دیگران بیشتر قویست.

گذشته ازاین آثارسیاسی معاصرین با آثار اجتماعی وعمومی آنها مقایسه نمیشود چه قیمت آن آنی ووابسته‌است بزمان ومکان وموردآن و قیمت این دائمی وبقایش بیشتر واختلاف زمان و مکان هنوز دربهایش میفزاید.

یك از چیزنویسان امریك می‌نویسد: بسیاری از جوانان التماس دارند مبادی وضع نمایم تادرکتابت سرمشق ازبهر آنها گردد. من هم برای شان این مبداء را تقریر میکنم. باید نویسنده در موضوعی چیز نوشت که معرفت وشعوری بدان دارد. وقتی نوشت بدنبال آن نباشد که چه اثرو نتیجه می بخشد امر معتنا به آنست که هرچه نویسنده می نویسد بحقانیتش ایمان داشته باشد نتیجه هرچه باشد باشد. وباید رهنمادرنوشته محیط زندگانی باشد. ازانتقاد ابداً نترسد جزاینکه نوشته‌اش حقیقتی‌دارد یا خیر.

سخن دانشمند امریکی از حیث نصیحتی که بکاتب نموده میگوید جز حق نمیگوید خیلی بجا وصحیح است اما اینکه میگوید نویسنده دنبال نتیجهٔ نوشتهٔ خود نگردد چندان درست نیست زیرا اگر مرادش آنست که هرگاه انتقادی باو وارد شود و انتقاد از رهگذر عیب در اسلوب نوشته و مانند آن باشد نویسنده ابداً ملتفت بدان نگردد البته صحیح است. چه‌وقتی نویسنده در دقت بموضوع واظهار آن اعتنا ورزید و ضمیرش بدان رضایت داد انتقاد ضرری

ندارد ونباید ازان ترسید بلکه از انتقاد درست باید نفعی برداشت . و هرگاه مراد آنست که نویسنده تنها باظهار سخن حق اهتمام نموده بموضوعی که می نویسد و به نتیجهٔ که بدان مترتب می‌شود اصلاً فکر وتوجهی ننماید درست نیست چه نه هر سخن حق گفتنی است ونه بتمام مردم سخن حق گفته می‌شود . بنابرین کاتب حقانی آنست که در تحریك عواطف سامعین طریق اعتدال را نگهداشته بسنجد سخنش تاچه مقدار مهیج عواطف میگردد زیرا بعضی بمرض اعصاب برخی بمرض مشتهیات و دستهٔ بمرض حیات عقلی واجتماعی گرفتارند درینصورت اگر انواع سخن یا هرگونه ادبیات را غذای آنان سازند طوری که در تحریك اعصاب و مشتهیات آنها زیاده اثر نماید بیم خطراست بنابرین اگر ما از ادیب تنها خواستار سخن راست باشیم باید خواستار همان گونه سخن راست باشیم که متفق علیه توده بوده مصلحت عام دران مضمر باشد درصورتیکه این گونه خواهش هم از جنبهٔ اجتماعی باشد نه ازجنبهٔ ادبی .

برخی ازچیز نویسان باین نزاکت نرسیده میل دارند هرچه گویند جز راست نگویند و بنابرین هرچه ازعیوب اجتماعی است پی برده اظهار کرده خورسندند که سخن راست گفته و امر واقعی را بیان کرده اند یا بعضی از چیز نویسان سیاسی هرچه‌را از حریف کشف میکنند بی باکانه بر زبان قلم میآورند و باینکه از حدود صدق تجاوز نکرده واز خود نبافته اند تسکین خاطر میدهد . حقیقةً این وآن هردو بخطا رفته اند . بسا حقایق که ذکرش درست نبوده و بیانش بر زبان ادبی خطا باشد و چون گفته آید یا نوشته شود اظهار آن بهر کس و هر وقت نشاید . چیز نویس قابل آنست که تنها بشرح چیز های گفتنی پردازد و امور حیاتیه‌را بصورت واقعی در آورده قلم زبان و عواطف خودرا وقف خدمت درراه قومیت وانسانیت نماید .

بغلط

حیف است اگر نام براری بغلط — بیخ پاره توانماس شماری بغلط
تشبیه کنی ژاله بگوهر بدروغ — یا نام جنون عقل گذاری بغلط

(مستغنی مرحوم)

از جاهای قابل دید افغانستان

دره های نجرو

بسیاری از سیاحین و شوقمندان مناظر طبیعی افغانستان ، از دره های نجرو و تمام زیبائی های آن خبر ندارند وعلت آن هم بجز اینکه تاهمین اوقات نزدیك راه درستی بآن سمت وجود نداشت چیز دیگری نخواهد بود ـ حالا نکه این دره ها یکی ازسر سبز ترین وشاداب ترین حصص وطن عزیزما بشمار رفته ، زیبائی طبیعت را با تمام کرشمه های آن درین علاقه میتوان مشاهده کرد.

خوشبختانه امروز یك جادهٔ موتر رو خوبی تاقلب دره جات نجرو (وتگو) امتداد یافته وبنابران سیاحت این منطقه برای هرکس بآسانی ممکن ومیسر میباشد . این سرك ازحصهٔ ده بالی که

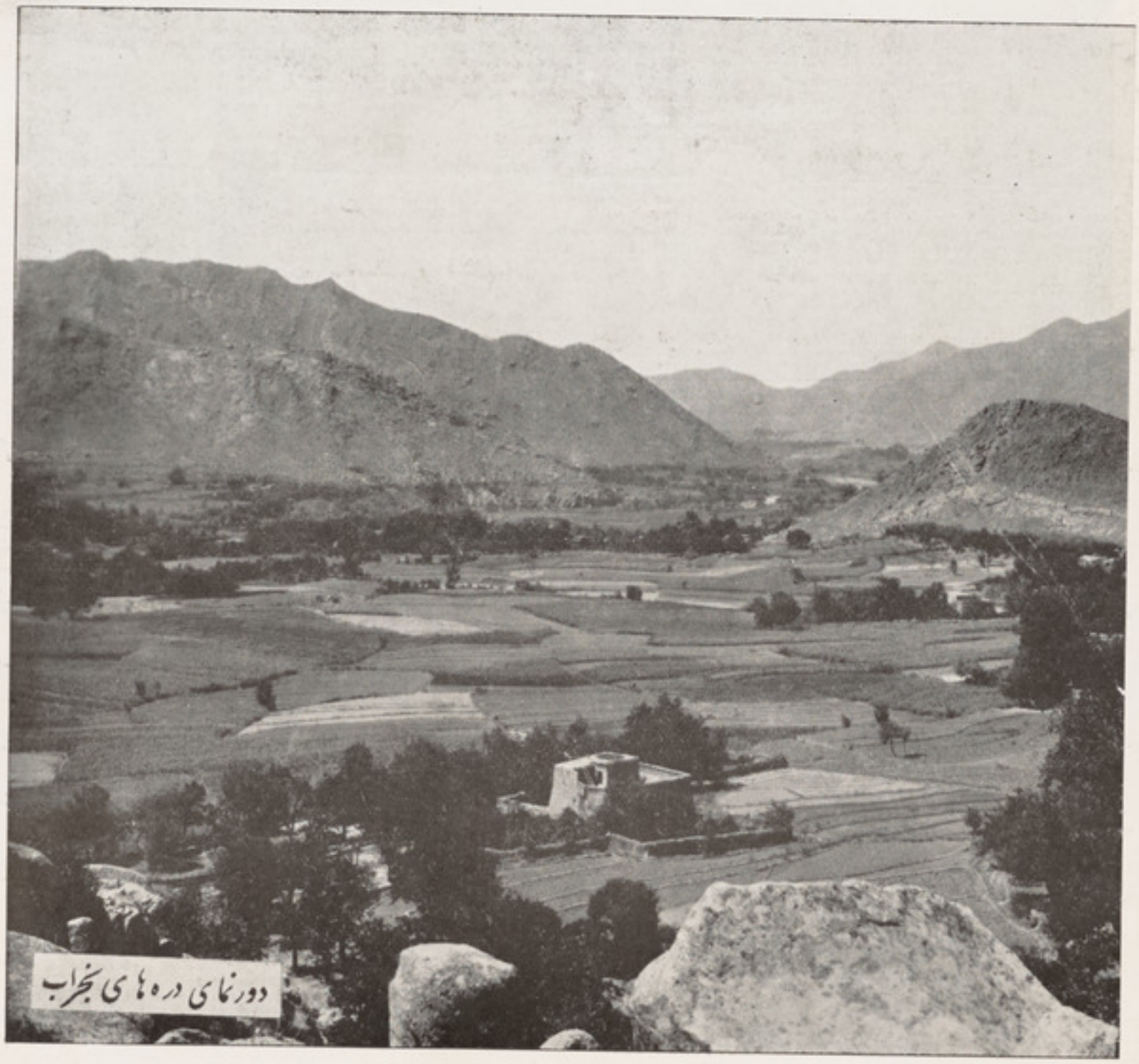

دورنمای دره های نجراب

آخر علاقهٔ کوهستان است ، آغاز شده از کوتل سولانك گذشته به مسافهٔ (۵۰) کیلومتر دربین تپه های خاکی میگذرد وبالاخره به نجرومیرسد. مسافت مجموعی از گلبهار (۶۸) کیلومترمیباشد. نجرواز جملهٔ دره جات نشیب شرقی سلسلهٔ هندوکش بشمار رفته خیلی شاداب وسرسبز است وبه ۶ درهٔ علیحده تقسیم میشود :-

خارج دره که نسبت به تمام دره جات وسیعتر و درمدخل تمام دره های دیگرواقع است ، درهٔ کلان بطرف چپ ، درهٔ پچه غان بطرف راست ، درهٔ غوث ، درهٔ فرخ شاه . درهٔ بوته -

زمین نجرو برای زراعت بسیار مستعد بوده آب فراوان دارد ، غله جات ، حبوبات ، شالی کاری ، میشود واز اشجار درخت آلو ، سنجد ، چارمغز ، بعضی اقسام چنارو بید بخوبی میروید - ازخصوصیات زراعتی نجرو یکی اینست که زمین آن دوفصله بوده ، پس از رفع خرمن گندم ، عموماً کشت بهاری ازجواری وشالی بعمل می آید

بقسمیکه در تمام سال ز مینهائی نجرو سبز و تحت حاصل میباشد ودیگر اینکه در کوه های نجرو ، جنگل جلغوزه وبلوط بکثرت است ـ ودرزمین های هموار آن یك قسم درخت جنگلی موسوم به توغ بعمل می‌آید که چوب آن بسیارسخت بوده ، وبرای ساخت بعضی چیزها اهمیت زیاد دارد .

علاوه برین نجرو دارای سابقهٔ تاریخی بوده ، دربعض حصص آن آثار معابد وستوپه های عصر بودائی باصنائع (گریکو بودیك) کشف شده که بذات خود دارای خصوصیات ممتازی است واز طرف دیگر این دره ها همواره ازنقطهٔ نظر حاصل خیزی ومناظر بدیعی خود شهرت داشته بابر در تزك خویش این علاقه رابسیار تعریف کرده ، دیگر شاهان افغانستان نیز برای تماشای دره جات نجرو و چند روزی را در ان جا بسر رسانیده اند ـ ازسبب فراوانی علف ، مواشی در نجروزیاد بوده حاصلات حیوانی خیلی بوفرت پیدا میشود . چنانچه پنیر های آن در تمام

افغانستان شهرت دارد .

از دره جات مختلفهٔ نجرو، راه های کوهستانی بطرف پنجشیر، و نورستان رفته است که رویهمرفته این علاقه را باسائر دره جات هندوکش شرقی اتصال می بخشد ، سرك سمت تگو (۳) کیلومتر دور از مرکز خارج درهٔ نجرو بطرف راست گشته و تا مرکز تگو (۱۸) کیلو متر میباشد واز آن جا بفاصلهٔ (۱۲) کیلومتر دیگر به حصهٔ سروبی به سرك شرقی وصل میگردد . اهمیتیکه برای سرك نجرو تگو میتوان قائل شد ، اینست که حصص شمالی افغانستان را سر راست وبدون واسطه بکابل به حصص شرقی اتصال میبخشد واز همین جهت سرك مذکور بصورت اساسی تعمیر وپلهائی آن از قسم سنگی وآهنی پخته ساخته شده ، تادرآینده بتوان مال التجارهٔ ولایات شمالی رامستقیماً ازاین راه بخارج صادر و بالمقابل واردات کار آمد حصص شمالی را بدون آوردن بکابل بمقامات مذکوره ارسال نمود .

روی همرفته نجرو ازجاهای قابل دید افغانستان

از آثار تاریخی نجرو : مجسمهٔ سنگی
از عصر گریکو بودیك

بوده ، مناظر قدرتی ، چشمه سارها و رودبارهای فراوان ، سرسبزی و شادابی وو فور حاصلات و وضعیت ساده و طبیعی اهالی آن جا دارد که توجه سیاحین را بخود جلب نماید .

(رشتیا)

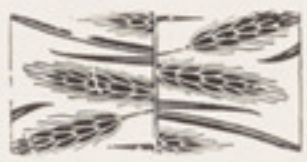

از طبع جناب «بیتاب»

غزل

محرم صورت او شیشهٔ عکاس مباد
دل سودا زده زین رشک بوسواس مباد

التفاتی بکس از ناز نگاهش نکند
یارب ارباب‌نظر اینهمه بی پاس مباد

دامن سیمبران رفته ز دستم عمریست
تا مرادی کس از محنت افلاس مباد

خون‌چکان‌است دل‌ازکاوش‌مژگان کسی
آفت جان کس این‌نشتر الماس مباد

خصم‌آسائش ماپیکر خم گردیده است
مزرع عیش کسی دردم این داس مباد

ذره گر بطپد خون جگر میگردد
دل «بیتاب» باین مرتبه حساس مباد

* * *

نمك پاشد بزخم ازخنده ام‌لعل نمك ریزی
که ذوق بوسه اش بیتابی دل‌راست‌مهمیزی

ندارم آرزوی دیگری در دل خوشا روزی
که یار از در درآید بانگاه الفت آمیزی

شب ما تیره روزان رو نقی از مه نمیگیرد
نباشد در نظر گر جلوهٔ حسن صفا خیزی

بقتل ما کند هر لحظه تحریك مژگان را
چو چشمش دردیار حسن نبود فتنه انگیزی

دل آشفتهٔ وابسته می بینم بهر تارش
نباشد در نظر جز کاکلش دام دلاویزی

مکن ای همنشین زین بیش تکلیف گلستانم
هوای روی جانان است مارا باد گل بیزی

بغیر از ترك خودبینی‌وخودکامی‌وخودخواهی
نمی بینم بکیش‌عشق دیگر زهد و پرهیزی

مرا «بیتاب» از ساقی بود نیم نگه کافی
ندارم شکوه گر ناید بدستم جام لبریزی

غزل

از طبع جناب میر احمد خان « رنا »

ایکه پروانهٔ دل سوخت زعشقت پر خویش
باخبر باش که چون شمع نبازی سرخویش

تا شوم در صف عشاق ستمدیده حساب
پر پروانه و بلبل بزنم برسر خویش

چون مرا مشرب پروانه پسند افتاده است
سوزم از شعلهٔ شمع رخ او پیکر خویش

تا نسوزد بشبی آتش غم خانهٔ دل
به که خاموش نمایم زسرشك اخگرخویش

گوش بر نغمهٔ بلبل نه نهد گل بچمن
اگر از سینه کشم نالهٔ جان پرور خویش

بجهان گشته (رنا) مورد ایراد همه
آخرای تیغ زبان ساز عیان جوهر خویش

شیفتهٔ طبیعت

از طبع جناب عبداللطیف خان ملك خیل متعلم صنف ۱۱ مکتب عالی استقلال

شبی از خود به بحر فکر و سودا
فرو رفتم بیاد زلف مشکین

چو پیچیدم کمی در این معما
نبد دیگر مرا آرام تسکین

حواسم شد پریشان گریه آلود
به ملك خواب چشمم دیده بکشود

بدیدم درهٔ سرسبز و شاداب
که روحم زنده شد از دیدن او

بزیر اشعهٔ زرین مهتاب
هزاران سرو اندر دامن او

ثنا گویان به یك پا ایستاده
به شرشرهای دریا گوش داده

نسیم فرحت افزای بهاران
گذر میکرد چون در ارغوان زار

به برگ گل همی آلود دامان
ز بوی وی همی گردید سرشار

سپس میشد روان از سنگ بر سنگ
اسیر نکهتش فرسنگ ، فرسنگ

تمام دره از نور است روشن ولی فریاد و افغان و صدا نیست
بجز جنگل که میگوید به شیون که اینجا محفل لحن و نوا نیست
ببین دریا کنارش در گرفته
که عکس ماه را در بر گرفته

کنار (۱) آب درپای درختی نشسته همچو من یك عاشق زار
پریشانی حزینی تیره بختی ندیده در جهان جز رنج و آزار
فلك جیبش بناحق پاره کرده
ورا سرگشته و آواره کرده

گهی بر آب اندازد نگاهی گهی آهی فرستد سوی افلاك
باستد گاه در نزد گیاهی با وصحبت نماید با دل پاك
گهی تا قلبش از غم شاد گردد
رود همسایهٔ شمشاد گردد

گهی از سبزه سازد بستر خویش کند سنگی برای خویش بالین
گذارد چون به بالایش سرخویش کند خوابی به صد آرام و تسکین
ز فرحت قلب او سرشار گردد
رها از هر غم و آزار گردد

گهی با نغمه های روح پرور کند معروض حال خویشتن را
باهنگی نهایت گریه آور بگوش آب گوید این سخن را
خوش آن ساعت که در آغوش سنبل
بناز افتاده بینی شاهد گل

چو او چندی ز فریاد و فغان ماند خیال از من سراغ و جستجو کرد
ز دستش نی زمین نی آسمان ماند ولی آخر چو تحقیقی نکو کرد
بآن بیچاره دید و کرد فریاد
که اینك یافتم آن روح آزاد

---

(۱) درجلهٔ «همچومن» غور کرد شود.

همت او فراست

له طبع څخه دجناب اورادالدین خان دپښتو ټولنی عضو

زه دغیرت په لاس جلو د ننگ ونام نیسم
نه یم هغه چه وهر چاته لاس په نام نیسم

لکه زمری د هوسی ښکار په لوړو غرو کومه
نه یم گیدړ چه پردی چرگی په ما ښام نیسم

زه په خپل زړه پوری تړلی مقتدا لرمه
په پینځه وخته کی مانځه لره امام نیسم

نشته حاجت چه ښکار دزرکو په چولو کومه
زه په خپل کور کښ هره روځ هما په بام نیسم

زه په رصد دعقل وینه د دوستی پیژنم
کله له لاسه د غلیم د زهرو جام نیسم

ماد جنون ماجون خوړلی هوښیار شوی یمه
دافلاطون دعقل زر که اوس په دام نیسم

هغه ادیب چه د دفتر د عشق سبق راکوی
زه د هغه وینا په غوږ کښ شامدام نیسم

ماته نسبت د ناپوهی نسبت د کفر ښکاری
په تمدن کښ تمسك په خپل اسلام نیسم

پښتون او وطن

عبدالخالق اخلاص

پښتونه وطن تاله ـ په سرو وینو پلار گټلی
ټکیږی سره گلان تری ـ چه هر څاڅکی څڅیدلی

دسر په خولو ولی ـ نښی دا خړو بولی
اوس همت په کار دی ستا وطن شرف موندلی

* * *

گانه شی پښتون هاغه ـ چه دی کلك به دری شیانو
خدای دوست په شاه مین وی ـ دوطن له فدایانو

دزړه په وینو ساته ـ خپل وطن له دښمنانو
واړه پښتانه دی د خپل ملك له فرزندانو

* * *

پښتون دوطن هریو ـ دوطن په اور پتنگ وی
دخپل سر او ماله تیر ـ ده دښمن سره په جنگ وی

دافخر دپښتون دی ـ چه یی تل وسله تر څنگ وی
په ځان وژلو وی خوښ تښتیدل ور ته لوی ننگ وی

* * *

یوه لویښت دوطن خاوره ـ دپښتون وی دزړه غوښی
دبل چا د طلائی ـ دوطن گټی وی خوښی

مړ نتوب توره غیرت ـ دپښتون دی دغه نښی
ایستلی وی دوی تل په غیرت توری نیمکښی

* * *

بیرغ که تاج و تخت دی پښتون واخسته دری واړه
دشاه له اطاعته ـ پښتون نه غړوی غاړه

دا خوی چه یی زده نه وی تمامی پښتون تری لاړه
تل دوطن خپل نور په «اخلاص» ترقی غواړه

نثر ادبی :

آرامگاه اوست !

چندین سال قبل نهال با طراوت و شاداب جوانی اش را تندباد مرگ بخاك غلطاند، ناکام مرد وآرزوهای شرینی‌را باخود بآن جهان برد.

هنگام مرگ زهر خندی برلبانش نقش‌بسته بود وخطوط سیاهی برچهرهٔ درخشنده وزیبایش پدید گردیده، آخرین حرفش بود«یقیناً می‌میرم !» چقدر این جمله را به زحمت وتأثر ادا کرد ؟تمام قوایش عبارت از همان کلمات بود ـ بااظهار این جمله چند قطره اشك شفاف، مانند دانه های مروارید از چشمهای نیمه باز و بیفروغش فرو ریخت ـ تمام تصورات ومکنونات قلب او در ان دانه های شفاف منعکس شده بود، وضع او حاضرین رامتأثر ساخت ، اشکهای بی شماری از چشمهای دوستان او جاری شد .

چه کردیم ؟ اورابالباس سفید مرگ در شکم خاك سیاه درقبر سرد وتاریك، دروادی خاموشان مدفون ساختیم ـ هنگامیکه او را بسرای نیستی دربحبوحهٔ عدم ـدرسرزمین آرام مردگان جا دادیم دلهای شکسته ، احساسات افسرده و غمناك ما همراه وبدرقه اش بود .

اینك درزیر تودهای خاك بخواب رفته، روح او بارواح ملیونهااولادمعدوم بشرانبازوهمراز گشته.

بلی آنجا قبراو وآرامگاه ابدی اوست! سبزه های زمردین روی مزارش رازینت داده، نسیم روح پرور درتاریکی شام مرقدش راطواف میکند ـ ستاره‌های درخشان روشنائی لرزان خویش را بر سرش نثار مینمایند .

ای باد شبانگاه ! وقتی که برسنگهای فراز ساکنین عالم نیستی برخورده موسیقی غمناك مرگ را می‌نوازی ، هنگامیکه آواز های شور و شعف زندگان راباخود برداشته، درسوراخهای مقابر رفتگان این جهان میدمی ، تاثرات عمیق مراهم که ازمشاهده آرام گاه او دراین ظلمت و تاریکی ایجاد شده همراه برده درتهٔ خاك بگوش سنگین آن جوان ناکام ـ بخوان ! بسی او را دوست داشتم ـ او هم احساسات مراقیمت میداد، روح مارا رشتهٔ متین وقطع ناپذیری بهم مربوط ساخته بود ! افسوس اینك جز خاطرات غم انگیزی ازان وجود دوست داشتنی ، ازان نمونهٔ لطف وزیبائی ـ اثری پدیدار نیست ـ او رفته و غمهایش را برای شنکجهٔ قلب مستمند دوستان باقی گذاشته ـ ای کاش تنها نرفته بودی . . .

(م ـ ا ـ ن)

ادبی افسانه

بـــــری

په قلم دجناب سراج الدین خان «صبا»

په دی شا و خوا ، چار چا پر ه خلقو کښ داسی څوك نشته چه ز مری نه پیژنی ماړه (بډایان) او نور داسی خلق د گو تو په شماروی اوپه گوتو شمیرل کیږی په تیره بیا ز مری چه د هره چا سره مر سته ، کنډو ، بورو ، بیوزلو یتیموسره خواخوږی لری دوستان لاڅه ، دښمنان هم د هغه ښه وائی . په رښتیا سره زمری میړه او نار ینه سړی ، دا ړو او دمحتاجو خلقوداسری ځای دی . پولی پټی ئی ډیر دی نغدی هم ور سره ډیری شته خدای هرڅه ور کړی سره ددی ټولو سړی بی اولاد بی بنیاددی د اولاد دنیشتوله لامله تل په زړه خپه او دلگیر دی .

زمری په درو ، درمان ، په دعا په خیراتو نو ډیری ولگولی بیاهم تراوسه د اولادارمانجن پاتی دی . یوه شپه له شپو ځنی ښځی ئی خوب ولید چه دوی سر ی منی د دی په لمنی کښ را ولیږی چه په څکلو کښ یوه ئی تروه ترخه اوبله ئی زیاته خوږه وی ښځه په را ویښید و سره خپل خوب میړه ته تیروی اودواړه ئی په گډه سر ه په دو ونارینه زا منوچه یو ئی شکب اوبی لاری اوبل ئی سم سړی اودښه خوی خاوندوی تعبیره وی خوب هم کله کله رښتیا کیږی . . . . . .

دوی ته امید پیدا شو ښځه امیندواره شوه اوکال لاتیر نه وچه دوی کره نارینه هلك پیداشه سړی خیراتونه و کړل شځی هم په ساز سرود باندی خپل ارمانونه وایستل دوه کاله لانور وتلی نه وو چه بل زوی هم خدای ور کړ او د دوی دزړه گنډی (غوټی) پرانیتلی شوی مشر په بری کشر په غمی سره موسوم شو .

زمری سره دنورو او صافو هوښیار اوددنیا په چارو پوه هم دی .

د اولاد دښی روزنی تاکید کوی او د مستقبل حالت ئی تر نظر لاندی ساتی مگر ښځی سره هیڅ داغمونه نشته ، ښځه تش دهغوی د لوئیدو دښه خوراك او دښو جامو غم کوی . څه موده وروسته هلکان غوټکی ، او مکتب ته ولیږل شول .

* * *

میړه وښځه او دهغوی دواړه زامن په غولی کښ سره را ټول دی بری پنځلس کلن او خمی دولس کلن دی ، پلار خپه او مور بړوسه ناسته ده .

میړه له ښځی نه : هلکان نن مکتب ته تللی وو؟

ښځه : هو کهیز وختی مکتب ته لاړل غرمه په دو لسو کورته را غلل ډو ډوی ئی و خوړله

او بیا ووتل مگر ما ز دیگر په وخت کاله تـه راغلی نه دی .

پلار ، هلکانو نه : ولی کورته ناوخته راغلاست؟

بری : . . . . (چه دی څه نه وائی)

غمی : غرمه مړی نه وروسته لالا مکـتب ته رانغی ماز دیگر سم در خصتیدو سره ورپسی ډیر و گـرز یدم څو می بیا مو نـد دادی چه په را تـلو کـښ لږ څه ډیل شو لو

پلار بری ته: ته ما پښین چیرته تللی وی

بری : غمـی ماسره ور ان دی تل دروغ درب راپسی جوړوی اوحق ناحق تارا باندی پقاروی.

غمی بری ته : که زه دروغ وایم اکا خوبه می ستا په حق کښ دروغ و نه وائی .

پلار بری ته : ښه ده که اکاد هم شاهدی ور کړه بیا به څه وائی ؟

(په دی کښ هو ښیار را ننوزی هو ښیـار دزمری ور ورا و دهلکانو سکه تره دی)

زمری هوښیار ته : ښه شو چه راغلی تا بری پس له ما پښینه چیری لیدلی و ؟

او ده هلته څه کول ؟

هوښیار : لالا ! بری لاهلك دی په ښواوبدو دومره نه پوهیږی مادی په خپلو چاروښه وڅانډه بیابه له سبقه تښتی نه داځل څه مه ورته وایه .

زمری : دا یوه ورځ نه ده چه دی له سبقه تښتی

هوښیار : دده لاله دخدای نه بخښی داټول دهغه دلاسه دی هلك هغه چور لیونی کړ .

زمری : دی کښ څه شك نشته چـه لاله خوار دهلکانو په روزنه نه پوهید و سره د دی سړی په رښتنی خـدمت کاوه او دوی ئی هیڅ کله نه پریښول چه په خپل سر بازار کښ وگرزی موږ ته داسی سړی بیا په لاس نه راځی هوښیار (دخپله ځانه سره) څوك چه خپل زوی دښ ډبه لاله په لاس ورکوی دا به ئی نتیجه وی هغه تنگسی او بځایه نیو نی چه هغه په هلکانو راوستی وی نتیجه به ئی همداخود سری او بی مبالا تی وی پالونکو ته په ځای دقهراوسختی نیونی ښه خوی اوادب ښو دل په کاردی .

پلار بری ته : ښه ناخواله هلکه ! ته ولی نه سړی کیږی ؟ تاخورنازړه خوړین کړو .

بری : زه سبق لوستلی نه شم استادان هم ماسره سختی کوی اوهره ورځ می له چوکی نه جگوی اوخورا کلکی کلکی پوښتنی له ماځنی کړی په نتیجه کښ زه لا جوابه شم اونورهلکان ماپوری خاندی .

پلار : که ته سړی وی اوخپل سبقونه دپه مینه او شوق لوستلی ، هیڅ کله به دهمز لو او هم صنفو مخکښ نه شرمیدی غمی ولی داشکایت له استاذا نوځنی نه کړی !

پری : زما پلاره ! ماله لوستلوځنی معاف کړه دروغ به ولی درته وایم زماله سبقه سره هیڅ مینه نـه شته ، غمی دسبق وائی زه بـه ستا خدمت کوم .

پلار : زه نو کران لرم مزدوری هم په کاله کښ ډیری دی تاله سبقه هیڅ کله نه معافوم نن هغه زمانه ده چه : امی او بیسواده په ټولنه کښ ځای نه مومی نن هر سړی ، ټټار دی که ترکان ، جولا دی که ژرنده گړی ترمسلی پوری لیك اولوست ته اړ دی هر سړی دی ته هڅه لری چه خپلو زامنو او کمکیانو څه ولولوی او که نه سبابه یو کپ ډوډی ته آړ او اریان وی .

بری : دا ټولی رښتیا دی مگر زمابه ورځ گرزیدلی وی چه زړه می له سبق ځنی نوردی ښه داده چه معاف می کړی .

پلار : ځوزه ژوندی یم څومی په تالاس رسی تاد سبقه نه معافوم کمبخته ! ته لاداوسه غواړی خپل پړی په شار اواړه وی ؟ (داوائی او کلك کلك ئی وهی)

بری : اخ مړشوم ، پښتی می ماتی شولی نور به ...

مور : بس دی نور ئی مه وهه بیابه له سبقه ځان نه غړوی په وهلو څوك ته سمیږی

پلار : داهلك ټول تاسپین ستر گی کړ تر دی هانده پوری چه مخامخ ماته خپله نا پا که اراده څرگنده وی . . سبق نه وائی نو به څه کړی ؟ دده د کمبختی مسئوله ټوله ته ئی مور هغه نه ده چه زوی تش بناز او نعمت لوی کړی مور باید زامنو ته عقل او درو ند لار و ښئی (داوائی او بیائی وهی) .

مور : ته له خدایه نه ویر یږی چه داماشوم هلك دومره پریبی داخوزموږ زوی دی دازموږ هغه هلك دی چه په ډیر دم ، دعا په خیرا تو نو او تعویزو نو مولوی کړی دده د کبله زیارتو نو ته مومنډی را منډی کړی . که سبق ونه وائی نو به څه و شی تا کم مکتب کښ لوستی دی پریږده چه نه ئی وائی نه دوائی دا هم ستا زوی دی آخر څه به ترجوړه شی .

(پلار لاد خپله قهره کیوتی نه دی نو رئی هم پسی وهی)

مور هوښیار ته : ورور خود چور لیونی دی ستا هم په وراره باندی زړه نه پخسږی .

هوشیار : له ما او تانه ئی دپلار زړه ډیر پخسیږی پریږ ده چه لږ ئی وویر وی تا نه دی او ریدلی څومنگوړ سم نه شی په سوړه ننو ځی

مور : هود هر چا ځانته ځانی ده ستا په وراره څه زړه خوږیږی ؟ ته خپل ډیر لری (ورځی خپل زوی غیږ کښ نیسی) خپل میړه ته : بس که نو رئی مه وهه ستا نور څه کارورسره نشته (ښځه خپل زوی دلاسه نیسی او کوټی ته ئی بیائی)

مور خپل زوی ته : داټولی ستا داکا دلاسه دی تره او تر بور یو دی تره ستا د ښمن دی هغه هیڅ کله نه غواړی زما گلالی زا من دپلار په کاله کښ په قراره ژوند وکړی .

هوښیار راوزی او خپل ځان سره : زموږ د هلکانو بیړی دناپو هومیندو د لاسه ډوبی دی ، دوی ته د اولاد دپاللو چل نه ورځی دوی کښ بی له تشه

محبته نورڅه نشته همدا ناقصه محبت د اولاد د مستقبل کورورا نوی او دعقل جړئی په خپل لاس باسی تر ټولو پخوا میندی باید وپوهولی شی اود اولاد دروزنی لارورو ښوده شی او که نه تل به زموږ د اولاد د احال وی

* * *

شپه ده بری یوازی دی فکر کوی که لارغوره کړی سبق ووائی ؟ . . . دانه کیږی ځکه دده سره دلوستلو شوق نشته دی زلمی دی زلمی توب سره مستی وی مستی ازادی غواړی هلته ئی پلار دی اودی ازادی ته نه پریږدی حیران دی څه وکړی کله پریږدی ستر گی پټی کاندی مگر د خیالاتو هجوم دامیالوطوفان دی خوب ته ئی نه پریږدی خپل ځان سره : زه دپلار دلاسه تل په زړه زخمی یم سبق ! سبق څه شی دی سبق دغمی وائی چه ئی ورته زړه کیږی . .

اف غمی . . . داتولی چاری دغمی دلاسه دی غمی زما میرځن دی هو که غمی شیطانی نه کولای پلار می څه خبر یدو . . . خیرزه به ځان ترې خلاص کړم مگر غمی کله پریږدم چه دپلار زړه پر خوږ شی بیافکر کوی او ځانته د خلاصی لار لټوی . . . . څه شیبه وروسته له ځایه راپاڅی او دخپلی مور کوټی ته درومی ورو ورخلاصوی او غلی غلی دگوتو په څوکوور روا نیږی مورئی کټ کښ ستونی ستاخ پرته او په درانه خوب ویده ده شوند وکښ ئی دمینی تبسم او د محبت خندا په تنده

کښ ئی دنیکبختی خلاصوالی ښکاری میندی چه داولاد څښتنی دکور میرمنی وی هغوی ته دا سعادت دټولو نو رو نیکبختی څخه زیات دی میندی چه داسی زلمی زامن لری نوولی به په زړه خوشحاله نه وی ؟ مگر زموږ بری دمیندو د زړو دهغوی دپاکو عواطفو هغه بی الایشه مینه چه هغوی داخپلو اولاد وسره ئی لری په څه خبر نه دی دده زړه له هرچانه موږ دی ده سره یوازی دخپلی خود سری علاقه ده دی لکه پوخ غل شاوخوا گوری یوڅه ورو سته کنجی بیامومی او په ډیر احتیاط سره بکس پرانیزی دمور گانه دمرغلرو بیش بهالری او نوری نغدی هرڅه چه لاس ته ورځی خپلو جیبو کښ ئی اچه وی او په منډه بیرته راوزی سم دوتوسره مور دوره په غرنجهاری را وینیږی غواړی شور وکاندی مگر بری هغی ته مهلت نه ورکوی دستونی نه ئی کله نیسی او د ځان د ویری زندی وراچوی خلق گناه گاروته په تعجب گوری اودهغو اعمالو ته حیران پاتی وی ، په دی خبر نه دی چه گناه یو فطری امر او دانسان په غرایزو پوری تړلی دی داهغه زورمیراث دی چه درو مبنی مور وپلار نه موږ ته پاتی شوی ، فضیلت اور ذیلت دوه مختلفی قواوی دی اوهره یوه هڅه کړی چه دسړی واگی خپل لاس ته راولی څوسړی سودمن دی څوخوان اود شتو خاوند وی هله امیال اوعواطف پر ده حاکم وی او سړی دشهواتو او نفسانی

شاخ گل ، عکاسی نیمایر

گل خطمی ـ عکاسی جناب محمد شریف خان

ځواملو متابعت کړی، هلته سر نه وی عقل لار نه لری

* * *

(دری تنه په کوټه کښ سره ناست دی او دبری په انتظار کښ دی)

: یو بل ته: څو بجی دی؟

: شل دپاسه یوه

بری رانغی موږ سره خوئی نیټه ایښی ده

هو وخت ډیر تیر دی

: . . . .

دی خو موږ ته کوړت وړیادی زموږ ژوند ټول پرده دی

هو بری زموږ دسر سیوری زموږ دلاس پنګه ده که دی نه وی موږ به د لوږی ومرو

: رشتیاده دی سر تیره ځوان او سخی مېړه دی روپی ده ته شګی او کاڼی هم نه ښکاری

: داخو ده مګر دی به موږ هله سخی بللی چه دا روپی د په خپله ګټلی وای دا ټولی دده دپلار ګټی دی چه هغه خوار په زیار او زحمت راټولی کړی

: زموږ ځوانان ټول لکه دی داسی بیبا که دی دخپل پلار مال او هستوګه وړیا شیندی او دبلی ورځی هیچ غم نه لری

: د دی سبب څه دی؟

: دی فضولی کښ به سببو نه وی له هغو ځنی بو دادی چه دوی لا د موره زیږیدلی نه وی چه: لا له او داده او نور داسی بیرایه خلقو ته وسپارل شی هغوی دخپلی فائدی دپاره دوی په وړیا لګښت

اموخته کوی دوی دپر توگ داغستلو هم نه دی مگر آغا او بادار ئی بولی څوك چه تش آغا لوی شی هغوی بی دروپو دشیند لو بیځایه لگښت او ښه ځوانی به بل څه نه پوهیږی زموږ بادار لاد خپل واك نه دی که دی چر ته دکاله واکدار شو هله به مزی کورو د لته یوه خبره بله هم شته چه هغه ته ستا پام نه دی او هغه داده چه ځنی پلرونه سره د دی چه دشتو خاوند ان هم دی او پیسی ډیری گټی بیاهم خپلی کورنی سره امساك چلوی زامن او آیل ئی ټول عمر په گیډه وږی په جامو خوار وی هر کله چه دده امانت مال دزامنو لاس ته ورشی هغه وخت دخپلو لوږو او بر بنډو زمانو قصور و باسی او دپلار امانتی داسی شیندی لکه چه ایری دباد مخی ته ورشی هوښیارا نوویلی دی چه: «دممسك مال دظالم په برخه رسی» هرڅه چه وی وی د موږ پکار دی چه دده زړه وساتو هرڅه چه وائی وئی منو ، که مو دلاسه وشوښه داده په جوار ئی ئی راواړه و که داسی شوه هله به د آغا په پیسو مزی کوو

رحمت په تازا ړه گناه کار

خبره خودا ده . . .

خبره مبره نه غواړی دا به ټول سره منو :

ښه ده څه چه ستاسو خوښه وی

(داخبره لاتمامه شوی نه ده چه بری رانتوری)

بری: ملگرو ! زه دو مره نه ایسا ریدم خبره خود اده . . . تاسو نه به ئی ولی پټوم مامرگ کړی او خپله مورمی وژلی ده زه دمور په مرگ دومره خپه نه یم هغی ته به زما دلاسه اجل مقرر و زما خپگان ټول دادی چه وروسته تر دی بیازه خپل کور ته تلی شم نور دپلار په مال او دولت می لاس نه رسی (ملگری یو بل ته گوری) مگر سمدلاسه څه نغدی څه گانه زما لاس ته راغلی ده چه څوورځی به پر تیری کړو داسم تاسو سره ویشم او دری واړو ته برابره برخه درکوم (داوائی او خپل جبونه تشوی دملگرو سترگی ئی په لیدلو سره پړ قږی هر یو خپله برخه اخلی او خپلو جبو کښ ئی ځایوی)

بری : ملگرو ! داخوو شوه پاتی داده چه اوس څلور واړه ملگری یو او داسی به ئی اټکلو چه څلور واړه په دی کار کښ شریك یو هواوس تاسو دغله ملـه دقاتل ملگری یی موږ نه اوس یوځای په کار دی چه پکښ ننوزو او دپلیس نه ځان وژغورو (ملگرو یو تر بله سره وکتل وخت تنگ او دا یساریدلو شان نه و ، دری واړه بری پسی روان شول)

* * *

څلورمه ورځ ده چه غمی دطبی دفا کولتی شهادتنامه اخستی ده . غمی له خپل زیار او زحمت نه چه په تحصیل او سفر کښ ئی گللی زښت زیات خوشحاله او راضی دی غواړی ترټولو د مخه له استاذانو خپلو ځنی رخصت واخلی دمکتب ملگرو سره لیده رالیده وکړی او خپلی سمی ته را روان شی دی په همدی نیت کښ دی چه ډاگی پاکټ

راوړی غمی په ډیره بیړه پاکټ سپړی او خط لولی خط کښ ئی لیکلی : زما مړنیه زویه ! نه پوهیږم ما ته به دومره مهلت وی چه دا کرخی تر پایه ورسوم ؟ او دزړه حال دقلم په څوکو تاته ولیکم ... ترورنشی ! او حوصله غټه ولری مرگ یو عام او فطری ناموس دی چه کائنات واړه دده ته محکوم دی دوښو او دبوټو وچیدل دپانور ژیدل دسړی زړښت ټولی دفنانخښی دی ... دابوډی دچاخپلیږی نه ژوند لکه دخامتا تنسته ده چه له یوه پلوه ئی ریشی او دبله پلوه ئی رانغاړی او ټوکی ترنه غوڅوی ، زړښت هغه دنغاړلو موقعه ده چه پله پسی غوڅیږی او یوه ته چپن او بل ته تر کفن سکښی زه سپین زیری یم او له یوی میاشتی رنځور پروت یم؛ ځنی زیات وخت په حال خبر نیم دنیارا ته ټول تورتم ښکاری له خپله ژونده سره نوره کمه علاقه نه لرم زما ټول خاطر تاسره دی زه دلته یوازی او بیکسه یم زما دژواك ملگری هغه چه تاسو مور بلله او دغم او دخوشحالی شپی ئی راسره سبا کړی وی شپږ میاشتی پخوا دبری دلاسه مړه شوه مادا خبره تانه پټه ساتله ما نه غوښته چه په داسی وخت کښ چه ستا ټول فکر سبق سره دی په دی موقعه کښ چه دکوره مسافر له خپلی سیمی لری ئی له دی قصی نه دی خبر کړم مگر اوس ... اوس چه زهم هغی خواری پسی ځم په پټ ساتلو کښ ئی فایده نه وینم مرگیه ! لږ گوټی می پریږده ! اف هر څه رانه هیر شول ... هو ستا مور چه ستاسو په حیگان خپه او په خوشحالی مو خوشحا له وه هغه ناخوال هلك (بری) مړه کړه داهسی یو تور داغ دی چه زموږ دکورنی شرافت ئی لکه دار کړدی کمبخت له خپلی کردی نه پیشمان نه شو ډیری مرداری ئی نوری وکړی اورم ملگر وهم ورځنی لاس اخیستی اوڅی بربنډ پر کنډرو کښ شپی سبا کوی او دورایه یو بل ته گواښیږی ما ته هم په قابو کښ دی ! .... زه له مرگه نه ویریږم زما عمر لکه دما زیگر زیړی په پر یوتو کښ دی زما څه نه دی پاتی زما ټول غم تاسره دی دلته زما خپل هیڅ څوک نشته چار چاپره رانه پر دی خلق څوک طبیان ځنی دکاله مزدوران دی د طبیانو زما ژوند ته څه هیله پاتی نه دمزدوران هم دکالیو په راغند ولو کښ دی او په خپلو ابلنو ستر گو ماپوهوی چه زما د عمر دارهټ داروستی بوقه ده چه اوس یا یوه کړی وروسته به تشیږی ... زما ډیر ارمانونه دی چه دا ټول به گور ته ځان سره وړم زما آخرین ارمان ستا د کامیابی خبر دی که دا خبر دز کندن په وخت ما ته ورسی لږ څه به خوشحاله قبر ته لاړشم ...

* * *

غمی طبیب دی په خپلو پوئی یوه لویه شفا خانه دائره کړی ده ورځ تر ورځه دده اعتبار او شهرت زیاتیږی

طبیب خپلو معاونینو ته : ورونو : زموږ وظیفه زښته زیاته درنه ده موږ بایده دی

دی خوار انو سره چه ز موږ اسری ته پرا ته دی ښه خلق او نیك چلند و کړو ددوی زړونه نری دی او دهری جزئی بیتوجهی نه متاثر کیږی باید ډیره سعی و شی چه رنځوران په زړه خوشحاله وساتل شی دوی ته خلاصه تنډه له هری دوانه مفید او صحت بخش دی

یو معاون: داستا خپله نیك نیتی ده که نه موږ دیر طبیبان لیدلی چه دداسی رنځورانو او بیا هغه خلق چه دشتو خاوندان نه دی او طبیبان کور ته بیوی نشی، هیڅ غم خوری نه کوی ددوی توجه او همدردی خاص هغو خلقو سره ده چه له هغوی نه پیسی اخلی او شو که ځنی کوی

طبیب: ماهم لږ وډیر داسی طبیبان لیدلی دی مگر هغو ته طبیب ویلی نشی هغوی د پیسو غله او دټولنی دښمنان دی دټولنی اعضاء (افراد) لکه د سړی لاس پښی، سترگی غوږ و نه دی او واړه سره دیوبل چوپړان او پمنافعو کښ سره شریك بلل کیږی، لاس کار کوی، سترگی گوری غوږونه اوری مگر دا وظایف له ځیلمی دهغه یوه مجموعی هیئت دانسان دنفع دپاره په عمل راځی چه دائی اجزادی دا به عقل ومنی چه لاس په خپلو سترگو کښ خاوری وشندی یاد سړی خپل نوکان د مخ پوټکی خپل و ښنی؟ که داسی اعضا چری په بدن کښ ځرگندشی هغه مجموعی انسان به له عقله ځنی پردی نه وی؟

بل: معاون حقیقت همدادی چه نه ئی وائی مگر تاسو نه پټه نه ده چه نن ورځ هغه انسانی اخلاق چه دسړی اودبوده وپه مینځ کښ فرق راولی خلقو کښ پاتی نه دی ددی نړی اوسیدونکی واړه دی که زاړه پوه دی که ناپوه درست دضعف اخلاق په رنځ اخته اودخپلو منافعو او اغراضو په سیند کښ لاهودی بادار اونوکر، دکاندار اوخریدگر حتی پلار اوزوی یوبل غولوی اوهغه نه شو که کړی

طبیب: زه داټولی درسره منم په رښتیا سره انسانی خلق په چا کښ پاتی نه دی دادسوء اخلاق ترزمی به هله پوری وی څوچه په ټولو د علم او دپوه وړانگی راځرگندی شی او خلق دناپوهی له خوبه راویښ سی.

: ستاخبره بالکل معقوله ده او په دی کښ سره متفق یوچه علم دنیکبختی وسیله ده مگر دا هم ده چه یوازی علم په کارنه راځی څوچه په قوم کښ صحیح اخلاق پیدا نشی داسی ډیر قوام په دنیا کښ تیر شوی دی چه د علم خاوندان او دفلسفی لرونکی ووهر کله چه دهغوی اخلاق کمزوری و دهغوی واگی تل دنورو خلقو په لاس کښ وی یونان سره دهغی لوړی فلسفی جاهلو مگر بااخلاقو رومانیا توته داطاعت سرټیټ کړ عرب په خپل چارچاپره خلقو کښ بی علمه بلل کیدل هر کله چه دوی داخلاق خوندان سول روم، ایران، مصر چه هر یو د علم او دلوړی فلسفی خاوندان وو ددوی جغ لاندی راغلل لری به نه ځو اوننی د نیا ته به گورو

داهغه اقوام دی چه د علم او د تهذیب نغاره ډنگوی مگر همذغو مهذ بو اقوامو نه داسی اعمال لیدل کیږی چه د کم جاهل قوم نه به و نه لیدل شی (په دی وخت کښ رئیس د بلدئی راننوزی)

رئیس طبیب ته : ستا د ښه خوی او خواخوږی، چه تا د خلقو سره کړی د ښار خلق له خلیمی تا نه خوشحالی کړی زه هیله لرم چه زموږ مینه له داسی ښاغلو ځوانانو ځنی چه د سیمی رښتنی چوپړان دی ډیری فائدی و مومی

طبیب : داستا خپل شرافت او بزرگواری ده چه ما عاجز ته د خلقو د خدمت او د هغوی د رضا مندی د حاصلو تشویق را کوی زه خپل ځان کښ داسی یو صفت نه وینم چه په هغه دستا یلو وړشم

رئیس : داهم ستاد شرافت د لیل او دانکسا راو تواضع نخښه ده ستا صفت ما اوریدلی و مگر اوس چه گورم سره د گردونور واوصافو تواضع هم تا کښ شته د زړه مینه او احساسات خپل تا ته ښکاره کوم او تا ته ډیر توفیقات له خدای ځنی غواړم

طبیب : ستا مهربانی ده زه او زما ملگری چه دلی په خدمت کښ بخت دی ټول ستاد لوړو احساساتو تشکر کړو رئیس صاحبه ! موږ په خپل عمل کښ د ربړ اوزیار سره صداقت او خواخوږی هم لرو رښتنوالی ډیر ښه عمل دی هر ځوك چه خپله وظیفه کښ رښتنوالی ولری د هغه کار هرو مرو وړاندی ځی . څه زموږ صداقت او څه هم د علم برکات دی ، پخوانو طبیبانو په معالجاتو خپلو کښ هغه بوټی په کار وړل چه د کتاب د مخی یا د نورو د تجربو نه ئی فوائد د هغه پیژندلی وو مگر نن د طبابت زمانه بلکل نوی شوی ده نن یو طبیب پخواتر دی چه وظیفی ته مجاز کیږی د دواو خواص په عملی تجربو او کمیاوی تحلیلاتو را بر سیره کوی نن طبیب یوازی په نفس باندی اکتفا نکوی بلکه په هغه وسائلو چه علم بشریت ته ښوولی گرد جزئیات د بدن پلټی او د نقص ځای معلوموی او وروسته تر دی مریض ته سم د خپلی تجربی او تشخیصه دوا ټاکی په ځینو امراضو کښ برقی ښیښی او ماورای بنفش استعمالوی د لمر د ځینو رنگونه استفاده کوی لنډه ئی داده چه د علم معجزات د طب په هوا د کښ زښت زیات دی

* * *

بری یوازی دی ملگروور ځنی چور لاس اخیستی ځکه ده ته د خدای په خدائی کښ بی له خپله عمله څه پاتی نه دی دوی شپی کیږی نهر او ازیان دی چاسره ئی ناسته ولاړه چا نه ئی طمع او هیله نه ده پاتی نه پوهیږی څه وکړی چرته او چا ته ور شی له بلی خوا د غمی شهرت مال مکنت د ده په زړه اورلگوی له خپله ځان سره : زما خپلو ملگرو ته ډیره اسره او هیله وه ماویل دوی به تنکسه کښ ما ته په کار سی اوس چه گوری ماسره څه نشته او د نیو لو دام را ته غوړیدلی ټولو مانه شا وکړه او راپوری خاندی زه لکه گرگی سپی د خپلی سوړی نه وتی نشم .... چرته

به لاړ شم ؟ ... څوك به را باندی زړه خوږ کړی د چا به را باندی زړه وسوځی ؟ زکه ماپه چازړه نه دی سوی ما بی خپله نغدو دهیچ چا .... هودهیچ چا حتی دخپلی مور لحاظ نه دی کړی (دلته دمور قصه اودده دجفا حال ورپیاد شی چه ژړا ورشی) نه نه نور ماته ژوند په کار نه دی ښه داده زه خپل ځان ووژنم .... (کښینی پاڅی اریان دئی څه وکړی ؟) .. ښه که ځان ووژنم څوك به را باندی خپه شی څوك به زما په قبر یودوه او ښکی توئی کری ؟ که زه و مرم دنیا خو می داسی شوه آخرت کښ به می هم خپل عمل راتر غاړه وی .

هغه بل بیړا هغه ... چه ماورسره ښی گڼی کړی ماویروی چه پلیس ته به می په لاس کښ ورکړی دازمادښی گڼی مکافات دی چه را کوی ئی (دلته بیا دمور ښی گڼی او خپله بیوفائی ورپیاده شی په ژړا لاس پوری کاندی په همدی حال کښ پلیسان پر را ننوزی او کچاری ته ئی بیائی)

* * *

(محکمه کښ خلق راغنډ دی مجرم (برئی) په ځنځیرونو کښ نغښتی شوی راوړل کیږی خلق ئی تماشاته راجگیږی)

یو : ها د غمی ورور دی ؟

بل : د زمری زوی دی چه لیوه تری جوړ شوی د

بل : اوس لکه کیدړ داسی خوار دی نه گوری تکی وینه پکښ نشته جامی ئی شلیدلی په بدحال دی

: ده خپله مو روژلی ده ؟

بل : غلی شه چه قاضی څه وائی ؟

قاضی : ستا نوم څه دی ؟

: زمانوم بری دی

قاضی : ته دهغه نیك سړی ورورئی چه غمی ئی نوم دی ؟ (دبری سترگی او بلنی شی زرزرخپلی او ښی پاکی کړی)

بری : خدا دما دهغه ورورنه کاندی هغه شریف او نیك سړی اوزه امی او ناپوه یم زه مخ تورن او هغه محترم دی

قاضی : ښه تاخپله مورڅر نگه اوڅه ته مړه کړه ؟

بری : (نه پوهیږی څه ووائی)

قاضی : ولی څه نه وائی منکریږه مه دادی شاهدان

(بری مخ اړوی گوری دری واړه دده ملگری او د هلکنی همزولی دی بری خوارهك پك پاتی شی .... ملگری په ده شاهدی وائی ؟ هغه ملگری چه ده له خپله ځان نه ښه ساتل هغه همزولی او یاران چه دده واره خود سری دهغود ښه ساتلو دپاره وه ؟ ... هوهغه دی

قاضی : هلکه ولی ځان ناگاره اچوی ؟ ستاپه دی ناکاره کار درست خلق خبر دی

زموږ تحقیقات ستاپه حق کښ تکمیل شوی (مخ شاهدانو ته اړوی) تاسی په ده شاهدی وائی؟ شاهدان واړه سره په یو آواز هو موږ ....

بری : نه نه شاهدانو ته حاجت نه سته زه پخپله په خپل گناه معترف یم ، زه ، هوزه .... خیر مایوازی

خپله موروژلی نه ده مانه نورډیر بد عملونه په عمل
راغلی زه دهر عذاب مستحق یم ماته هر ه جزا تا کی هغه
زه قبلوم مگر زه پدی خبر و کښ گرم نه یم او ټوله پړه پر
مانه راځی دی پړی کښ تاسی ټول ماسره شریك یاست
(خلق یو بل ته گوری اریان دی دی څه وائی)
هو په دی کار کښ چار چاپیره خپل خپلوان
حتی موراوپلار راسره شریك دی زه سړیتوب
ته لوی کړی شوی نه یم ماله وړ کنی هر کار
کړی دی مور پلار خپل خپلوانوراته خندلی دی
مه مری ئی راته ویلی دا عملونه زما دوړ کنی
د خود سریو نتیجه ده ما په داسی محیط کښ
ستر گی پرانیتی چه واړه خلق ئی لکه مچی
دیو بل په ځان نښتی او هر یو د خپلی نفعی
دپاره بل ته لنگتی ایښی ده ما داسی خلقو کښ
ژوند کړی چه چاسره به ئی تر بگنی هم نه ده

چانه به ئی بدلیدلی نه وو خوشی په خوشی به
د هغه پر زولو ته اړم وو که څه هم دا خبری
ماغوندی نا پوه ځنی چه په ټکی او تور خبر
نه دی عجبی ښکاری مگر که تا سولږ څه په خپل
او ضاعو نظر واچوئی که خپل او دبل اعمال
و گوری که دخپل محیط اوما حول پاڼی و اټوئی
دا ټولی خبری چه ما و کړی هلته په فصل او باب
کښ موجودی دی ، عالم لاڅه چه ماغوندی امی او
جاهل به هم پرپوه شی یوازی ز ما په وژلو خلق
نه ژوندی کیږی ز موږ بد بختی یوازی ز موږ
جهالت نه دی تر ټولو پخوا اخلاق باید ښه شی
د خود غرضی جړی له ستی و ویستل شی سړی
ته د سړیتوب وظایف ورزده کړه شی هله به
(غمی نور غلی شی قاضی خپله فیصله د ده په
حق کښ اوروی) .

خوبست

هر قوم که هوشیار باشد خوبست
ملت همه اهل کار باشد خوبست
از ملك و وطن هرانچه باشد نیکوست
هر چیز که از دیار باشد خوبست

وطن

سازید بلند قدر و مقدار وطن
کوشید ز روی صدق در کار وطن
هر فرد وطن پرست خواهد ز خدای
از اهل وطن گرمی بازار وطن

(مستغنی مرحوم)

استاد عشق

(۱)

بقلم هانری بوردو
عضو اکادمی فرانسه

ترجمه رشتیا

خاله اوریلی

افسانه ایست ادبی، اخلاقی که فکر ایثار وفداکاری وهمت ومردانگی وبالاخره عشق ومحبت زن و شوهر را به بهترین صورتی مجسم کرده ، ضمناً روش زندگی را در عصر موجوده باپیرایه های ادبی قشنگی آراسته به خواننده معرفی میکند .

رویهمرفته نویسندهٔ عالیمقام میخواهد ثابت نماید که مدنیت امروزه وحیات کنونی طوریکه میگویند سراسر موجد ومربی روح مادیت پرستی نبوده بلکه حسیات معنوی را نیز پرورش داده میتواند . تنها فرق در طبائع واشخاص است . . .

باران که در لطافت طبعش خلاف نیست
درباغ لاله روید و درشوره زار خس

آنچه مخصوصا قابل تحسین است ، همانا قدرت نویسنده است دراینکه چنین یك داستان بزرگ واینقدرمطالب زیادرا درچند صفحهٔ محدود گنجانیده بدون آنکه از قوت تاثیر وفصاحت ادبی وتفصیلات دقیقی که لازمهٔ اینگونه افسانه هااست کاسته باشد .

- فیلیپ، امروزمن وتو باید نزد خالهٔ اوریلی برویم ، میخواهد نامزد مرابه بیند .

- خاله اوریلی ؟

- تعجبت ازچه رهگذر است ؟

- عجب نام رومانتیك دارد ؟

- بخدا خودش هم بهمین اندازه رومانتیك است ! بمجردیکه او را به بینی فوری خواهی دانست که غیر ازاین نامی برایش راست نمی آید . اما ترا از خنده وحتی ازتبسم هم در محضر او منع میکنم .

- ماری عزیزم، بسرت قسم که هرگز باین فکر نمیباشم ، مطمئن باش .

- مثلیکه من ازوضعیت سیاسی وشوق تمسخرتو خبر نداشته باشم !

- خوب،درین صورت وضعیت اورا کمی بمن معرفی کن تا ازدیدنش متعجب نشوم چقدرخوب تعریف هم میکنی !

- از حسن نظرت تشکر میکنم. خاله اوریلی ازدو طرف خالهٔ من است . زیرا درعین حالیکه خواهر کلان مادرم میباشد، بابرادر کلان پدرم ازدواج کرده- اگرچه پیر نشده اما خودش بمثل پیرها زندگی میکند . در سابق باید خوشگل بوده باشد بلکه خوب خوشگل و زیبا - چنانچه تا حال هم خوشگل گفته میشود - اما زیبائی او بطرز قدیم است . موهای دراز خود را پشت سر خویش کاوله کرده و یك ذره سرخی و سفیداب استعمال نمیکند موهایش سفید ورخسارهای رنگ پریدهٔ دارد .

- از مودهای قدیم بدم نمی آید .

- بلی بدتان نمی آید ، اما بران ها خنده میکنید . من تصویر خویش را ادامه میدهم وحال سخن از خانه اش میزنم :- درکوچهٔ (تورنل) مقابل جزیرهٔ (سن لوئی) منزل دارد وخانه اش روبروی نوتر دام واقع است . منزل اوعبارت ازاپارتمان قدیمی ساخت مرتفعی است که وضع باشکوه امامحزونی دارد - رخ آن به طرف شمال وسایه رخ گفته میشود - اثاثیه اش عبارت از یك بساط اثاثیه ، طرز لوی فیلیپ است - برای بالارفتن به منزل

مذکور که در طبقهٔ چهارم واقع است ، (لفت) وجود ندارد ، همچنین خانه از بخاری داخلی نیز عاریست .

- پس باید انسان رادران جایخ بزند .

- نه خیر . خاله ام بهرطرف بخاری های دیواری را از کنده های بلوط خشك روشن میکند که شعله های آن منزل رایك قسم سرور وزندگی تازهٔ میبخشد . و انسان چنان فکر میکند که گویا دریلاق در کدام قریهٔ فراموش شدهٔ نشسته- خاله ام بالاخره حاضر شده که تنویربرق را درخانهٔ خود داخل سازد لیکن از تیلفون هنوز احتراز دارد . چراغهای هر رنگ خود رابرداشته اما حباب های رنگا رنگ آنرا باقی گذاشته تاروشنی تیز گلوپ های برقی را تخفیف بدهد .

- زندگی اش چطوراست ؟

- به امور خیریه اشتغال میورزد ، مخصوصا به تربیهٔ دختران پشیمان شده می پردازد . حتی گمان میکنم به صومعهٔ (سن لازار) هم بعض اوقات میرود . بسیارمطالعه میکند لیکن ملاحظهٔ کتابخانه اش هم ترا متعجب خواهد ساخت چنانچه در رومان از رومانهائی (اوکتاوفویه) پیش نمیرود ؛ درآثارمنظوم از (سولی پرودوم) نمیگذرد . و در تئاتر از (الکساندر دوما) قدم فروتر نمیگذارد . امابدیهی است که بیشتر کتب مذهبی رامیخواند .

- آیا تنهازندگی میکند ؟

- بلی تنها ، همراه یك جوره نوکرهای پیر - یك گادی دونفره از آخرین مود سابقه برای خود نگه داشته اسپش هم پیراست وخودش ادعامیکندکه موترهم ازاسپش پیش شده نمیتواند .

- شاید درین قسمت حق داشته باشد زیر اسرعت رفتار میان شهرها روز بروز کاسته میشود .

- وهمین کیفیت برای اوموقع داده که ازترقیات عصری انکار کند .

- اولاد ندارد ؟

نه، فیلیپ ، اولاد ندارد- شوهرش دو سه سال بعد ازعروسی شان مرده - و اوتاهنوز برایش گریه میکند .

- راستی ؟

- بلی راست میگویم . شوهر خودرا خیلی دوست می داشت .

- اما باوجود این تا حال زنده است . آلام روحی انسان را نمیکشد- و یا اینست که آنقدر که میگویند شدید نیست. انسان عادت میگیرد.

-نه، خیر - او قطعاً عادت نگرفته . . . . بیوه باین جوانی وباین زیبائی . . . خودت خواهی دید و میترسم که عاشقش نشوی . . .

- عزیزم ، هیچ نترس زیرا من به جوانی عشق دارم آنهم جوانی تو .

- خودت خوبترمیدانی که بیوهٔ جوان و زیبا چقدر طرف تمنای عموم میباشد . اما اوهرگز به تجدید زندگی خود راضی نشده -

- غلط کرده .

- شاید . اما او خیلی کم بمردم راز دل میکند . وقتیکه ازنامزادی من شنید، صورت مرامیان دودست خود گرفته راست درچشمهایم نظرکردوپرسید «آیا اورا دوست داری ؟» جواب دادم بلی ، طبیعی اورا دوست دارم .

- و اگر برای آزار دادن او میگفتی که نه ؟

- اوشوخی مراباور نمیکرد زیرا درپایان سخن خود گفت : « دوست داشتن !تمام کیفیت زندگی در همین دوکلمه است - من یك روزهم محبت اورااز دل نکشیده ام میدانی ، اوانتظار مرا دارد »

- چه عقیدهٔ نیکی .

- ولی مااین عقیده رامالك نیستم . روی همرفته آیا بنظر تو این وفای ۲۵ ساله رقت انگیز معلوم نمیشود؟

- نه ، زیرا این وفا نیست بلکه پناگاهی است بمقابل بار خانواده - زیرا شوهر و اولاد ها ایثار بیشتر و عملی تری را ایجاب میکند .

- فیلیپ معلوم میشود تو که اینقدر طرفدار از دواج های مجدد میباشی طرفدار طلاق هم باشی ؟

- نه ، ماری من طرفدار هیچ چیز نیستم زیرا که ترا دوست دارم مخصوصا عقیدهٔ من اینست که حیات هولناك نبوده ، باید آنرا عملا قبول کرد و حتی الوسع عمل وسعادت بیشتر ازآن استخراج نمود. حال بیا که برویم بدیدن این خاله اوریلی افسانه ای تو .

- قول بده که درحضوراوجدی وسنگین خواهی بود.

- بقدریکه خوشی تو باشد ، باو ملاطفت خواهم

فیلیپ که اورابایك نوع کنجکاوی تفریح کنندهٔ تماشامیکرد ، کم کم افکار لاقیدانهٔ خود را
از دست داده بی اختیار تحت تاثیر جاذبهٔ غیرمنتظری میرفت (صفحه ۷۱)

کرد . وگذشته ازاین همواره موزه خانه ها واشیای قدیمی رادوست دارم - در میان آن انسان خود را در زمانه های گذشته حس میکند ووقتیکه خارج میشود توگوئی دوباره به حیات برمیگردد . پس اکنون برخیز برویم به موزهٔ کوچهٔ تورنل -

- من حاضرم ، آیا تاکسی (۱) تو دربایان است ؟

- تاکسی ! عجب ! لانسیای قشنگ مرا که ازروما با خود آورده ام باین اسم یاد میکنی ؟

هردو خنده کنان ودوان‌دوان اززینه‌هاپائین شدند- بلکه بشدت دویدند زیرا خانم دفعتا با چهره اش گرفته بایستاد . دست خودرا برسینهٔ خویش گذاشت مثل اینکه نفسش بند شده باشد .

- ماری ترا چه میشود ؟

- اوه ، چیزی نیست سینه ام کمی درد کرد - اما گذری بود ، حال خوب شده ام .

فیلیپ جلو موتر را گرفته بطرف زودسن فرود آمد و سپس ازساحل‌چپ آن به‌کوچهٔ تورنل رسیدند - موتر قشنگ وخوش رفتار اوباچنان چالاکی‌ومهارت ازمیان دیگر عراده ها میگذشت که خانم جوان رابشگفت‌آورد .

- اوه ! توازمن کرده هم‌خوبتر موتر میرانی !

- اگر چه این تعریف را خیلی بجا میدانست ، اما بلحن اعتراض کارانهٔ گفت : - مبالغه میکنی . منزلیکه دران مادام دیترا گک اقامت داشت ، از همان عمارات قدیمی ساخت پاریس بود که‌دروازهٔ کلان وپوششهای بلند وزینهٔ ناراحت اوانسان‌را بیك لحظه ملتفت‌میساخت که بیش ازیك قرن ازتعمیر آن گذشته است.عمارت در سایه واقع وآفتاب تنها برشیشه‌های پنجرهٔ سمت جزیرهٔ سن لوی میتابید .

- فیلیپ وقتیکه داخل اپارتمان شد - بخانم خود گفت : حق باتست ، باشکوه اما محزون !

از دیدن این خانه انسان چنان حس میکرد که از محیط خویش خارج گشته واقلاسی سال‌بعقب برگشته‌است - جمال وجلال زندگی گذشته و زیبائی سهمگین اشیای قدیمی بطرز موثری به‌انسان استیلا نموده فکر راخیلی دوردرعوالم بالاتراما بیگانه تری‌سوق میداد . تنها صنعت وجمال بود که توانسته بود این‌همه آلات قدیمه وازرواج افتاده رابنظر بیننده بازهم‌حیثیت‌واعتبار جالب‌دقتی بدهد ،

در معرفی اثاثیهٔ اطاقهاماری غلط کرده بود زیرا به عصر لوی فیلیپ و سبك ساختمانی آنوقت تعلق نداشته مجموعهٔ از اسالیب مختلفهٔ سابقه را نمایش میداد که گوئی هریك یادگاری ازیکی از شاهان سلف بوده ودرینجا بطرز عجیبی باهم الفت یافته‌اند - درکنار بخاری دیواری که دوکنده بلوط سرخ‌دران میسوخت وعلی‌الرغم هوای لطیف بیرون درین گوشهٔ مرطوب سخت ملائمت تولید میکرد ، زنی‌موسفیدنشسته بود که‌بدون‌عینك مطالعه‌میکرد- وقتی این جفت جوان را مشاهده نمود برخواسته کتاب رابنرمی قات کرد وروی میز کوچکی که مناظر (وینیز) یا (فلورانس) بران نقش شده بود ، گذاشت .

- آه ! بالاخره آمدید !

- خاله جان ! نامزد خودرابشمامعرفی میکنم .

- انتظار اورداشتم - منتظرشمابودم .

- نامزد من فیلیپ اوبیری‌اتاشهٔ وزارت امورخارجه .

- شغل‌او بدرد تونمیخورد . این حکومهای‌جمهوری لایق‌خدمتکاران صحیح نمیباشند بگذارخودجوان‌رابه‌بینم

درینوقت فیلیپ خم شده بود تادست او را ببوسد وقتیکه‌سرخودرا بالا کرد ، زن پیر بطرف اوخیره شده بدقت تمام دراونظرمیکرد وسپس روی ماری رابوسیده درگوشش گفت :

- ازاین بهتر نمیشود .

بعد روی خود رابطرف فیلیپ کرده اظهار کرد :

- میدانی آقا ، نه ، نام شمارا میگیرم - میدانی فیلیپ که من‌ادعا دارم که اشخاص را بنظر اول میتوانم بشناسم .

- مادام ، این کمی جای‌ترس‌است.

- نه برای‌شما . خاطر جمع باشید - و این ادعارا ازآن سبب میکنم که من درجامعه داخل‌نیستم .

- فیلیپ باتبسمی که ماری میترسید کنایه‌دار نباشد ، جواب داد:- من‌عکس این‌را فکر میکردم .

- نه ، خیر - کسانیکه بغورنظر میکنند ، نسبت به‌آنانیکه چشم های شان بهرطرف بی مدرك دورك

---

(۱) تاکسی موتر کرایی

میزند ـ روشن ترمی بینند ـ اینها تا زگی هر چیز را خوبتر حس میکنند وبخاطرمیگیرند .

آنهارا نزدیك خود جای‌داد . سردی رسمیانهٔ وضعیت اونمیتوانست شرار داخلی را که در چشمانش می درخشید ، خاموش سازد . بلکه برق مخصوصی چشمانش‌را عبور کرده چهره اش را روشن میساخت . ورخسارهای پژ مرده‌اش گیرندگی فوق العادهٔ داشت ـ باریك اندام و مثل دختران جوان چالاك بود لیکن بماندند گلهائی که‌برای دوام کردن شیرهٔ آنرا میکشند ، وعطر آن زائل میشود ، عاری ازطراوت بنظرمی آمد همچنین درزیرموهائی که پیش ازوقت سفیدشده ، خطوط چهره‌اش کاملوحتی زیبائی خودرا دارا بوده تنها فقدان رنگ ، جریان خون را که علامت حیات است ، ازآنها زائل‌کرده بود . وروی همرفته وضعیت مجموعی اودرعین حالیکه جاذبه عاشقانه‌را نداشت اما آن قوهٔ جلب‌رادرانسان زنده میکرد که معمولا درزنان متفکر وفاضل موجود میباشد ـ چند سال عمرسال داشت ؟ نهایت ۵۰ سال یعنی سنی که بسازنان درپاریس وحتی در دیگر ممالك ، هنوز هم خوش آیند می باشند واو که بعد از بیوه شدن از جلب‌قلوب دست‌کشیده بود ، بیش‌از بیش درین‌فصل آخر عمر که‌خزانش میگویند خویشتن را جمع کرد بود یعنی دران فصلیکه معمولا نباتات گلها ومیوه جات خودرا داده وبرای طبیعت بجز از زیبائی بیفائده آسمان شفاف و برگهائی طلائی چیز دیگری باقی نمی ماند .

فیلیپ که او را بایك نوع کنجکاوی تفریح کنندهٔ تماشا میکرد ، کم‌کم افکار لاقیدانهٔ خودرا ازدست داده بی‌اختیارتحت تاثیر جاذبهٔ غیر منتظری میرفت .

ـ مادام ، خیلی به بخشیدکه مااسباب زحمت شما شده ، مطالعهٔ تان‌را قطع کردیم .

ـ اوه ! من کی میخواندم . بس‌من دیگرکسی‌در جستجوی چیزهای تازه نمیباشد ـ کتاب« سرگذشت یك خواهر» اثرمادام «کراون» را ازسر میخواندم ـ این کتاب که بعدازجنگ سابق‌یعنی جنگ ۱۸۷۰ نشرشده ، درانوقت بسا اشکهارا ریختانده بود ـ نمیدانم جوانهای امروز درخصوص آن چه فکرخواهند کرد ؟ـ یقین دارم که بلا تردد برین داستان حسی نفرین خواهند نمود .

ـ سپس محجوبانه ازفلیپ‌پرسید :ـ شما آنراخوانده اید؟

ـ فلیپ خنده کنان اعتراف نمود :ـ اوه ! نه .

ـ ماری گفت :ـ من‌هم نخوانده ام .

ـ بهتراست‌که‌آنرانخوانده‌اید‌ـ زیراازخواندنش خنده میکردید ـ با وجود این حقیقت هم بمانند عشق هیچگاه فرق نمیکند ـ

ـ فیلیپ گفت : ـاین‌کتاب یکی ازکتب مشهوراست اسم آنرا میدانم ـ آیا تاریخ یك نفر(لافیرونی) نیست که‌بایك نفرپرو تستانت از دواج نموده ؟

ـ تبریکات ! جوان شما صاحب معلومات میباشد ـ معلومات جای خواندن رامیگیرد . و بوسیلهٔ آن انسان امتحان داده میتواند ـ خواندن یك کتاب لازم نیست کافیست که انسان دربارهٔ آن چیزی شنیده باشد .

خانم وضعیت حمله را برخود گرفته بود اما بدون شیطنت وچنین گفت :ـ

ـ ازخواندن‌این‌کتاب‌حذر کنیدچراکه آنرانخواهید فهمید و شاید بطور غیرشعوری همان اعمالی‌را که‌پهلوانان داستان مذکوراجراء کرده‌اند ، پیروی کنید ـ مردم براحساسات بزرگ تمسخر مینمایند اما هیچ بدل شان هم نمیگذرد که درخود آنها نیز همان احساسات موجود است . مانند معلمینیکه بر وطن دیگران حمله میکنند اماخودشان جان‌خودرا برای خاطر وطن‌خویش فدامیسازند ـ این کیفیات عبارت‌ازاشتباهات عجیب عصرما یابهتر بگویم ازعصر شماست‌زیرا من دران داخل نیستم .

دیپلومات‌قابل ، برای آنکه اورا دراذواق خودش تعریف کرده و بالاخره در تسخیر فکر خود بیاورد خواهش کرد :ـ

ـ مادام راجع به این کتاب قدری برائی ماصحبت کنید .

ـ میدانم استهزامیکنی من‌هم‌محض‌سزادادن شماراجع به کتاب مذکور صحبت میکنم (البردولا فیرونای) با (الکساندرین دالوپو)در ایطالیا نامزد شد .

ـ ماری فوری ملتفت شباهت شده گفت :ـ مثل‌ما !

- این دونفر از یك مذهب نبودند اما جنس روح شان یکی بود - هردو عقیده داشتند که عشق انسان را برای همیشه مقید میگرداند - خلاصه دیری نگذشت که زن بکیش شوهرخود درآمد . یك شب بال (رقص) شوهر اززن خود ، انگشتری راکه دران این عبارت حك شده بود ، خواست : « برای عمراست » -وگفت: « عزیزم برای عشق ، عمربسیار کوتاه است » ودیگرآن انگشتری را باوپس نداد .

- فیلیپ به تعجب پرسید : پس او چه میخواست ؟

- صرف ، ابدیت‌را .

- بسیار زیاد است .

- برای عشق بسیار نیست .

ماری وفیلیپ یك تبسم نیم تمسخر آمیز باهم مبادله کردند .

- مادام دیتراگ‌قصهٔ خود را ادامه داده گفت :- بلا فاصله بعدازعروسی مرد ناجور شده ، پس از دوسال فوت کرد - اما عشق الکساندرین بجای اینکه در اثر جدائی موقتی مرگ کم شود ، معنوی تروکامل ترشد- روزها گذشت . یك روز که اززیارت قبرالبر برمیگشت خواهرش (پولین) اورا متسلی بلکه مسرور مشاهده کرد .

- خاله جان آیا راستی‌متسلی شده بود ؟

- باش که همین حصه رادرخود کتاب برایتان پیدا کنم - اینك یافتم - الکساندرین بخواهرش‌که‌بروضع مسرت اوحسد میبردجواب داد : « این‌تغیر کارمن ولیاقت‌من نیست .

خواهر جان چگونه این‌معجزه رابرایت شرح بدهم که پس‌ازآنقدر دوست داشتن وآنقدر آرزوی سعادت‌دنیوی درحالیکه سعادت مذکور نصیبم شد وسپس از دستم رفت امروز درجوش ناامیدی چنان‌تغیرروحی برایم دست‌داده وبقدری‌روح‌من پراز سعادت شده که تمام آنچه‌از سعادت دیده ویافکر کرده‌ام در برابر آن هیچ‌است هیچ؟....»

آنگاه چشمان خودرا از کتاب برداشت تااز دیدن حالت شگفت آنها لذت ببرد وبعد چند سطر پایان تر شروع بخواندن نمود :—

- پولین‌هم مثل‌شما ازاین گفتار سخت متعجب شده پرسید : « اماگر اکنون آن‌حیاتی‌را که باالبر درعالم خیال تصور کرده ای ، پیش نظرت بگذارند وآنرابرای سالیان درازی بتو وعده نمایند ؟

- الکساندرین بدون هیچ ترددی جواب داد : آنرا پس نخواهم گرفت .

- ماری بشدت فریاد کرد : اوه !

- فیلیپ اظهار نمود : دیوانه بود .

مادام دیتراگ ازوضعیت بهت زدگی آنهاتبسم نمود وبعد بعلامت قبول گفت :

- بلی دیوانگی است‌امادیوانگی مقدس- لیکن‌مادرپایان‌درد های خودبه‌خدامیرسیم ... درینوقت درچشمان خیره شده‌اش برق مخصوصی درخشیدن گرفت وشهادت داد که‌اوهم‌بخدا رسیده است.وسپس ازان جایگاه عالی به زمین خاکی فرود آمده گفت :

- اولادهای عزیزم بسعادت بشری اکتفاء بکنید،اما هیچ وقت خدارا هم‌فراموش ننمائید!

هردو جوان از او خداحافظی کرده مثل‌اطفال مکتب که ازنزد معلم بیرون‌می‌آیند ازمنزل اوخارج شدند

- ماری پرسید :- خوب بگو ببینم اوراچطوریافتی؟

- مالیخولیااما خوش‌روو خوش گفتار-مثلیکه‌پیش بینی کرده بودم ، بعینه یك‌موزه خانه باجسمه های عاج و طلا .

ماری باز دروقت پائین شدن از زینه همان درد را حس کرد بلکه‌شدیدتر -لیکن برای اینکه نامزدش‌پریشان نشود چیزی نگفت.

- ماری ، چقدر آهسته میروی !

- نه ، توتیزمیروی .

- همیشه توازمن پیش میشدی .

ماری بزحمت خنده کردوسپس بملائمت گفت :-

- زن نباید ازشوهرخود پیش شود .

- خصوصاً درعشق .

- اوه ! درعشق زنها همیشه پیش میشوند .

- آیا این مسئله معلوم است ؟ ...

موتر بسرعت برق (نوتردام) راپشت سرگذاشته خط (لوور) و (تویلری) را طی کرد .

در جادهٔ (سوشه) که منزل ماری بود ، فیلیپ از اوخدا حافظی نمود :-

- تافردا

- نه تا امشب - برای نان بیائی

- امشب فارغ نیستم امامیتوانم . . .

ماری فکر کرد : - میخواهد آزاد باشد - وبعد بوضعیت خود فکر نموده گفت - خوب . فردا

فیلیپ از اینکه دید ماری باینقدر زودی درحالیکه اومیخواست شب بعدازصرف‌نان منزل اوبرود ، خودش تافردا مرخصش میکرد قدری متعجب شد - وماری درهمین لحظه برای سومین مرتبه درد مذکور را حس کرده ، چون دستمال خود را بلب خویش‌نزدیك‌برد ، با تعجب فوق العاده مشاهده کرد که ازدهنش کمی خون آمده .

- ۲ -

- معاینه -

ماری دیتراگ وفیلیپ اوبیری‌در روما با هم نامزد شده بودند - دران وقت ماری همراه خانوادهٔ خود برای گذشتاندن ایام زمستان دران جا اقامت داشته وازطرف دیگرفیلیپ آن زمان درسفارت خانهٔ فرانسه اتاشه بود - درمحیط روما که مجالس پذیرائی آن ساده امابیشمارست ودر دو دربار دیپلوماتیك روماوواتیکان ، طبیعی‌تصادفات‌زیادواقع میشودواین‌تصادفات زمینه‌رابرای روابط مشروع وغیرمشروع مساعد میگرداندامااز وقتیکه موسولینی‌محافل‌دیپلوماتیك‌را (پاك) کرده،روابط مشروعه خیلی‌غلبه‌دارد . این اتاشهٔ جوان که کمی رسمی وخپ‌واز طرف دیگر متفنن ووسواسی بود ، سابقاً بایکی از خانم های متشخص از طبقهٔ سابقه که درینوقت بسرعت تمام باطبقهٔ جدیدمخلوطمیشدند ، روابط داشت . امادرین‌تازگی علاقهٔ دیگری جانشین‌آن‌شده واین رابطهٔ اخیرازهمان‌قسم روابطی بود که بظاهر خیلی سر سری معلوم شده لیکن بمجردیکه میخواهند آنرا قطع کنند ، وضعیت سر سری خودرا ازدست داده خیلی محکم ثابت میشود - این زن شوهری‌داشت که مدتی چند بعد ازعروسی اززن خود دلسرد و یابهتر بگوئیم ازقوهٔ تسخیراوخارج شده ، تنها به استفاده ازاراضی او که دوراز شهربودند ، اکتفا میکرد امازن دیرزمان ازجریانات بی‌خبرنمانده ودرینحال‌مانند کشتی‌خسته شدهٔ که واردبندرگاه میشود ، باری ازبیوفائی دردل اولنگر انداخته بود - بیهوده سعی کرد تامعشوق جوان خودرا ازاین فکرش‌بازدارد . اما نتیجه نه‌بخشیده بلکه اتاشهٔ جوان آمدنهای‌خودرا نزد اوکمترکرده وحتی بوعده های‌خود نیزاعتنائی نمی‌نمود و بالاخره یك روز موضوع عروسی‌خود را باوخاطرنشان کرد :

- همراه کی ؟

- فعلا نام اورا گرفته نمیتوانم .

- کدام دخترجوان است ؟

- البته .

- من اورا می شناسم ؟

شاید .

زن به سبارزحمت این‌ضربه راتحمل کرد - طوفان‌ها وبارانهای‌فراوان واقع شد - بسیار کوشش‌میکرد که راز خود را باوافشا کند - ولی فیلیپ خودرا ازاوپنهان‌میکرد زیرا که هنوز خواستگاری رسمی از ماری دیتراگ نکرده‌بود - وبنابران ازروی شرافت میخواست قبل از اقدام باین کار که در بارهٔ نتیجهٔ آن هیچ یقین نداشت بکلی‌آزاد باشد . کنتس‌لرنی‌معشوقهٔ سابقه اش هم‌بزودی این‌کیفیت راحس کرده ، دردور وپیش‌خود تمام دختران ایطالیائی وخارجی را ازنظرگذرانید .

البته ماری‌ازنظراومخفی‌مانده نمیتوانست زیرادختری بود کشیده قامت ، متناسب اندام و زیبا - چهره اش با اینکه خطوط منظم نداشت ، لیکن با وجود این از برکت چشمان پرفتانت وتبسم رقیق خود خیلی جذاب بود - طبیعی است که‌رقیب ناشناس بغیر از همین دختر امکان نداشت کس دیگری باشد پس چرابیش‌ازاین تردد‌را بخاطر راه‌بدهد . این دختر اکثر اوقات بافیلیپ صحبت کرده لیکن مایل نبود با اوتنها باشد . وهردوی شان مثل اطفالیکه درمدرسه مشترکا کدام شیطنت را انجام میدهند خنده میکردند . امادر وضعیت شان هیچ جدیت‌موجود نبوده وهمین کیفیت تا اندازهٔ زن بیچاره‌را متسلی میساخت . بالاخره باخود تصمیم گرفت که اورا خبر کند « باید اورا خبر کنم و پیش از آنکه وقت بگذرد ، ازدنائت معشوقش ، آگاه بسازم »

روی این نقشه ، یك شب دعوت ، خودرا نزدیك اورسانده ابتدا ، نظریهٔ اورا راجع به پایتخت ایطالیا

پرسید وسپس یکایك اسمای نفری سفارت را بر زبان رانده در ضمن نام فیلیپ اوبیری را هم برد. دختر جوان چیزی نگفته منتظر گفتار ما بعد گردید، اما گفتار مذکور در همانجا ختم شد. زیرا چشمان ماری چنان نگاه شفاف و درخشان بسوی او متوجه کرده بود که ازآن بدون زحمت عشق سرشاری به نسبت جوان مذکور استنباط میشد - ودیگر احتیاج به کنجکاوی نبود. رشك همیشه در تمام افرادیکه حیات ودرد عشق آنها را جریحه دار میسازد. بیرحم نیست - حتی ممکن است صاحب مروت هم باشد اما آنقسم مروتیکه مخصوص رشك وعبارت است ازقبول شکست.

- بالاخره ماری پرسید: راجع به اوفکر شما چیست؟

- جواب حریف بسیار مختصر بود: اوه! بسا صفات خوب دارد.

- دختر جوان بمسرت تمام فریاد کرد: - یعنی که انسان میتواند براو اعتماد کند؟

- بلی، شما میتوانید براو اعتماد کنید.

- خانم، آیا شما اورا خوب میشناسید؟

- بلی، آنقدر میشناسم که نسبت به وفای او بشما اطمینان بدهم.

خانم، از شما خیلی تشکر میکنم.

اینرا گفته بیك طرفة العین ازاو دور شده در جمعیت جوانانیکه میخواستند باورقص کنند داخل گشت.

کنتس لرنی تنها مانده از خود پرسید که چگونه در وقتیکه میخواست اورا از فیلیپ دل بد سازد در اثر یك نگاه اسباب تشویق او را فراهم کرده و باینقسم نامزادی آنهارا که میخواست بکلی سقوط بدهد، خودش بیشتر سر براه نموده است؟ معلوم است که بعضی اوقات تصمیمات انسان برخلاف خودش واقع میشود بدون آنکه خود شخص ازتغیرات روحی ناگهانی که عامل کیفیت مذکور میباشد خبری داشته و یا آنرا تشریح کرده بتواند - هرگاه درعمق روح خود داخل شویم بلاشك در زیر رو پوش احساسات خود ما که پهلوی هم قرار گرفته است، افکار حقیقی خویش را خواهم یافت که گاهی بدتر وگاهی بهتر از آن افکاری است که همواره بخاطر ما خطور کرده ومیخواهیم اظهار نمائیم.

فیلیپ بایك عالم اضطراب این سرگوشی را مراقبت کرده لیکن جرئت مداخله رانداشت. بمجردیکه ماری ازآن قسمت دور شد، خودرا به معشوقهٔ سابقهٔ خویش رسانده تقریبا بشدت ازاو پرسید:

- چه میکردید؟

- من؟

هنوز هم میتوانست اورا سرگردان بسازد، باو بازی کند اما این دوره گذشته بود - بلی دورهٔ بدی گذشته بود اما نه بقسمیکه یك جواب دوجانبه هم داده نتواند - پس گفت:

- خوب، حقیقت را برایش گفتم.

- فیلیپ به تشویش پرسید: حقیقت را؟

اوه! این قدر دلگیر مشو - اورا اطمینان دادم که برتو اعتماد داشته باشد. آیا همین حقیقت نیست؟

فیلیپ خم شده دستش را بوسید.

- لوسیا توبسیار مهربان هستی.

- بلی، اما برخلاف میل خود.

- برخلاف میل خود؟

- بلی، زیرا که اوترادوست دارد.

- اوه! توازچه میدانی؟ آیا خودش بتو گفته؟

- لازم نبود بمن بگوید. بهرحال یکبار دیگرهم اسباب خوشی ترافراهم کردم حال دیگرخدا حافظ. فیلیپ - من باید بروم زیرا انسان همیشه کرامت نفس نمیداشته باشد. بهتر است بروم.

- کجا میروی؟

- میروم نزد شوهرخود دریلاق. آخرمن شوهری از خود دارم.

- فیلیپ میخواست مزاحی بکند اما خیلی بکلفتی: اوه! اورا فراموش کرده بودیم. و بعد اضافه کرد:

- همیشه بدون تلخی از من یاد کن!

- در انجا اقلا اینقدر میشود که سعادت شمارا نخواهم دید خدا حافظ!

این را گفته از سالون خارج شد وفیلیپ بارفت فوق العاده خارج شدن اورا نظاره میکرد وضمناً خوش بود که از نگاه های ملامت آمیز او خلاص شده است. ابتداء بچشم خود اورا تعقیب کرده، سپس درآئینه قدنمائی رفتار اورا

میدید . قامت خوش ساخت ، شانه های مدور وخطوط موزون اندامش راکه تاچند روز پیش تمام خوشی های اومربوط بآن بود ازنظر گذشتانده خودش متعجب شد که چگونه درظرف فرصت کوتاهی انسان به نسبت جاذبهٔ جسمیکه سابقاً بشدت آرزومندآن بوده است ، باین درجه بی‌اعتناء میگردد؟ حقا که شیفتگی اوخیلی سوزان اما نهایت گذری وخیلی شبیه بوده بآن قسم اشتیاقهای جسمانی که خطر کلی مردهارا تشکیل داده ،اکثراوقات اسباب خبط های دوطرفه‌را فراهم‌میسازد .

حالا نکه امروز دیگر تمام‌سعادت‌اورا ماری دیتراگ تمثیل میکرد آیالو سیالرنی درچشمان دختر زیبا حقیقت راخوانده بود؟ چشمان ماری یك قسم عشق دیگری را نشان میداد که ازجنس عالیتر وکمیاب تر وازهمین نقطهٔ نظر دوام دارتری‌بوده که دران میل وآرزو باتوافق فکرودل مخلوط میباشد وتوافق‌مذکور بیش‌ازتمام‌آن امیال دوام کرده وحقیقتهً میتواند که‌تمام عمرباقی بماند !

« آیااین عشق دوام خواهد کرد ؟ »این سوالی بود که بی‌اراده قلب‌شکاکش از اومینمودوبا خود میگفت « بسااوقات انسان‌نسبت‌به‌اوضاع ظاهری‌دختران جوان فریب میخورد. شاید اینهم کدام دامی باشد ،همان دام مشهور ازدواج که‌معمولاً مردهادرحدود عمرسی وگاهی هم پسان تر بآن می افتند .... »

ازاین رومیخواست بصورت‌فوری از خودماری درین خصوص معلومات بگیرد وخود را از طرف او مطمئن سازد . ماری در سالون مشغول رقص بود - وقتی از رقص فارغ شده‌نشست خودرا باونزدیك ساخت وچون میخواست در جملهٔ کسانیکه‌دردورهٔ آینده بااو میرقصند اسم خود راثبت کند دید شخص دیگری آنرا گرفته است از این پیش آمد عصبانی شد — اماماری اوضاع اورا ملتفت شده ، با مدادش آمد .

- میتوانم ماندگی را بهانه کرده ، هیچ دعوتی را نپذیرم . توراستی باین‌درجه مشتاق رقص هستی ؟

- نه ، اما دیدارتووصحبت ترامشتاقم .

- خوبست ، دردهلیز باهم قدم میزنیم .

ماری سوالی راجع به‌کنتس لرنی ازاو کرده ، فیلیپ فهمید که بچه اندازه این صحبت مختصر در نظر او مهم بوده‌است وبعدازعزیمت آیندهٔ‌خود ازرومابا واطلاع داد.

مادموازل‌شمابه پاریس بر میگردید ؟ من هم‌بزودی دران جابشما ملحق خواهم شد ، بوزارت خواسته شده ام .

- چقدر باید افسوس کرده باشید !

- خودم خواهش کرده‌ام .

- معلوم است‌که درینجا ساعت تان تیر نبود - چگونه امکان دارد که کسی خودش مطالبه کند که ازروما پس خواسته شود ؟ این مسئله باور کردنی نیست.

یك‌قسم شرم‌مخصوصی که دردیپلومات ها خیلی کم دیده میشود ، اورا هنوز هم مانع میشدوجرئت نمیکرد مستقیماً اعتراف کند-چون‌میدانست که مادموازل‌ماری‌بسیار فهمیده وادیبه است بنابران ازطریق‌ادبی خواست مطلب خود را اظهار نماید .

-درکتاب « خاطرات ماورای قبر » بهترین تعریفات رومارا خوانده باشید ؟

- البته .

- وقتی شاتو بریان دران جا (پولین بومون) رااز دست‌داد ،آیا خویشتن رامیان خرابه‌ها تنها ویکس‌حس نمیکرد ؟

ماری باوضع رقت آمیزی‌پرسید :

- آیا شماهم کسی را از دست داده اید ؟

فیلیپ بدسته خودرا بوضعیت مشکلی دوچار کرده ، حال نمیدانست که چه قسم مطلب راتوضیح کند بالاخره بخود جرئت داده بلحن ملائم وظریفی گفت :

- بلی چونکه شما میروید .

ماری تبسم کرده سرخ شد وباین قسم عشق یکدیگر خودرا که قبلا حدس زده بودند بیقین درك کردند .

ماری دیتراگ دروقت بالا شدن میان خانهٔ لفت دستمال خون آلود رابدقت معاینه میکرد: آیا علامهٔ کدام مرض مهم است ؟ میبایست از خوشبختی که بآغوش باز بجانب او می‌آمد خود داری کند و یا اینکه اقلا آنرا بتعویق بیندازد ؟ بمجردیکه بخانه رسید ، سر راست باطاق پدرش که‌در حصهٔ اپارتمان بزرگ واقع‌شده بود رفت . پدرش ازصاحبمنصبان سابق سواره نظام بوده که بعداز جنگ دراثر اصرار زن خود که دوری‌از پاریس را تحمل کرده نمیتوانست استعفی‌داده‌وبتتبع وجمع آوری

اسناد می‌پرداخت زیرا این شغل اورا تقریبا همیشه تنها گذاشته ازمحیط پرشور پاریس دورمیماند . درحالیکه‌زنش شیفتهٔ مجالس بود . یك اسپ ، یك کتاب خانه و تتبع درترجمهٔ حال (میورا) که برای آن چندین مسافرت باطالیا کرده‌بود ، تمام مشغولیتش راتشکیل میداد . موسیو دیتراگ برای دختریکدانهٔ خودبحیث‌یك‌دوست ویك‌محرم بسیار شفیق وحقا که مهربان ترازمادر بود زیرا مادرش همواره یادرخانه حاضر نمیبود ویامهمان میداشت .

پدر بمجرد شنیدن قصهٔ دختر خود و دیدن دستمال خون آلود ، فوری به تسلی اوپرداخت‌اما در عین زمان خودش رامخوف ترین اضطرابات‌دامنگیر شده بود .

ـ دستی طبیب مخصوص خودما دکتور (ملیتی) را میخواهم .

بلا فاصله گوشك تیلفون را برداشت . دکتور بعد از ظهر وعدهٔ آمدن داد . دیتراگ باو گفت که قبل ازاظهار تشخیص باید باخود اوصحبت کند . « به اوهیچ بمن همه چیز را باید گفت » « درست است » . دکتور پیرهم بنوبهٔ خود دخترجوان را که ازطفولیت تحت‌معالجهٔ اوبود ، اطمینان داد وگفت که این خون از کدام رگك خیلی باریك که پاره شده خارج گردیده . باقی شش ها بکلی سالم است وهیچیك صدائی در موقع گذاشتن آلهٔ جذب صدا بگوش نمیرسد . ولی‌چون وقت‌عروسی نزدیك است بهترخواهدبود اگرتوسط پروفیسور(لاموت‌آشار) بذریعهٔ ماشین اکسریزهم معاینه کرده شود . واین‌نظریه بجزازیك احتیاط ساده چیزی دیگری‌نیست زیرا قطع‌نظر ازمراعات صحت خود دختر وشوهر واولاد های آیندهٔ شان ، صرف ازسبب اینکه بتوان بدون کدام خستگی مسافرت (ماه عسل) را انجام داد تجویز مذکور مفید و عاقلانه بوده است ! این افکار مثل برق دماغ دختر جوان راعبور کرده سپس‌برای‌مزید اطمینان خودپرسید

ـ پس ، من میتوانم که آرام‌وگذشته از آن خوش هم باشم ؟

ـ بلی ، بلی‌ماد موازل‌ماری‌میتوانید بلکه میباید که آرام وخوش‌باشید .

وقتیکه‌ازاطاق خارج شدند ، درد هلیز به موسیو دیتراگ که‌تنها برای مشایعت‌اوبر آمده بود چنین گفت

ـ فوری یکبار بخانهٔ من بیائید من‌انتظار شمارادارم

ـ خطرناك است ؟

ـ هنوزنمی دانم .

موسیو دیتراگ قبل ازخارج شدن ازخانه هرطور بود دختر خودرا خاطر جمع ساخت و دختر قطعا ملتفت نشد که کدام مذاکرهٔ خفیه مابین پدرش ودکتور واقع شده‌داشد ـ ۱۵ دقیقه بعددکتور (میتی) که‌درهمان‌نزدیکی سکونت داشت ، از زمبرده پذیرائی میکرد .

ـ بگوبه‌بینم چه خبر است ؟ کدام تهدید سل ؟

ـ نه سل نیست

ـ پس چیست ؟

ـ میدانم .

نمیدانید . اما کدام شبههٔ خودارید ـ و گرنه چرا اسم پروفیسور لاموت آشار رابردید اگر وضعیت را خطرناك نمی دانستید ؟

طبیب پیرکه بکمال تواضع وصداقت اظهار کرده بود که چیزی نمیداند ، طوفان سوالات خجالت آور اورا گوش‌میداد ودر صدد بود تاچنان جوابی پیدا کندکه نه اطمینان دهنده باشد ونه مأیوس کن .

ـ حقیقت اینست که ازطفلی که من صحت این دختر رامراقبت کرده ام ، همواره با آنکه هیچیك از اعضای مهمه اش ناخوش نبوده ، جسم اوبطور عمومی‌حساس‌بوده است . شش‌ها ، قلب وجگر درست است . این دستمال خون آلود شاید علامت کدام صدمهٔ شش باشد . هرقدر گوش دادم چیزی نفهمیدم . نمیدانم چه علائمی یافته ام (زیرا این علامات بسیارغیرواضح ومبهم‌وبی دوام‌میباشند) که میترسم کدام کیفیت دیگردربین نباشد . میخواهم اولاً خودم تشخیص خود راتکمیل نمایم . عروسی‌صحت کامل میخواهد.من‌هم مثل‌شما آرزودارم که‌دخترتن بدون هیچ خوفی عروسی شود .

ـ دکتور استدعا دارم مرا از حدسیات خودتان مطلع‌بسازید .

ـ طبیب هیچگاه حدسیات ندارد .

ـ از گمانها وشبهاتیکه دارید .

ـ شبهاتیکه درذهن انسان خطورمیکند هیچ یك جنبهٔ علمی را ندارد . طبیب اتکاء نمیکند جزبر علائم محسوسه

ومن تاحال هیچیك علامت‌محسوس نیافته ام .

موسیو دیترا گك باوجود اصرار وابرام بیش ازین چیزی درك کرده نتوانست طبیب بیچاره درحالت بدی گرفتار شده بود ـ زیرا مخوف ترین فرضیات بدماغش خطور کرده اما بهیچوجه جرئت نداشت پیش ازانکه یقینش نرسیده بکسی‌چیزی‌بگوید .

واین تیقن هم بوسیلهٔ معاینهٔ ایکسریز بهم رسید وپروفیسور لاموت آشار که درتشخیص شهرت بزرگی را کسب کرده ، فرضیات او راتصدیق نمود . دختر جوان ازهردو دکتور بایك اضطرابیکه در زیرتبسم ملیح خود مخفی کرده بود ، درین باره چنین سوال کرد :

ـ خیلی میترسیدم که مبادا شروع مرض سل باشد . پس شمابگوئید که باین مرض مدهش گرفتار نیستم ؟

ـ مادموازل مابشما اطمینان میدهیم که‌بقدر یك ذره هم از آن ترس نداشته باشید .

خوشبختانه که خودش‌سوال رابهمین‌قسم طرح کرده وهیچیك امکانات دیگری را زیر نظر نگرفته بود . پس همراه پدرخود باچهرهٔ بشاشی‌بمنزل برگشت .

ـ بابه جان ، حال دیگر خوشبختم ـ اما درخوشبختی خود شمارا فراموش نخواهم کرد .

ـ جان من ، ازطرف من اجازه داری که فراموشم نمائی ـ سعادت توبرای من کافیست .

ـ شما هم درخوشبختی من شامل میباشید .

پدر بسیار میخواست که خود را خندان نشان بدهد اما میدانست که هردو طبیب درانتظارش میباشند تاخبر دیگری را باواعلام نمایند . درجادهٔ سوشه‌ازموتر پائین شده گفت که‌قبل‌ازنان خوردن میخواهد درجنگل کمی گردش کند ـ بمجرد یکه تنها شد یك‌موترکرایه‌کرده‌بخانهٔ پروفیسر لاموت‌آشارآمدپروفیسور بقساوت تمام حقیقت‌را برایش باز گفت . زیرا این شخص بسااوقات حقائق را به‌خود مریضان نیز میگفت چه بعقیدهٔ اواین‌قسم احتیاط ها بیفائده میباشد . بنا بران هیچگاه این قسم بازیهای‌مضحك را ولو محض از نقطهٔ نظر انسانیت ونوعیت باشد ، خوش نداشت . بلکه بر خلاف میخواست خوداشخاص راخبرکند تاترتیبات خود را اتخاذ نمایند . بفکر اوهرانسان‌برای‌مرگ آفریده‌شده ، پس چرامرگ را مخفی باید داشت ؟ وبربی‌غیرتی عموم درین طورموارد ، سخت‌حمله میکرد .

ـ موسیودیترا گك که نمیخواست درحضور همچه یك قاتلی سقوط خویش را نشان بدهد ، زیرلب گفت : چه باید کرد ؟

ـ هیچ . سرطان‌منتشراست . حال دیگرکار ازکار گذشته . ازطرف دیگر مرض مخفی ودرك آن‌مشکل است زیراکه درد ندارد . چیزیکه‌مرامتعجب میسازد ، اینست که‌چگونه درجوانی واقع شده ، این‌شکل مرض‌در جوانی خیلی بندرت اتفاق می افتد .

ـ عملیات ؟

ـ فائده ندارد ، زیرا عام ومنتشر شده .

ـ رادیوم ؟

ـ استعمال آن ممکن نیست .

ـ بسیار دردخواهد کشید ؟

ـ گمان نمیکنم .

ـ طول خواهد کشید ؟

ـ نه ، درین عمر دیر دوام نمیکند .

ـ مثلا چند وقت ؟

نهایت ۳ یا ٤ ماه .

ـ میدانید که درهاروز دیگر بایدعروسی کند ؟

ـ شدندارد .

ـ خیلی سخت است .

بعد موسیو دیترا گك ازجا برخواست . باقی مسائل مربوط بخودش بود نه بآن طبیب معروف که لحظه به‌لحظه علائم بیصبری ازخود نشان میداد زیراکه‌دیگرمشتریان منتظرش بودند .

ـ جناب دکتور اینست‌حق‌مشورهٔ شما .

دکتور بمشایعت اوبرخواسته برای‌آنکه بارمحکومیتی راکه بردوش او انداخته بود ، قدری تخفیف داده باشد گفت : باوجود این جوانی ازخود ذخائروقوای مخصوصی دارد . شایدبامرض‌مبارزه‌بکندومبارزه‌طول بکشد . . . .

پدر بدبخت از اوتشکر کرد ـ امانمیخواست باین چیز های واهی خود راتسلی بدهد . برای‌فکر کردن ودرد کشیدن میخواست تنها باشد . وقتیکه بمحلهٔ خود رسید راه جنگل رادرپیش گرفت ودرجادهٔ منزوی باریکی بآنطرف کول که‌بصورت مارپیچ تاشلالهٔ بزرگ امتداد یافته است ، مشغول قدم زدن شده ، تفکرات خود را نسبت به واقعهٔ مولمهٔ که‌برایش رخ داده بود ، شروع کرد

دخترش عزیزترین دارائی او در دنیا بشمار میرفت اما اورا برای خاطر خود نمیخواست بلکه بایستی بخود آن وجود عزیز و قیمت دار فکر کند . اکنون دیگر ماری نمیتوانست عروسی کند گویا سعادت او قبل ازاینکه بآن برسد درهم شکسته بود بایستی قبل ازمرگ خیلی عذاب بکشد مگر اینکه نامزدش راضی شود باینکه بکدام بهانه نامزادی را طول داده ودربرابر مریضی مختصری اینقسم یك بازی مضحکی را اجراء نماید ؟ آیا فیلیپ اوبیری چنین یك استعدادی راخواهد داشت ؟ شك نیست که دخترش رادوست میداشت ولی باوجود این در رفتار و اوضاع و حتی در خطوط چهره‌اش چنان یك لاقیدی پرتفنن وچنان یك حالت استهزاء آمیزی خوانده میشود که از روی آن بهیچوجه نمیتوان اورالایق جذبه ، جوانمردی وایثار تصور کرده هیچگاهی راضی نمیشد که اسم وشهرتش درخفا باشد به سوانح وترقیات وعادات خویش خیلی علاقه داشت . و بلاشبهه اسم ونسب وثروت ماری هم دراین وصلت زیر نظر او بوده است وخلاصه اینکه تمام ظواهر جوان مذکور چنان نشان میداد که بایستی سعادت خویش را بر سعادت دیگران همواره ترجیح بدهد .

پدر بدبخت غرق این خیالات غم انگیز بوده ،باخود میگفت: « آه ! اگر بجای اومن میبودم ! » . اگرفیلیپ کم ازکم سکوت اختیارنماید ؟وبگذارد که وقائع خود جریان شوم خویش رابخود خودطی کند؟ویااینکه گفتهٔ اطباء رانزد خودنگه داشته بکسی نگوید؟ این فکر اخیریك لحظه دماغ اوراعبور کرد - لیکن فوری خطروخیانتیراکه دران مضمر بودپیش چشم خویش مجسم کرده ، از آن صرف نظر نمود . وتصمیم جدی‌تر وشریف‌تری اختیار کرده وضعیت خود را ضبط نمود وظیفهٔ اوواضح بودیعنی که بزودترین وقت وحتی در همین شب باید فیلیپ اوبیری راخبر کندزیرا وقت تنگ بوده دعوتنامه هاصادر وترتیبات عروسی راگرفته بودند- درینوقت معطل کردن عروسی مشکل وفهماندن علت آن برای نامزد ازآنهم مشکل‌تر بود - تاچه رسد باینکه موضوع فسخ نامزادی بمیان بیاید ؟ موسیو دیتراگث میخواست بهرقیمتی که باشد ازاین وضعیت شك وریب خارج شود. دربین کول وآبشار یك موتر پیدا کرده بخانهٔ فیلیپ آمد . ومصمم شدکه همین امشب خبرشوم راباو باز گوید - ولی قول شرف بگیرد که به هیچکس گفته نشود . به هیچکس ومخصوصاً بمادرش زیرا اوزنی بود سبك سرو خیلی امکان داشت که در جوش مصیبت وبد بختی افشای راز بکند .

دیتراگث باحالتی مرگبار ، درب اپارتمانی را که فیلیپ در محلهٔ (اوتوی) برای خود کراهه گرفته بود ، کوفت . مقدرات ماری بایستی تاچند لحظهٔ دیگر درهمین خانه فیصله شود .

- ۳ -

- داماد -

در قضایای وخیم آیا میتوان قبلا حدس زد که شخص طرف مقابل خواه مرد و خواه زن مسئله رابچه قسم تلقی میکند وعکس العملی که نشان میدهد چه خواهد بود ؟ آیا اشخاص مذکور دراثر شنیدن قضایا آنقدر ضبط نفس وخودداری کرده خواهند توانست تابدرستی ترتیبات لازمهٔ مقاومت با مصائب مذکور را اتخاذ کنند ویا اینکه بی اختیار تسلیم شك وترددوما یوسی واقع خواهند شد ؟ موسیو دیتراگث هم میخواست وضعیت فیلیپ اوبیری را قبلا پیش خود مجسم سازد . شاید این جوان از روی شرافت مندی ویا صرف بملاحظهٔ غرورمردانگی ، فوری قبول کند که نامزدی بین آنها برقرارمانده ، این بازی مضحك را درمحضر دختر بدبخت که دیگر باآواز دواج کرده نمیتواند بازی کند درینصورت نباید از اوفوری طالب جواب شد بلکه باید برایش موقع دادتادرچنین موقع باریك و درین چنین یك کارپرخطر که ایثارفوق العاده ازاومطالبه کرده می شود وشاید پسان ازآن پشیمان شودخوب ،فکر کند . بنا بران تصمیم گرفت که خبرمدهش را بتاوباز گفته ولی برایش وقت فکر کردن را بدهد وفقط فردا ازاو طالب جواب شود - طبیعی است که باین قسم جواب مذکور مطمئن تر خواهد بود زیرا برعلاوه جوان اخلاقاً مکلف خواهد شد که تالمحهٔ اخیر مواظبت کند و نگذارد که اندك غم ودردهم دردل او راه بیابد .

اماقبل ازهمه چگونه این خبرمدهش درحالیکه بیچاره بهیچوجه منتظرشنیدن آن نیست ، باو گفته شود ؟ فیلیپ تازه بخانه مراجعت کرده مشغول تبدیل لباس بود. از وضعش معلوم میشد که خوشحال است .

- بمسرت تمام باستقبال پدر زن خود آمده گفت : - شما بزمن سبقت کردید . آلان بمادموازل ماری تیلفون کردم که میخواهم اورابه بینم اومرا برای

صرف شام دعوت کرده . خیلی خوش بود زیرا اطباء برایش اطمینان کامل داده اند میدانید اکنون چقدر خوشحال هستم !

ایا ممکن است انسانی بتواند این سعادت سرشاررا بیك ضربت درهم شکند ؟حالت موسیو دیتراگ از شنیدن کلمات دامادش که نماینده‌گی از شیرین ترین امید های جوانی میکرد ، خیلی بهم خورده ، سکوت اختیار کرد تاتیاری جدیدی بکند . ولی همانطور یکه عشق پیش چشم بعضی ها پردهٔ کلفتی می‌آویزد ، بهمان صورت همین‌عشق بعضا انسان را حساسیت مخصوصی نیز می‌بخشد .

ـ چنانچه‌جوان بااضطراب محسوسی گفت :ـ شمارا چه شده که اینطور پریشان بنظر می‌آئید ؟ آه! فهمیدم‌مثلیکه شمارا اطباء اطمینان نداده اند !

وچون در ینحال پدر بیچاره دیگر تاب مقاومت نیاورده درزیر بارغم وغصه تمام قوایش سقوط کرده بود وباشارهٔ سرحرف اورا تصدیق کرد جوان‌دویده پهلوی اونشست ودستهایش‌را بعلامت تضرع دردست خود گرفت.

ـ میدانم که دختر خودرا چقدر دوست دارید ومیدانم که‌بمن هم‌محبت دارید . لیکن هردوی مامرد هستیم پیش ازاینکه شمادهن بکشائید من‌میفهمم که‌مرض او خیلی خطرناك است . حال‌بهتر است مردانه وارحرف بزنیم ومتفقاً راجع به‌آینده فکر کنیم .

ـ فیلیپ بیچاره ، فیلیپ بدبخت !

ـ بگوئید به بینم ، آیامرضش سل است ؟

ـ نه

ـ پس چیست ؟

ـ موسیو دیتراگ بزبانیکه غیر قابل تصویر است، کلمهٔ مدهش‌را اداء کرد.وسپس عکسهائی را که پروفیسر لاموت آشار گرفته ومواقع مرض‌را روی آن معرفی کرده بود باونشان داد ، هیچ‌شکی باقی نمانده، هیچ قسم معالجه،هیچ گونه عملیات جراحی وهیچیك تدبیری نمیتوانست از پیشرفت مرض جلوگیری کند .

فیلیپ اوبیری هم بعدازشنیدن دلائل مذکور خاموش شد شاید درجهٔ تباهی وتمامی امیدهای محوشدهٔ خودرا در فکر خویش ، اندازه میکرد ، وباین‌عشق قشنگی فکرمینمود که‌چندی پیش درسرزمین زیبای روما آغاز یافته وبالذت نفیس خود جمیع احساسات وتمام علائق سابقهٔ اورا بطوری استیلا کرده که‌نزدیك‌است همه‌را ازخاطرهٔ اوزائل سازد

ـ ولی اکنون این عشق جذاب محکوم به‌مرگ قریبی میباشد . خودش چه‌خواهد کرد ؟ اوچه خواهد شد ؟

ـ موسیو دیتراگ که از وضعیت اندیشهٔ جوان هرلحظه انتظار جواب صریحی را داشت ازترس آنکه ازدهن‌داماد خود آن قسم کلمات دلشکن‌را نشنود ، پیش دستی کرده زیرلب گفت :ـ

ـ شما دیگر بااو ازدواج کرده نمیتوانید .

اما از طرف فیلیپ جوابی نشنید و آن جواب دلشکنی که‌منتظر بودهم ظاهرنشد .

بنابران مرد بیچاره جرئت نکرد ، ادامه‌دادن نامزادی را باوتکلیف کند . آیابدبخت باید دومرتبه قربان شدن دختر عزیز خویش را مشاهده کند یعنی هم محکومیت جسمش رابمرض وهم محکومیت قلبش را به صدمهٔ فسخ نامزادی بچشم خود به بیند ؟ امابالاخره جوان ازحالت سکوت خارج شده گفت :ـ

ـ من به چیزیکه هنوز واقع نشده‌است اتکاء کرده نمیتوانم . انصاف‌نیست . تا۱۳روزدیگرمن وماری بایدبهم پیوند شویم‌وهردوبسفر برویم‌ویکجازندگی کنیم .بلی‌زندگی؟ آیا این واقعه صحیح است ؟ اطباء هم اشتباه میکنند ،

ـ اما عکس اشتباه نمیکند .

ـ آیادیگر علائمی هم موجود است !

ـ بلی،پروفیسورلاموت آشاربیرحمانه‌همه‌رابمن شرح داد

ـ اوبسیار جوان است پیش ازوقت نباید خود را مغلوب دانست .

ـ افسوس ! که مرض غیرقابل علاج است . آیاخیال میکنید که من برای معاینهٔ دقیق تراصرار نکرده باشم ؟

ـ دیگر کدام قسم ترددی باقی نیست .

ـ ابداً.

سکوت‌دوباره‌بین آنهاحکمفرما گشت وبجدداً موسیو ویتراگ آنرا بذریعهٔ این‌سوالیکه لبانش‌را می سوختاند درهم شکست ـ

ـ حال شما چه خواهید کرد ؟

ولی باز آن جواب نجیبانه‌را که منتظر ، بود نشنید فیلیپ همینقدر گفت ـ

ـ هنوزنمیدانم ـ ماری‌منتظراست،الان‌پیش اومیروم.

« ناتمام »

تالیف : داکتر محمد ناظم

ترجمهٔ : عبدالغفور «امینی»

سلطان محمود

(۱۲)

قسمت دوم

فصل هشتم

۶ ـ جنگ بر دریای رهت (راهب)

اندکی پس از عودت محمود از سفر قنوج به غزنه اواخر ۴۰۹ هـ ـ اوائل (۱۰۱۹ ع) «تریلوچنپال» با گنده (۱) راجهٔ کالنجر معاهده بست وازو وعده گرفت که در استرداد سلطنت اجدادش از دست سلطان ، باوی کمک نماید (۲). محمود ازین معاهده اطلاع یافت ودر اوائل خزان ۴۱۰ هـ (اکتوبر ۱۰۱۹ ع) (۳) بقصد سرکوبی گنده از غزنه حرکت نمود . تریلوچنپال از قصد محمود خبر شده برای الحاق باافواج هم نام خود گنده ، حکمران قنوج و باری (۴) بطرف جنوب رفت . سلطان به تعقیب تریلوچنپال (۵) شتافته اورادر ۱۴ شعبان ۴۱۰ هـ (۱۵ دسمبر

---

(۱) یا «نده» که عتبی ودیگر نویسندگان اسلامی نگاشته اند. نام اصلی اش از کتیبهٔ «ماؤ چندل» معلوم میشود. رجوع به Epigraphia indiea ج اص ۱۹۵ ـ ۲۰۷ ومجلهٔ انجمن شاهی آسیائی طبع ۱۹۰۷ ص ۲۷۸ ولی سرولیم هیگ اصرار دارد که بنام «نده» خوانده شود .

(۲) گردیزی ص ۷۶ و۷۷ ابن اسیر ج ۹ ص ۲۱۸

(۳) گردیزی ص ۷۶ نیز رجوع شود به عتبی ص ۳۱۷ و۳۱۸

(۴) این واقعه ازص ۷۶ گردیزی استنتاج شده . رجوع «به ضمیمهٔ ك»

(۵) فرخی (صفحهٔ اول ازورق ۱۶)می نویسد که سلطان قبل ازحصول به دریای «رهوت»، قلعهٔ موسوم به «سر بل» را که ازدریای مزبور یك روزه راه فاصله داشت ، بدست آورد. «سربل» ممکنست همان «سبل گره» باشد که بفاصله ۱۵ میل به جنوب «هردوار» بر ساحل چپ دریای گنگا واقع است. درین مقام بقایای یك قلعه که ۸۰۰ گز مربع زمین را احاطه کرده ، پدیدار است

۱۰۱۹ع) (۱) تصادف کرد ـ ولی تریلوچنپال از دریای رهوت (رام گنگا) (۲) از نقطهٔ که دریای مزبور از کوها جدا میشود (۳) گذشته و از پیشرفت سلطان کوشش نمود و با وجود خطر عبور از دریا، هشت نفر از محافظین دلیر و بیباك سلطان، خود را با مشک‌ها در آب انداختند (٤) ـ تریلو چنپال از مشاهدهٔ این حال، دستهٔ از تیر انداز ان خویش را با ٥ فیل امر داد که کار آنان را قبل از رسیدن بساحل بسازند. ولی دلیران سلطان از ریزش باران تیر دشمن هراسان نگردیده در عین شناوری تیر اندازی کنان بساحل رسیدند. قشون سلطان از ملاحظهٔ این احوال، و نیز از وعدهٔ سلطان (که گفته بود کسانی که از انها تعقیب کنند، بعد از ان روز بارامی حیات بسر خواهد برد (٥) تشجیع و تشویق شده بعضی با اسب و برخی با مشک خود را در آب انداختند و بدون اینکه یکنفر هم ضایع شود، صحیح و سالم بآنطرف ساحل برآمدند (٦) فوراً صفوف حرب آراسته بر لشکر دشمن بیفتادند و شکست فاحشی با آنها دادند. غنایم بسیاری از دشمن باز ماند و از انجمله تنها حصهٔ سلطان، ۲۷۰ فیل و دو صندوق مملو از جواهر بود (۷).

تریلو چنپال در جنگ زخمی شده فرار کرد و پس از انکه از سلطان خواهش مصالحه نمود ناکام شد، بطلب معاونت، «برگنده» رفت ـ ولی بدست چندی از طرفدارانش در ٤۱۲ ه (۱۰۲۱ ـ ۱۰۲۲ ع) (۸) بقتل رسید. و پسرش «بهیمپال متهور» بر سریر سلطنت کوچک و از هم پاشیده، و یا اینکه فقط برای اخذ عنوان حکمرانی، جانشین پدر گردید، و از مرگ او در ٤۱۷ ه (۱۰۲٦ ع) (۹) سلسلهٔ هندو شاهیه بخاتمه رسید (۱۰). راجگان این سلسله به علم دوستی سخاوت و عواطف نجیبانه معروف بودند (۱۱).

---

(۱) ابن اسیر ج ۹ ص ۲۱۸ (۲) دریای «رام گنگا» را در قسمت علیای آن «رهوت» میگویند. رجوع به گزیتر شاهنشهی هند ـ ج ۲۱ ص ۱۷٥.

(۳) فرخی صفحه اول از ورق ۱٦ ـ غالبا درنزدیك «افضل گره».

(٤) عتبی ص ۳۱۹ فرخی صفحه اول از ورق ۱٦ «سرولیم هیگ» (ص ۲۱) میگوید: هشت نفر صاحب منصب مسلمان، بدون اجازه و اطلاع پادشاه خود، دفعتا باقطعات خویش از دریا عبور کردند». ولی این قول استناد برمأخذی ندارد. (٥) عتبی ص ۳۱۹

(٦) عتبی ص ۳۱۹ فرخی صفحه دوم از ورق ۱٦.

(۷) فرخی صفحه دوم از ورق ۱٦ گردیزی ص ۷۷ ابن اسیر ج ۹ ص ۲۱۹ فرخی برعلاوه میگوید که در بین غنایم جنگ، دو زن و دو دختر تریلوچنپال هم شامل بود. (۸) ابن اسیر ج ۹ ص ۲۱۹ فرخی صفحه دوم از ورق ۱٦ البیرونی ج ۲ ص ۱۳ (۹) البیرونی ج ۲ ص ۲۱۳ ولی سرولیم هیگ (ص ۲۲) بغلط میگوید که بهیمپال در نزد راجهٔ اجمیر پناه برد.

(۱۰) البیرونی ج ۲ ص ۱۳ چندین نفر از اعضای این خاندان بدربار راجگان کشمیر پناه بردند و در انجا معاش کافی برایشان داده میشد. رجوع به کلهنه. کتاب ۷ ج ۲. ص ۱٤٤ ـ ۱۷۸ و ۲۷٤ و ۹٥٦ و ۱٤۷۰ و کتاب ۸ ج ۲ ص ۲۲٥ ـ ۲۲۷.

(۱۱) البیرونی ج ۲ ص ۱۳ کلهنه کتاب ۷ ج ۲ ص ٦٦ ـ ٦۹

ب ـ روابط سلطان باحکمران ملتان

۱ ـ تسخیر ملتان

ولایت ملتان از زمان فتح آن بتوسط محمد بن قاسم ، بمنزلهٔ قراول خانهٔ اسلام درهند بشمار میرفت . درقرن چهارم هجری ، قرامطه درانجا دست یافته ویك سلسلهٔ حکمرانانی دران جاقایم نمودند که تابع خلفای بغداد نبودند (۱) . آوانی که سبکتگین برسر اقتدار آمد ، ابوالفتح داؤد بن نصر (۲) حکمران قرمطئی ملتان ، باوی روابط دوستانه قایم نمود (۳) وپس ازفوت سبکتگین ، باسلطان محمود ، رشتهٔ این مناسبات حسنه را تعقیب کرد .

ولی متأسفانه این وضعیت مدت درازی دوام نکرد . وقتیکه سلطان از سفر « بهتنده » در ۳۹۵ هـ (۱۰۰۵ ع) عودت نمود ، داؤد غالباً از عبور قشون سلطان از میان ولایت ملتان ، اظهار نارضائی کرد (٤) . بنابرین سلطان بقصد سرزنش ومطیع ساختن او ، دربهار ۳۹٦ هـ (مارچ ـ اپریل ۱۰۰٦ ع) (٥) از غزنه بصوب ملتان حرکت کرد وچون عبور از دریای سند از قسمت پائین آن خالی از خطر نبود ، تصمیم گرفت از قریب پشاور از دریا بگذرد . درهمین اثنا « انند پال » برای جلوگیری از نهضت سلطان به پشاور حرکت کرد وبالاخره هزیمت یافت .

بعد سلطان سر راست ازمیان پنجاب گذشته به ملتان رفت . داؤد از ترس جان به جزیرهٔ واقع در دریای سند بگریخت . امافوج ساخلوی ملتان ، درب قلعه را برروی سلطان بستند و قلعه محاصره شدوپس ازهفت روز بزور شمشیر مفتوح گردید (٦) اهالی شهر درخواست عفو کرده وعده نمودند که مبلغ ۲۰ ملیون درهم (۷) بعنوان غرامت بپردازند . سلطان درخواست آنها را پذیرفته از قصاص درگذشت . ولی برقرامطه رحم ننمود

---

(۱) البیرونی (ج۱ص۱۱٦) میگوید: جلم بن شیبان اولین فردی از قرامطه بود که ملتان را متصرف شد . نیز رجوع شود بمسعودی ص ۲۳٤ و ۳۸٥ .

(۲) « برگز » (ترجمهٔ فرشته ج۱ص٤۰) میگوید داؤد ازاولادهٔ « شیخ حمیدلودی » بود : حالانکه غلط است وسهواً بعوض « لاوی » « لودی » نوشته شده و« لاوی » بقول مسعودی (ص۲۳٤) غالباً از اسلاف داؤد بود ـ وهمین غلطی دیگر نویسندگان رانیز دراشتباه انداخته داؤد را « لودی » خواندند .

(۳) فرشته ص ۱۸ و ۲٤ .

(٤) عتبی (ص۲۱۱) می نویسد علت حملهٔ محمود برملتان این بود که داؤد مذهب قرمطی را اختیار کرده بود .

(٥) عتبی ص ۲۱۱ درالفی (صفحه اول از ورق ۳۷۲) بغلط تحریر است که سلطان از غزنه در اوائل (۳۹٦ هـ) اکتوبر (۱۰۰٥ ع) حرکت نمود .

(٦) گردیزی ص ٦۷ .

(۷) عتبی ص ۲۱۲ گردیزی ص ٦۷ و ٦۸ ولی معلوم میشود درمبلغ غرامت مبالغه شده .

وصد ها نفر از آنها را بقتل رسانید (۱) ـ حتی مسجد جامع شان را به گدام خانه تحویل داد و درانجا حنارا دسته بندی میکردند (۲).

سلطان بعد ازین به تصرف مضافات ولایت ملتان «وبهتنده» پرداخت (۳). ولی کمی نگذشت که از تجاوز ایلك خان به خراسان، باوخبر رسید وحکومت ملتان را به «سخپال» یا «نواسهٔ شاه» (٤) تفویض نموده برای رفع خطر از خراسان، به غزنه شتافت.

۲ـ بغاوت سخپال

سخپال از امتداد مجادلات بین سلطان وایلك خان استفاده کرده ازدین اسلام برگشت ودرزمستان ۳۹۸ هـ (دسمبر ۱۰۰۷ ع) علم بغاوت برافراشت. خبر این شورش بسلطان در ربیع الثانی ۳۹۸ هـ (جنوری ۱۹۰۸ ع) هنگامیکه افواج شکستی ایلك خان را تعقیب مینمود، رسید (٥). لذا از تعقیب صرف نظر کرده با وجود خرابی ومشکلات موسم (که قرار معلوم سخپال برای اغتشاش، مترصد بآن بود) به هند بازشتافت (٦) وبملتان وارد شد سخپال با آنکه مقاومت نمود، مغلوب شده هزیمت یافت وغالباً در کوهای نمك پنجاب (۷) که اندپال، برادر ویا پسرعمش هنوز درانجا از اقتدار نیفتاده بود، پناه برد. ولی اورا بزودی دستگیر بحضور

---

(۱) عتبی ص ۲۱۲ عنصری ص ۸۰ در آداب الملوك (صفحه اول ازورق ۸۰) آورده که سلطان چند ان از قرامطه بکشت که جوی خون ازدروازهٔ لاهوری که بساحل غرب شهر وقوع داشت جریان یافت ـ ودست سلطان دراثر چسپنا کی خون به قبضهٔ شمشیر محکم شده بود وتاتا آب داغ نشستند دست ازقبضه جدا نشد.

(۲) البیرونی ج اص ۱۱۷

(۳) ابن اثیر (ج۹ص۱۳۷) میگوید سلطان پس ازسقوط ملتان به عزم تسخیر «گوالیار» و «کالنجر» پیشقدمی کرد ـ وبیانی که ابن اثیر راجع به عملیات حربی این دومقام میدهد، همانست که گردیزی وسبط ابن جوزی درتحت وقایع ٤۱۳ هجری گفته اند. و ازین معلوم میشود که ابن اثیر این دو سفررا بهم آمیخته است.

(٤) گزیده ص ۳۹۷ عتبی ص ۲۲۳ ولی سر ولیم هیگ بدون ذکرمأخذی، میگوید که سخپال به حکومت «اوند» und یعنی «ویهند» تقرر یافت.

سخپال که «نواسهٔ شاه» نیز نامیده می شد، نواسهٔ راجه جیپال ازسلسلهٔ هند وشاهیه بود ـ رجوع به آداب الملوك صفحه اول ازورق ۸۸ گزیده (ص ٦۹) می نویسد که سخپال از جملهٔ آن اسرای جنگ بود که ابو علی سیمجوری درنیشاپور غالباً در ۳۸٥ هـ (۹۹٥ ع) ازسلطان گرفته بود واورامسلمان ساخت. بدینقرار سخپال بایستی قبل تر ازین تاریخ (یعنی غالباً در ۳۷٦ هـ) (۹۸٦ ـ ۹۸۷ ع) که حسب مفتول جیپال چند نفر ازخویشاوندان خودرا گروگان بنزد سبکتگین گذاشت بدست سبکتگین افتاده باشد.

(٥) گردیزی ص ٦۹ فرشته ص۲٦ احتمال دارد سخپال بتحریك ایلك خان بغی کرده باشد.

(٦) عتبی ص ۲۲۳ گردیزی ص ٦۹ فرشته بغلط میگوید سلطان شخصاً بمقابل اونشتافت.

(۷) گردیزی (ص٦۹) میگوید سخپال به کوهای «کشنور» بگریخت. کلمهٔ «کشنور» غالباً سهو کاتب بوده واصل آن «کهیوره» است که عموماً «کوهای نمك» راخوانند.

سلطان آوردندویس ازپرداخت ٤ صدهزاردرهم توقیف گردید (١).

٣ ـ تسخیر قطعی ملتان

سلطان در ٣٩٦ هـ (١٠٠٦ ع) بباعث تجاوز ناگهانی ایلك‌خان درخراسان، از تسخیر بعضی از مضافات ملتان باز مانده وبدفع غائلهٔ خراسان شتافته بود. لهذا جهت تکمیل مقصود خویش، دوباره در اوائل ٤٠١ هـ (اکتوبر ١٠١٠ ع) بصوب ملتان حرکت نمود ـ وباقی ولایات رانیز تابع ساخت ـ وابوالفتح داؤدرا که غالباً بنای اغتشاش گذارده بود اسیر گرفت ـ وهزاران قرمطی را که برسر اقتدار آمده بودند از تیغ کشید وبعضی رابه قلاع مختلف اسیر کرد (٢). داؤد درقلعهٔ «غورك» محبوس مانده وحیات خودرا بآرامی در انجا بسربرد (٣).

بعد ازین سلطان به غزنه عودت نمود.

ج ـ لشکرکشی بدیگر حصص هند

١ ـ فتح بهتنده (بهاطیه)

در سال ٣٩٥ هـ (اکتوبر ١٠٠٤ ع) (٤) سلطان برای تسخیر قلعهٔ مستحکم «بهتنده» (٥) ازغزنه حرکت نمود و این قلعه براهی واقع بوده (٦) که ازشمال غرب بوادی زرخیز گنگا امتداد داشت. سلطان از راه «حصار» و «واشتان» واقع دربلوچستان امروزه (٧) رهسپار گردیده دریای سندراازنزدیك‌ملتان‌عبور (٨) نموده به «بهتنده» رسید. «بجی رای» (٩) راجهٔ «بهتنده» بحدی ازقوت خود اطمینان داشت که بعوض اینکه خودرا درقلعه‌حفاظت نماید بیرون برآمده درمیدان آغاز بجنگ نمود وتا سه‌روز خیلی دلیرانه‌مدافعه کرد (١٠) حتی‌ازین

---

(١) گردیزی ص٦٩ درآداب الملوك (صفحهٔ‌دوم ازورق ٧٦) مسطور است‌که نواسهٔ شاه بعدازوفات سلطان مسعود، اتحادیهٔ از راجگان ولایات جنوبی کشمیر تشکیل داده به لاهور حمله آورد ـ مگر منکوب و مقتول گردید. نیز رجوع شود به ابن الیر درذیل حوادث ٤٣٥ هجری.

(٢) گردیزی ص ٧٠ البیرونی ج١ص١١٦و ١١٧ ولی باوجوداین کشتارهااقتدارقرامطه مضمحل نشد. وپس از فوت سلطان‌مسعود، بزیرقیادت‌پسر داؤد، دوباره‌قد برافراشتند. رجوع به آداب الملوك. صفحهٔ اول‌از ورق ٧٦ وطبقات ناصری ص ٤٩١

(٣) گردیزی ص ٧٠ «غورك» بفاصلهٔ تخمیناً ٥٠ میل بشمال مغرب قندهار واقع است.

(٤) ابن اثیر ج ٩ ص ١٣٠

(٥) «بهاطیهٔ» نویسندگان اسلامی. راجع‌بموقعیت آن

(٦) گزیتر بکانیر تالیف کیطان «پاؤلت» ص١٢٢.

(٧) گردیزی‌ص٦٦ «والشتان» نام مقام «سلبی» واقع دربلوچستان بود.رجوع به «لوسترینج» ص٣٤٧ نیزمقایسهٔ کنید بابیهقی‌ص٧٢ وابن‌فندق صفحهٔ دوم ازورق ٥٧

(٨) عتبی ص٢٠٨

(٩) سرولیم‌هیگ (ص ١٤) بغلط اورا «بجره» میخواند.

(١٠) عتبی ص ٢٠٩

مقاومت هنود ، فوج سلطان معنویات خود را باخته ودر روز چهارم از اوضاع جنگ چنان معلوم شد که « بجی رای » بایست پیشرفت کند (۱) ولی سلطان ملتفت این حال بوده قشون خویش را دلداری و تشجیع نمود واولاً خودش در قلب دشمن حمله برد وبهر طرف ضربات سختی وارد کرد (۲) ـ قشون نیز ازو پیروی کرده چنان هجوم شدیدی بردند که قبل ازغروب ، صفوف هنود درهم شکسته پاشان گردیدند .

راجه « بجی رای » باندرون قلعه که بدور آن خندق وسیع وعمیقی بوده واستحکام آن شهرت داشت ، پناه برد . سلطان قلعه را محاصره نموده فرمود خندق را باسنگ ودرخت پر کنند راجه از مشاهدهٔ این حال ، وضعیت خویش را در خطر دیده محافظین قلعه را برای دفاع برگماشت وخود از انجا بگریخت (۳) . ولی پناهگاه او بزودی مکشوف گردیده دوباره محاصره شد مگر راجه مرگ را بر اسارت ترجیح داده انتحار کرد (٤) .

مرگ «راجه » معنویات محصورین را سقوط داده قلعه بدون مقاومت زیادی تسخیر شد . واز دشمنان بجز آنانیکه قبول دین اسلام نمودند بقیه از تیغ گذشت . وغنایم سرشاری بدست فاتحین افتاد . ازانجمله حصهٔ سلطان به استثنای طلا و نقره واسلحه به ۱۲۰ فیل بالغ میشد (۵) .

سلطان برای تسخیر مضافات سلطنت «بهتنده» چندی توقف نمود وبرای تعلیم تازه مسلمانها معلمین مقرر کرد (٦) وخود عزیمت غزنه نمود. وچون در بهتنده مدت زیادی اقامت داشت ودریا یای پنجاب غالباً بباعث بارانهای پیش از وقت طغیان کرده بود، بسیاری اسباب سفر را آب برد وچندین نفراز مجروحین لشکر که از تیرهای دشمن زخم برداشته بودند ، دستخوش امواج دریای سند گردیدند (۷) ـ برعلاوه خصومت حکمدار ملتان (که غالباً ازعبور قشون سلطانی ازقلمرو اوراضی نبود) برین تلفات افزود (۸) .

سلطان پس از تحمل سختی های زیاد بالاخره در اواسط ۳۹۵ هـ (می ـ جون ۱۰۰۵ ع) وارد غزنه شد .

---

(۱) عتبی (ص۲۰۹) اشارهٔ مبهمی درین موضوع مینماید . وفرشته تفصیلاتی نسبت به عتبی و گردیزی میدهد .

(۲) عتبی ص۲۰۹ (۳) عتبی نیز (ص۲۰۹) ازچند کوه اسم میبرد که شاید همان کوهای نزدیك « هانسی » باشد گردیزی (ص٦۷) میگوید راجه بسا حل دریای سند که شاید نام قدیم شعبهٔ دریای « هگره » باشد ، پناه برد .

(٤) عتبی ص۲۱۰ گردیزی ص٦۷

(۵) عتبی ص۲۱۰ گردیزی (ص٦۷) ۲۸۰ فیل می نویسد .

(٦) عتبی ص ۲۱۰ .

(۷) عتبی ص ۲۱۰

(۸) فرشته (ص۲۵) میگوید که داؤد نسبت به رویهٔ ناشایستهٔ خود ، سلطان را متاذی ساخته بود .

تسخیر نراین پور

در اوائل ۴۰۰ ه (اکتوبر ۱۰۰۹ ع) (۱) اندکی پس ازعودت از «نگر کوت»، سلطان سفر «نراین پور» (۲) را (غالباً برای کشودن راهی ازطرف ملتان و بهتنده به «دوآب گنگا») پیش گرفت. راجهٔ نراین پور اگرچه مقاومت کرد مگر خودش مغلوب و شهرش تسخیر شد. بعد ازین سلطان بغزنه برگشت (۳).

چندی بعد، راجهٔ نراین پور (۴) پیغام دوستانه بسلطان فرستاد مبنی برینکه سالانه ۵۰ فیل برسبیل باج پر داخته ومانند دیگر شهزاده گان هند، ۲۰۰۰ نفر بیگار را به عسکری در تحت امر سلطان داخل میکند ودرعوض سلطان کشورش رابوی مسترد سازد.

سلطان پیشنهاد او را پذیرفت. و گویند دراثر این موافقت، تجارت هند وخراسان (۵) خیلی وسعت و زیادت گرفت.

---

(۱) ابن اثیر ج ۹ ص ۱۴۹ عتبی یگانه مأخذ معاصر سلطان است که ازین سفرتذکر میدهد. واگرچه سنهٔ واقعه را نه نگاشته، مگر آنرا این سفر «بهیم نگر» وسفر «غور» (یعنی بین ۳۹۹ و ۴۰۱ هجری) مینویسد.

(۲) عتبی «نراین» میخواند. کننگهم (جغرافیای قدیم ص ۳۳۸ - ۳۴۴) میگوید «نراین» همین «نراین پور» است که در ایالت «الوار» وقوع دارد. نیز رجوع شود به کتاب «مطالعه آثار عتیقهٔ هند» (archaeological Surney of india) ج ۲ ص ۲۴۲-۲۴۷ و ج ۶ ص ۹۱-۱۰۳

(۳) عتبی ص ۲۴۱ و ۲۴۲ دومین مأخذ معاصر سلطان که باین واقعه اشاره کرده، قصیدهٔ غضائری است که در ص ۱۰۰ دیوان عنصری ضبط گردیده ویکفرد آن اینست:

دوبدره زر بگرفتم بفتح نار این بفتح رومیه صد بدره گیرم و خرطال

ابن جوزی (صفحهٔ اول ازورق ۱۵۸) وسبط ابن جوزی (صفحه دوم ازورق ۱۹۸) می نویسند که در ۴۰۲ ه (۱۰۱۱ - ۱۰۱۲ ع) خبر تکالیف قشون سلطان بباعث قلت آب درهند، به بغداد واصل شد. یمکن سفر مذکور همین سفر بوده و شاید سلطان دررساندن راپور آن تعویق ورزیده باشد.

سرولیم هیگ درص ۱۷ کتاب خود (غالبا درباب همین سفر سلطان) میگوید که مقصود ازین سفر، تسخیر دهلی بوده وعلاوه میکند که سلطان در «تراوری» نزدیک کرنال، نیز جنگ کرده. ولی از مأخذ خودنام نبرده است.

(۴) عتبی ص ۲۴۲ عتبی نام این راجه رانمیگیرد، ولی واضحا همان راجهٔ نراین پوراست.

غلطی ایلیات وداؤسن را در ج ۲ ص ۴۴۸ ملاحظه نمائید.

(۵) عتبی ص ۲۴۲ راجع باهمیت تجارتی «نراین پور» درزمان سلطان محمود، البیرونی (ج ۱ ص ۲۰۲-۲۰۵) وجغرافیای قدیم کننگهم (ص ۳۳۸ و ۳۳۹) را مطالعه کنید.

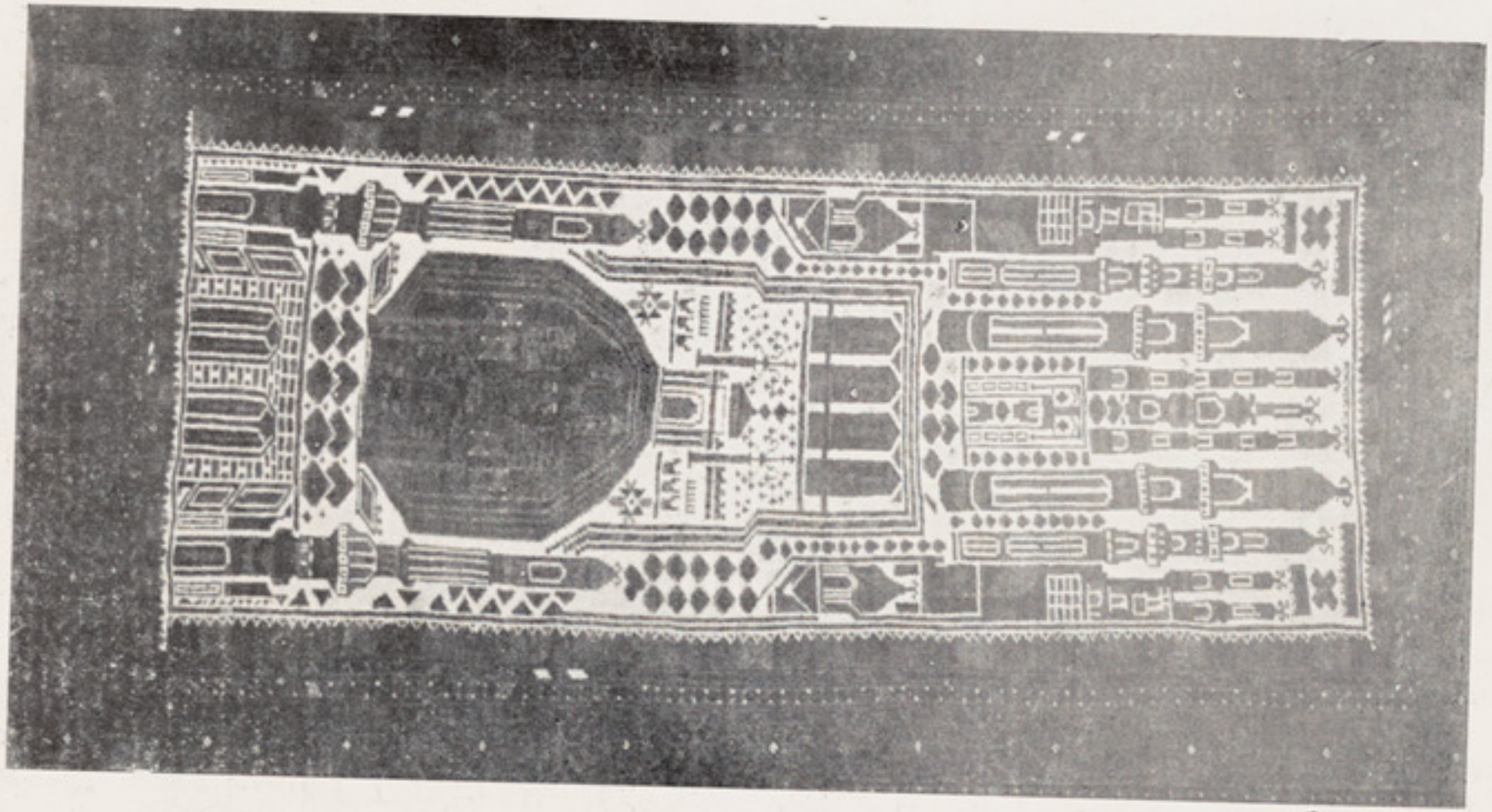

نمونهٔ یکی ازصنائع قدیم ملی افغانستان یعنی قالین بافی - این قالینچه ازقسم جای نماز وکاردولت آباداست
که محل مذکور در ساختمان قالین های نفیس واعلی درتمام مشرق زمین شهرت دارد

متفرقات

تعمیر بالاحصار کابل

افتتاح مکاتب فنون حربیه ـ مراسم بیرق افراشتن

مناطق تاریخی ئیکه مسیر وقایع بزرگ وعرصهٔ جریان حوادث مهمهٔ ماضی بوده است برای هر ملت اهمیت بزرگ و مخصوصی داشته بایك اعتناء خوبی بآن توجه مینمایند بالخاصه مللیکه جدیداً درتعمیر کاخ حرث وثقافت ملی خود اهتمام دارند بهمچه مواقع تاریخی خود قیمت بزرگتری داده ازان یك قسم فائدهٔ معنوی بیشتری میگیرند .

« بالاحصار کابل » ویایك منطقهٔ قشنگ باستانی وطن همچنین یك جای تاریخی ئیست که در سنه (۱۲۹۶ ق) از طرف انگلیزها ویران ومدت (۵۶) سال بحال قابل تأسفی آشیانهٔ طیور ولانهٔ حیوانات بود ولی چندی قبل از طرف مصلح بزرگ وفقید وطن نادرشاه شهید مسواه فی الجنه که عشق سرشاری بحفظ شئون وطن داشتند امر شد تامنطقهٔ مذکور را ازین وضعیت انقاضی وخاك توده گی بدر کرده به یك صورت قشنگ وزیبائی تعمیر نمایند چنانچه در آغاز تسطیح وآبادی آن ذات همایونی شان با جمعیتی از وزراء وارکان بزرگ دولت حاضر شده بدست مبارك خویش بیل گرفته کار کردند .

چون اهمیت این مقام ایجاب میکرد تامرکز یك موسسهٔ بزرگ باشد لذا آن مدبر فقید منظور فرمودند تایك عمارت عظیم الشانی جهته مکاتب عسکری که سرچشمهٔ اردو ومحور تطورات نیروی وطن است انشا یابد چنانچه چندی قبل این عمارت عالی بانجام رسیده مکتب فنون حربیه دران نقل نمود وبتاریخ ۹ سنبله جهته برافراشتن بیرق بر فراز این عمارت بزرگ در حالیکه والاحضرت صدراعظم صاحب وسرقوماندان عسکری والاحضرت وزیر صاحب حربیه باجمعی از وزراء وصاحب منصبان ارشد ودیگر مامورین عالی رتبه حضور بهم رسانیده بودند مراسم باشکوه ونطقهای

سنگ بنای بالاحصار که پس از ساختمان باغ عمومی و شروع تعمیر مکاتب حربیه دریك گوشهٔ باغ عمومی مذکور درعصر اعلیحضرت محمد نادرشاه غازی شهید ساخته شده .

یرحرارتی بعمل آمده بیرق در بین همهمه ها و ترنمات (ترانهٔ بیرق) که بتازگی از طرف عالیقدر امین الله خان زمریالی مدیر شعبهٔ زبان انجمن ادبی به لسان پښتو نظم گردیده و از طرف موزیك وجمعیت غفیری طلاب سروده میشد به اهتزاز درآمد که ماذیلاً بعضی نطقها و تصاویر این مراسم را با ترانهٔ بیرق از روزنامهٔ شریفهٔ اصلاح نقل مینمائیم ضمناً از موقع استفاده نموده به روح نور لمعان قهرمان بزرگ وطن که احیاً این منطقهٔ تاریخی مامدیون عزم متین و فکر رزین شان است تحیات و تکریمات فرستاده به خلف الصدق نجیبش که مؤید ومتمم نقشهای آن فقید شهید است ایزاد عمر ودوام صحت مسئلت داریم .

مفاد نطق والاحضرت صدراعظم صاحب

جای بسیار مسرت وشکر گذاری است که امروز ماوشما برای رسم برافراشتن بیرق این مؤسسهٔ عالیه حاضر شده ایم که اعلیحضرت غازی محصل استقلال و منجی افغانستان محمد نادرشاه شهید سنگ تهداب آنرا بدست حق پرست خویش گذاشته بودند واز مساعی فرزند ارجمند و خلف ارشد شان اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه ومجاهدات برادر بجان برابرشان والاحضرت وزیر صاحب حربیه

ج ، ع ، ج والاحضرت صدر اعظم صاحب بیرق را بر فراز عمارت مکتب حربیه بلند میفرمایند .

امروز به بهترین صورتی تعمیر و تکمیل و به انواع آلات وادوات ووسائل تعلیمیه ولوازم فنیه تجهیز شده است ودران لخت های جگر وانوار بصر افراد ملت عزیز ما به تحصیل فنون عسکری مشغولند تا در مواقع مقتضی خدمات اسلامی شان درراه حفظ شان وشرف افغانی خویش انجام دهند .

بمناسبت اعتلای این علم مبارك که ماو تمام افراد ملت افغان آنرا ازجان خویش گرامی تر می دانیم اولا از درگاه خالق بی همتاء خود مسئلت میکنیم تا حفاظت آنرا بفضل و کرم خویش خودش بنماید وثانیا از بارگاه کبریائی او توفیق را رفیق خود وعموم عسکر وافسر و افراد وطن خویش میخواهیم تادر نگهداشتن آن حسب مطلوب موفق و کامگار باشیم وتحت ظل این بیرق مقدس اسلامی خدمات مفوضهٔ خود ها را بکمال صداقت وامانت وفداکاری انجام دهیم مخصوصا آرزو مندم تاطلاب مکاتب فنون حربیه بزیر پرتو این پرچم معظم بصفات برجستهٔ اسلامی واخلاق عالیهٔ افغانی از انواع علوم عسکری وفنون حربی متمتع وکامگار شوند و بهترین خدام جان نثار باین خاك پاك افغانستان باشند که موجودیت امروزهٔ آن مرهون فداکاری اجداد نامور ما وشماست .

پس از ختم مراسم بیرق افراشتن حضار محترم مشغول دعا هستند .

درخاتمه بروح مبارك اعلیحضرت شهید که موسس این بنای رفیع است ادعیهٔ خالصانه را اهدا میکنیم و دوام بقای سلطنت فرزند ارشد شانرا تمنا داشته ازمجاهدات والاحضرت وزیر صاحب حربیه وقوماندان مکاتب حربیه ومساعی هیئت تعلیمیهٔ حکومت جمهوری ترکیه که در راه تعلیم وتربیهٔ فرزندان افغانستان می کشند اظهار تشکر میکنم . »

بعد ازختم بیانیهٔ غرای والاحضرت اشرف صدراعظم صاحب والاحضرت افخم ع ج ا ا انشدن وزیر صاحب حربیه سردار سپه سالار شاه محمود خان غازی از قطار صاحب منصبان علیحده شده وبعد از استجازه از حضور والاحضرت رئیس الوزراء معروضهٔ اخلاص فریضهٔ جذابی را بلهجهٔ عسکرانه ایراد فرمودند که خلص مفاد بعض حصص آن آتیا مرقوم است :

مفاد بیانیهٔ سردار سپه سالار غازی

والاحضرتا ! ماعسکرها درمقابل این نوازش و شفقت شما که دعوت عاجزانهٔ ماراقبول فرموده وعلم مبارك این مکتب فیض مکسب رابدست مبارك خود برافراشتید کمال مسرت وممنونیت خودهارا بحضورتان عرض میکنیم ودرادعیهٔ که حالافرمودید باشما همنوابوده ازخداوند تبارك وتعالی حفظ این علم مبارك رامسئلت داریم ودرعین زمان این نکته را خاطرنشان میکنیم که ماعسکرها این بیرق مقدس را

ع ، ج ، ا ، ا ، نشان والاحضرت وزیر صاحب حربیهٔ غازی درموقع معاینهٔ موسسات مکاتب حربیه ازمقابل یك دسته عساکر عبور میفرمایند (درعقب دور نمای تپهٔ تاریخی بالاحصار که حال جبه خانه میباشد .) ،

از دل وجان دوستداریم وبرای حفاظت آن وشان وشرف افغانستان وامتثال اوامر پادشاه مهربان خود سرومال وجان خود راقربان میکنیم . والاحضرت وعموم دوستان افغانستان مطمئن باشند که تایك فردی از افراد اردوی مظفر افغانستان هم باقی باشد هیچ کسی بچشم بد بطرف این پرچم محترم که مظهر افتخارات ملی ماست دیده نخواهد توانست .

درخاتمه ماعسکرهاصحت وسلامت اعلیحضرت عسکر پرور معارف گستر المتوکل علی الله را مسئلت داریم که درعصر اوشان دنبالهٔ کارعمرانی این مکتب مانند دیگراساسهای حیاتی که درعصر اعلیحضرت شهید وضع شده تعقیب شد واز مجهودات قوماندان صاحب مکاتب حربیه سردار علیشاخان وجناب ضیاءبیگ وهیئت تعلیمی ترکیه تشکر میکنم ووالاحضرت اشرف وعموم حضاررا درشمولیت به افتتاح کورس قوماندهٔ بزرگ و معائنهٔ شعبات مکتب زحمت میدهم :

* * *

بعد از انجام این نطق هاباز موزیك بخواندن آغازو وطلاب بسرعت هرچه تمامتر بطرف اطاق های تدریسیهٔ شان شتافتند و والاحضرتین و وزرای محترم و صاحبمنصبان ارشد هم جهت

شمولیت درافتتاح کورس قوماندهٔ بزرگ حرکت فرمودند .

در موقع افتتاح کورس هم نطق های مطول وجذابی از طرف جناب ضیاء بیگ رئیس تدریسات وغ ، ش محمد عمرخان رئیس ارکان حرب عمومیه و والا حضرتین ایراد گردید که بنابر طوالت آن وقلت محل اندراج از تحریرش منصرف میشویم .

بالجمله بعد ازافتتاح کورس قوماندهٔ بزرگ والا حضرتین به اتفاق قوماندان مکاتب حربیه ومعلمین ووزراء بمعاینهٔ عموم اطاق‌های تدریسیه وملازمه وادوات فنیه ولوازم حربیه پرداخته وعموم مؤسسات وملحقات مکتب را معاینه کرده از حسن جریان آن مسرور شدند وسپس قسمت های مختلف عمارت مکتب حربیه را که موافق احتیاجات آن تعمیر شده معاینه کرده پس از معاینهٔ عمارت مکتب به صالون بزرگ آن تشریف برده درآنجا به صرف عصریهٔ مجلی که تهیه شده بود پرداختند.

در تمام این اوقات موزیك مارش های دلچسپی نواخته سامعهٔ مدعوین را نوازش میداد .

درساعت شش ونیم مجلس بامسرت تمام منحل وحضار محترم با کمال خوشوقتی مراجعت کردند.

در صفحات آینده مارش بیرق را باتصاویر مصنفین آن وصورت نوتهٔ موزیك مذکور برای استفادهٔ خوانندگان گرام درج میکنیم .

مارش بیرق

Marche du Drapeau

این مارش برای اولین مرتبه بتاریخ ۹ سنبله از طرف طلبهٔ مکتب حربیه به تقریب رسم بر افراشتن بیرق بر عمارت مکاتب حربیه واقع بالاحصار بحضور والا حضرتین افخم ج ، ع ، ج صدر اعظم صاحب و ع ، ج ، ا ، ا نشان وزیر صاحب حربیهٔ غازی اجراء شده است .

Cette marche fut exécutée pour la première fois par les étudiants de l'Eco'e Militaire Al'occasion des cérémonies de fixation du drapeau sur les nouveaux bâtiments des écoles militaires de Kâlâ-Hissar , en présence de LL. AA. RR. le premier ministre et le ministre de la guerre

موزیك از طرف :
م ـ مختار ـ ح
Musique par :
M. Mokhtar H.
(راست)

شعر از طرف
امین الله زمریالی
Chanson par:
Aminullah
Zamaryalai
(چپ)

آ زموږ بیرغ ! په ناز رپیږه — چه ته رپیږی ، هسی رپیږه
تا ته سلام کړی ، تا ته اکرام کړی — دخپل وطن په ، زلمو ناز یږه

بیرغ به ساتی پښتون ، په پښتونو الی مدام * که یی سرنه کی پرور ، پرده دانوم دی حرام
پښتون برننگ دی ، اوهم به اوسی — ساری یی نسته ، چه سو به یوسی
فخر یی بولی ، دا پښتنو الی — پرخپل بیرغ مره ، که په سو وسی

بیرغ به ساتی پښتون ، به پښتنو الی مدام * که یی سرنه کی پرور ، پرده دانوم دی حرام
دا لوړ بیرغ چه ، پرموږ رپیږی — پښتانه واړه ، پری راټولیږی
نښان د پښتون ، محراب منبر دی — زموږ ملت به ، تل پری نازیږی

بیرغ به ساتی پښتون ، به پښتنو الی مدام * که یی سرنه کی پرور ، پرده دانوم دی حرام
آ زموږ بیرغ ! ستادی ښه شان وی — څوچه جهان وی ، ستادی دوران وی
ځکه پرموږ ته ، رحمت د خدای یی — هم دی ستاسیوری ، تل پر افغان وی

بیرغ به ساتی پښتون ، په پښتنو الی مدام
که یی سرنه کی پرور ، پرده دانوم دی حرام

دبرغ مارش

مارش جوروددنلی
امین الله زمریالی

Chanson par:
M. A. Zamaryalaï

موسیقی:
مختار بیک

Musique par
M. MUHTAR H.

Tempo di marcia

PIANO

Chante

آز مژ بای ، زمریالی
Az müj bay

رغه
ra ğe

پۀ ناز ر پۀ
- pö naz- re pı

بژه پۀ ر ژه
je

چه ته ر
- çe te re

پۀ بژه پۀ ر سی ه
pı je - has se repı

بژه پۀ ر ژه
je

تا ته س لام کړی
- Ta te se lâm kli

تا ته اک رام کړی
ta te- ik ram kli

د خپل وطن پۀ
- dehpöl va tan pö

ز مو ز نا ز ی
- zelmo na zi

je - Bay rağ be sa - ti Peş

tun Pö Peş tun va - li mu dam

Ka yi - ser - na ki per ver Per de da nom -

di ha ram Per de da non - di ha ram.

یك مثال برجسته

آیا باز هم میتوان گفت که پشتو سخت است ؟

از بعضی زبانها میشنیدیم که پښتو یك زبان مشکل بوده یاد گرفتن آن خیلی دشوار است و بعضی دیگر حتی اظهار مأیوسی میکردند در جواب شان گفته میشد : یاد گرفتن السنه بسته به رعایت این دو اصل اساسی است : علاقه مندی ومداومت ! و یقیناً کسانیکه این افکار در دماغ شان جای میگرفت ، این دو اصل و یا یکی از آن را فراموش کرده میبودند .

خوب شد که امروز ما با یك مثال مجسم جواب شان را داده میتوانیم : آقای محمد حیدر خان (گرندی) شاگرد صنف پنجم مکتب عالی نجات که حاضراً فقط ۱۱ سال عمر دارد، تا دو سال قبل یك کلمه هم پښتو نمیدانست . درین دو سال که نهضت پښتو در وطن جاری شده، نامبرده نظر بعلاقهٔ شدیدیکه به زبان ملی خود دارد ، باجد و جهد فوق العادهٔ شروع به تحصیل زبان مذکور نموده و بقدری درین کار سعی کرده است که اکنون نه تنها بزبان پښتو بطور کامل صحبت کرده میتواند بلکه درین زبان شعر هم میسراید (چنانچه در ذیل شعر مذکور را بهمان حالت ابتدائی آن بدون تصحیح درج کرده ایم) و گذشته ازین شوق این شاگرد خورد سال بقدر سرشار است که هیچ یك آثاری را که بزبان ملی در وطن نشر میشود ، از مطالعه فرو گذار نکرده و از همه قابل تحسین تر اینست که اخیراً کتابی برای آموختن

آقای محمد حیدر خان گرندی

زبان پښتو باصول بسیار جالب توجه و بعبارت روان تالیف کرده است :

چنانچه اثر موصوف باخود شاگرد مزبور از طرف انجمن بحضور ع ، ج ، وزیر صاحب معارف تقدیم گردیده حضور والای شان نسبت به این علاقه مندی و استعداد سرشار ارجمند موصوف ومشاهدهٔ وضعیت بیدار وجدی او خیلی مشعوف شده ، از حضور خود برایش یك دسته انعامات تعلیمی عنایت فرمودند .

مادر عین زمانیکه ذوق و لیاقت ارجمند محمد حیدر خان گرندی را بنوبهٔ خود تقدیر میکنیم ضمناً نامبرده را بحیث نمونه و سرمشق نیکی ازعشق و علاقه بزبان ملی و اینکه درسایهٔ دلچسپی و عزم راسخ بچه مدت کوتاهی میتوان درین راه بمقصد رسید ، بحضور هموطنان عزیزخویش معرفی مینمائیم .

وطن موخوژه مورده

وخت دصنع او د کسب و د کار راغی
تنبل ځکه نن حیران خوار وزار راغی

هر سړی چه خدمت کی وطن د پاره
د خپل قوم په رښتنی خدمتگار راغی

پښتون تل د اسلامی خدمت د پاره
په شرف او په عزت او وقار راغی

دغازی « محمد اکبر » پښتون چه نوم دی
ښه درج شوی په صفحو دروزگار راغی

چه «میرویس» نیکه وټینگ په پښتنواله
پښتانو په تواریخ کښ یادگار راغی

گوره اوس « سلطان محمود غزنوی » ته
چه قاتل په ځان د ټولو کفار راغی

ټول مقصد یی د ملت خدمت کول و
دی فاتح دهندوستان په واروار راغی

«احمدشاه» بابا خادم د ملك ملت و
په استوگه یی روښان قندهار راغی

ښه پاچا و « شیر علی » د افغانانو
دی دعلم په خدمت غمگسار راغی

گوره اوس د «نادرشاه» غازی خدمت ته
په اصلاح د هر مفسد په تلوار راغی

مستقل یی کړه زموږ وطن به خپله
دمیدان مرد مردان بوه د کار راغی

ښه خدمت ئی دنجات د پاره وکړ
ټوله ملك د ده په لاس برقرار راغی

ځان ومال یی ټول ترخپل وطن فدا کړه
څو آخر ته شهید انوسردار راغی

اوس ژوندی دوی ځلمی «ظاهرشاه» خان هم
چه ښه پوه دسلطنت خپل په کار راغی

خدایه ړوند په دواړو ستر گو هغه څوك کی
چه زموږ وطن په باغ لکه خار راغی

وطن دی خوا خوږی مور زموږ د پاره
ښه خدمت یی ټول زموږ افتخار راغی

د وطن خدمت د پاره په رښتیا نن
« گرندی محمد حیدر » په تلوار راغی

عالم مطبوعات

ـ هشتمین سال آئینهٔ عرفان

مجلهٔ شریفهٔ آئینهٔ عرفان که ارکان مهم وزارت جلیلهٔ معارف است ، اخیراً مرحلهٔ هفتمین نشریات (دورهٔ نادری) خویش را بپایان رسانیده وارد مرحلهٔ هشتم حیات مطبوعاتی خود گردیده است . شمارهٔ اول سال هشتم بارونق صوری ومعنوی جالب توجهیکه پیشرفتهای روز افزون وزارت معارف را درین رشته نیز نمایندگی میکند نشر شده است . ماهم بنوبهٔ خود این موفقیت را به حضور ع ، ص هاشم خان شایق رئیس تعلیم و تربیهٔ وزارت جلیلهٔ معارف و باقی کارکنان مجلهٔ موصوف تبریك گفته امید واریم این مجله بیش از پیش در نهضت ارتقائی عرفانی مملکت حصه گرفته ، زمینهٔ استفاده‌های مزیدی را برای اهل معارف وسائر هموطنان عزیز آماده بسازد .

ششمین سال مجلهٔ بلدیهٔ هرات

مجلهٔ بلدیه که یکی از مجلات خوب هرات است واز امور عمرانی بحث میراند اخیراً باشمارهٔ (٦١) خود وارد سال (٦) خود شده ـ موفقیت کارکنان مجلهٔ مذکور که باقلت وسائل حیات آبرومندانهٔ خود را ادامه داده اند ، قابل تقدیر میباشد . ماهم بنوبهٔ خود به جناب فاضل صفر علیخان امینی مدیر وسائر کارکنان مجلهٔ بلدیه حلول سال (٦) آن را تبریك گفته توفیقات مزیدی را در راه افاده به هموطنان برایشان خواهانیم .

یادداشت‌های سودمند

قاشق‌های نقره‌ئی و آلات طعام خوری

لکه های تیزاب وسرکه با نمك طعام مرطوب دور کرده می شود لکه های تخم بادوده پاك میشود اسباب های نقرئی باصابون مخصوص آن صفامیشود که کاملاً جدید می گردد .

محافظت موبل‌ها از کثافت مگس

غوزه های سیر درآب جوش داده شود پس از سرد شدن در یك صافی پیچیده و با آن موبل‌ها وچوکات های عکس مالیده شود برای جلا کشیدن دستمال پشمی را استعمال کنند.

عادت

مهمان به پیشخدمت مهمانخانه :

ـ هرگاه رفیق من در انتخاب کلچه ها مکث و درنگ میکند شما بیحوصله نشوید چه او در بازی شطرنج خیلی ماهراست .

ـ اعلان جنگ ـ

ـ دوشاگرد مکتب در راه باهم صحبت میکنند :

ـ برادر خیلی بدشده که امروز یك دولت بادولت دیگر بدون اعلان جنگ داخل محاربه میشود . درین صورت برای نوشتن تاریخ بسیار اشکال رخ میدهد .

ـ پروا ندارد . وقتیکه نوشتند در فلان سنه فلان دو دولت باهم جنگ نکردند برعکس مردم میدانند که در سال مذکور آن دو دولت باهم داخل محاربه شده بودند . . .

بیچاره شوهر

(س) ـ عزیزم این لباست بچند تمام شده ؟

(ج) ـ شوهرمن کاتب محاسبه است حساب و کتابش را او میداند .

(هر که‌را از بهر کاری آفرید)

ـ بایسکل سوار زرنگ ـ

ـ بایسکل شما نمبر ندارد ؟

ـ نه ، اما من آن را فقط شبانه سوار میشوم .

سزای عجله

شخصی بعجلهٔ تمام خود را درون یك موتر کراهی انداخته به موتر ران فریاد کرد : مثل برق واره تیز هی کن! موتر بسرعت برق براه افتاد و کجی و پیچی های کوچه هارا برفتار هوش ربائی طی کرد . پس ازچند دقیقه شخص مذکور سر از دریچهٔ موتر بیرون کرده ، دید ازشهرمقداری خارج شده اند . آن وقت بشدت تمام نعره زد :ـ بد بخت کجا میروی ؟

موتر ران جواب داد :ـ حضرت عالی خو تا حال چیزی نگفته اند .....

جوان باسلیقه

من این را دیو را بقیمت هزارود وصدافغانی میخرم مگر اینقدر نمیدانم که به رنگ دریشی من میخواند یا نه ؟

مسابقهٔ عکاسی

عکاسی یکی ازفنون دلچسپی است‌که امروز دردنیا نهایت درجه مورد اعتناواقع شده ازبرکت‌این فن است که چشم انسان به زیبا ترین و غریب ترین مناظر طبیعت آشنا وازبدیع ترین تابلو ها ئیکه دست بیچون قدرت بوجود آورده است محظوظ میشود ونیزهمین فن است که خاطرات زند گی بشر را بطرز دوام داری ثبت وحفظ کرده و ازطرف دیگر به پیشرفت علوم ومعارف خدمت قیمت داری را انجام مید هد .

خوشبختانه این فن ظریف از چندی باین طرف درمملکت عزیزمانیزمورد توجه قرارگرفته وجوانان خوش ذوق توجه مخصوصی بسوی عکاسی مبذول کرده اند .

همین است که انجمن ادبی هم به سهم خود جهت تشویق جوانان باین فن نفیس ونیز برای ذوق آز مائی شوقمندان عکاسی اخیراً مسابقه راترتیب داده ودران عموم عکاسهای شوقی رادعوت کرده است ، تادر گرفتن بهترین تصاویر مناظر زیبای قدرقی پورترت های اشخاص و غیره عکسهای‌که ازروی ذوق گرفته شوداقدام و بهترین تصاویر خویش‌را برای‌نشر بانجمن بفرستند تابنام خود شان درمجلهٔ کابل شایع و معرض قضاوت عموم قرار بگیرد .

با کسانیکه مائل بااخذ قیمت باشند انجمن بشرایط ذیل‌معامله کرده خواهد توانست :

باندازهٔ پست کارد یك چهاپ ۲ـ افغانی

باندازهٔ کارد ویزت « « ۱ـ «

امید واریم که باین‌قسم هم زمینه برای ذوق آزمائی شوقمندان عکاسی‌فراهم شود وهم‌ازاثراین اقدام جوانان وطن بیش از پیش باین فن نفیس متوجه گر دند .

غلطنامه

صفحه	ستون	سطر	غلط	صحیح
۳۱	۲	٦	خیا لاتواو	خیالاتو رفع‌او
۳۳	«	۱۳	چه‌دی	په دی
۳۷	«	۲۳	لیاقت‌که	لیاقت‌میساز ند
«	«	۲٤	بخشوده	کشوده
«	«	۲٥	متبث	متشبث
٤۳	۱	۲۰	کانی نی	کانی بنی
٥٤	«	۲۱	پښتون تری	پښتوتری
٥٦	۲	۱۷	خمی	غمی
٥۷	۱	٤	چه دی	چپ دی
«	۲	۱۳	تا خورنا	تاخوزما
٥۸	۱	۲٤	دروند	دژوند
٦٤	۲	٦	په نفس	په نبض
۷٥	«	۳٦	استعضی	استعفی
۷۸	۱	۷	مختصری	محتضری

از صحنه های حیات قدیم : دکان پینه دوز دهاتی - اثر خامهٔ جناب عبد الله خان معلم مکتب صنائع

KABOUL

Revue mensuelle scientifique, historique, littéraire, publiée par la section des publications et de la presse de l'Académie Afghane.

Abonnements :	ville de Kaboul	1 an	12 afg.
	Provinces d'Afghanistan	«	14 «
	Etranger	«	10 s.

No.92 — 29 Octobre- Novembre 1938

اعلانات

سالنامه های کابل

سالنامه های سال اول و دوم وسوم وچهارم کابل وغیره آثار انجمن را ذواتیکه خیال خریداری داشته باشند بقیمت های آتی ازخود انجمن بدست آورده می توانند .

۱	سالنامه سال اول	سنه ۱۳۱۱	در کابل ۷	افغانی	در ولایات ۸	افغانی در خارج سه کلدار
۲	« « دوم	سنه ۱۳۱۲	« ۱۲	«	« ۱٤	« ده شلنگ
۳	« « سوم	سنه ۱۳۱۳	« ۱۱	«	« ۱۳	«
٤	« « چهارم	سنه ۱۳۱٤	« ۱۲	«	« ۱۳	«
٥	« « پنجم	« ۱۳۱٥	« ۸	«	« ۹	«

کلکسیون های مجلهٔ کابل

کلکسیون های سال اول ودوم وسوم مجلهٔ کابل فی جلد درکابل ۱٤ افغانی ، درولایات ۱٦ افغانی ، در خارج ده شلنگ .

٦ کلکسیون های سال چهارم و پنجم و ششم مجلهٔ کابل یکدورهٔ آن در دو جلد قیمت آن در کابل ۱۷ افغانی ، در ولایات ۱۸ افغانی ، در خارج ده شلنگ .

کتبیکه در انجمن برای فروش حاضر است

۱ -	الفاروق	در کابل	۸ افغانی	
۲ -	منتخب بوستان	« «	۲ «	۳٦ پول
۳ -	آثار بودائی بامیان	« «	۳ «	۲٥ پول
٤ -	سخندان فارس	« «	۳ «	
٥ -	شعرالعجم	« «	۲ «	
٦ -	آثار عتیقهٔ کوتل خیر خانه	« «	۱ «	
۷ -	صنعت باختر (بفارسی و فرانسه)	« «		
۸ -	« فضیلت		۲ «	
۹ -	مسکوکات قدیم افغانستان	« «		۷۰ پول

ششمین سالنامهٔ کابل ...

با مضامین و مقالات مفیدهٔ تاریخی، جغرافیائی، اقتصادی، نهضتی و اطلاعات رسمی و احصائیه‌ها و غیره و غیره معلومات مفید و دلچسپ در ۷۰۰ صفحه با زیاده از ۲۰۰ قطعه تصاویر رنگه و ساده و نقشه‌ها و ... با قطع و حجم مناسب و زیبا از شعبهٔ نشریات انجمن ادبی اخیراً طبع و نشر شده است در انجمن به شرائط ذیل در دسترس شائقین گذاشته شده است:

قیمت فی جلد	۱۰ افغانی
قیمت فی جلد	۱۲ افغانی
قیمت فی جلد	۱۰ شلنگ

در کابل
در ولایات افغانستان
برای خارج